

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

Nr. 21-76-1706

Chișinău

16 februarie 2023

**Domnului IGOR GROSU,
Președinte al Parlamentului
Republicii Moldova**

Stimate domnule Președinte,

În temeiul prevederilor articolului 42 alin. (10) din Legea nr.136/2017 cu privire la Guvern,
Vă prezentăm Raportul cu privire la activitatea Guvernului 2022-2023.

Anexă: Raportul cu privire la activitatea Guvernului 2022-2023 - 106 file.

Cu deosebită considerație,

N. Gavrilița

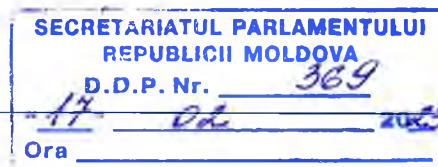
**NATALIA GAVRILIȚA
Prim-ministru interimar**

*Ex. D. Țurcanu,
Tel: 022-250-334*

Casa Guvernului,
MD-2033, Chișinău,
Republica Moldova

Telefon:
+ 373 22 250 101

Fax:
+ 373 22 242 696

GUVERNUL

REPUBLICII MOLDOVA

RAPORT

cu privire la activitatea Guvernului

2022-2023

Februarie, 2023

CUPRINS

INTRODUCERE	2
I. SITUAȚIA SOCIAL-ECONOMICĂ ÎN ANUL 2022	4
II. POLITICI SECTORIALE – REALIZĂRI	12
<i>Justiție</i>	12
<i>Bună guvernare</i>	17
<i>Administrație publică și autonomie locală</i>	22
<i>Transformare digitală</i>	25
<i>Finanțe publice</i>	30
<i>Economie și antreprenoriat</i>	37
<i>Securitate și eficiență energetică</i>	45
<i>Infrastructura de comunicații</i>	49
<i>Transporturi și infrastructura de transport</i>	52
<i>Urbanism, construcții și locuințe</i>	58
<i>Dezvoltare regională</i>	60
<i>Agricultură și dezvoltare rurală</i>	62
<i>Protecția mediului înconjurător și managementul resurselor naturale</i>	68
<i>Protecție socială și muncă</i>	74
<i>Ocrotirea sănătății</i>	79
<i>Educație, știință, inovații, tineret și sport</i>	83
<i>Cultură și turism</i>	88
<i>Diaspora și relații interetnice</i>	91
<i>Afaceri interne și ordine publică</i>	94
<i>Apărare și securitate națională</i>	98
<i>Afaceri externe și integrare europeană</i>	99
<i>Reintegrare teritorială</i>	105

INTRODUCERE

Odată cu acordarea votului de încredere Guvernului, în august 2021, de către Parlamentul Republicii Moldova, ca urmare a alegerilor parlamentare anticipate și susținerea de către acesta a agendei de reforme stabilită în Programul de activitate „Moldova vremurilor bune”, noul Guvern investit a demarat implementarea obiectivelor de dezvoltare a Republicii Moldova axate pe: *asigurarea unei justiții drepte și pedepsirea actelor de corupție, consolidarea instituțiilor statului pentru a răspunde interesului public și aplicarea principiilor de bună guvernare, investirea în capitalul uman și creșterea productivității economice pentru crearea locurilor de muncă bine plătite, asigurarea echității sociale și a unui venit minim decent pentru vârstnici și categoriile vulnerabile, îmbunătățirea condițiilor de trai în localități și asigurarea unui context internațional stabil și favorabil dezvoltării țării.*

Astfel, de la investire și până în prezent Guvernul și-a priorizat acțiunile, în mare parte, conform celor 4 direcții de activitate stabilite în Programul de activitate, și anume: i) gestionarea eficientă a crizei sanitare cauzate de pandemia COVID-19; ii) demararea reformei justiției și a pachetului anti-corupție; iii) creșterea veniturilor populației și protecția socială a grupurilor vulnerabile; iv) restabilirea finanțării externe, având permanent în atenție aplicarea principiilor bune guvernări și consolidarea și accelerarea parcursului european al Republicii Moldova. Suplimentar, Guvernul a asigurat gestionarea crizei energetice și crizei refugiaților, provocată de războiul din Ucraina.

Anul 2022 a marcat și o nouă etapă în parcursul Republicii Moldova de integrare europeană. Astfel, pe data de 4 martie 2022, Republica Moldova a depus oficial cererea de aderare la Uniunea Europeană. La 23 iunie 2022, Consiliul European a recunoscut perspectiva europeană a Republicii Moldova și a decis să-i acorde statutul de țară candidată pentru aderare la Uniunea Europeană. Guvernul și-a asumat implementarea *Planului de acțiuni pentru realizarea măsurilor propuse de către Comisia Europeană în Avizul său privind cererea de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană*, aprobat de Comisia Națională pentru Integrare Europeană în data de 4 august 2022, gradul de realizare a acestuia la sfârșitul anului 2022 constituind peste 30%, acțiunilor fiind la o etapă avansată/finală de realizare.

Nu în ultimul rând, reformele promovate de Guvern pe parcursul activității sale au fost congruente și cu condiționalitățile setate în Memorandumul privind politicile economice și financiare cu FMI, Programul Operațiunii de Politici de dezvoltare în domeniul competitivității al Băncii Mondiale, precum și acțiunile prioritare setate în cadrul Memorandumului de înțelegere dintre Republica Moldova și UE privind asistența macrofinanciară.

Datorită suportului din partea altor autorități ale statului, Guvernul a reușit să facă față situațiilor excepționale, să câștige încrederea partenerilor externi și să demareze implementarea unor reforme structurale importante pentru realizarea viziunii de țară, care țintește transpunerea modelului european de dezvoltare și creșterea standardelor de viață în Republica Moldova.

Prezentul raport a fost elaborat în conformitate cu prevederile articolelor 34 și 42 ale Legii cu privire la Guvern¹ și reflectă principalele evoluții în domeniile de activitate ale Guvernului. În același timp, raportul realizează o trecere în revistă a realizărilor obținute de Guvern, în conformitate cu Programul de activitate al Guvernului „Moldova vremurilor bune”.

Astfel, primul capitol al raportului descrie situația cu privire la evoluția principalilor indicatori economici și sociali, evidențiind tendințele înregistrate la finele anului 2022.

Capitolul al doilea este structurat în conformitate cu domeniile de competență ale Guvernului și conține informația cu privire la realizarea acțiunilor imediate setate în Programul de activitate al

¹ [Legea nr.136/2017](#)

Guvernului, dar și prioritățile sectoriale stabilite în Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022² în anul 2022.

Prioritățile de bază ale Guvernului pentru următoarea perioadă sunt marcate de necesitatea consolidării resurselor în vederea sporirii rezilienței tuturor domeniilor și sectoarelor țării, pentru a depăși provocările interne și amenințările externe în adresa Republicii Moldova.

Integrarea europeană, prin avansarea și aprofundarea relațiilor politice și economice cu Uniunea Europeană, precum și consolidarea relațiilor de cooperare cu statele sale membre în baza Acordului de Asociere și altor acorduri bilaterale încheiate cu Uniunea Europeană, constituie una din prioritățile cheie, eforturile Guvernului urmând a fi orientate spre îndeplinirea angajamentelor cu UE.

² [Hotărârea Guvernului nr.235/2021](#)

I. SITUAȚIA SOCIAL-ECONOMICĂ ÎN ANUL 2022

După pandemia COVID-19 și redresarea economică robustă din 2021 perspectivele economice ale Republicii Moldova au fost compromise de războiul din Ucraina și creșterea rapidă a inflației. Concomitent, anul 2022 a fost marcat de o secetă severă, care a afectat o bună parte din producția vegetală, cu efecte implicite asupra sectorului zootehnic, prețurilor de consum, exporturilor, aprovizionării industriei alimentare cu materie primă.

Produsul intern brut (PIB) s-a diminuat cu 4,1% în ianuarie-septembrie 2022. Seceta severă, presiunile inflaționiste în contextul majorării constante a prețurilor la resursele energetice și situația regională fără precedent au fost factorii de bază care au influențat semnificativ activitatea economică (Figura 1). În același timp, perturbarea lanțurilor comerciale, inflația ridicată, diminuarea remiterilor de peste hotare au constrâns activitatea investițională și consumul populației (Figura 2).

Figura 1. Evoluția PIB pe resurse și contribuția principalelor sectoare în ianuarie-septembrie 2019-2022, %

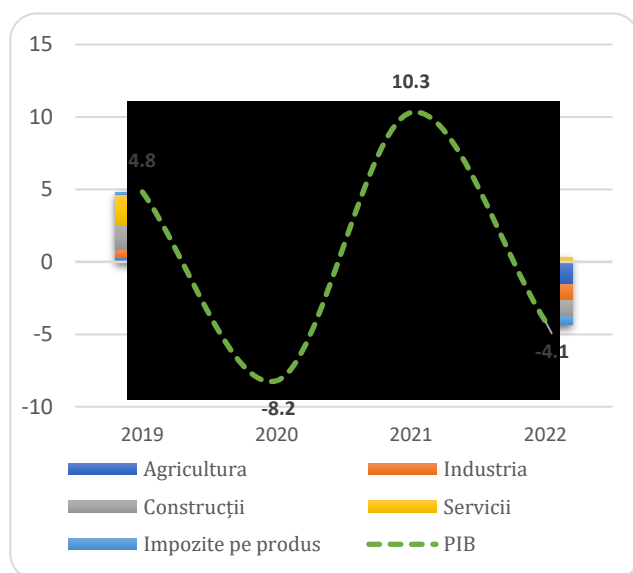
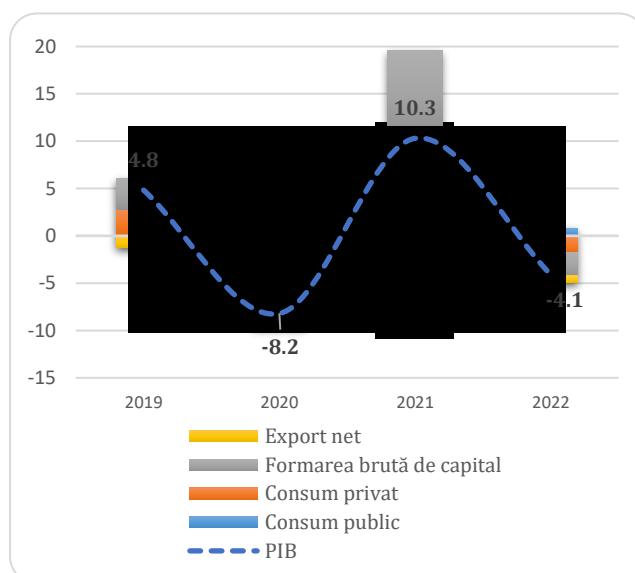

Figura 2. Evoluția PIB pe utilizări și contribuția principalelor sectoare în ianuarie-septembrie 2019-2022, %

Sursă: Biroul Național de Statistică

Sectorul agricol a fost grav afectat de secetă, influențând cel mai mult diminuarea PIB. Condițiile secetoase din vara anului curent au impactat semnificativ sectorul agricol, rezultând o descreștere cu 17,1% a valorii adăugate brute și o contribuție de -1,5 p.p. la evoluția PIB în 9 luni (Figura 3). În anul 2022 producția globală agricolă a scăzut cu 29,8% comparativ cu anul 2021, fiind în descreștere atât producția vegetală (-36,8%), cât și a producția animalieră (-2,6%). Culturile cerealiere au fost cele mai afectate de secetă: porumb, grâu, floarea soarelui și orz.

Fiind puternic influențat de majorarea costurilor de producție în contextul scumpirii materiilor prime și a resurselor energetice și de perturbarea/blocarea lanțurilor de aprovizionare, sectorul industrial a fost în descreștere (-1,1 p.p. din evoluția PIB în 9 luni). În ianuarie-noiembrie 2022, producția industrială a diminuat cu 4%, industria prelucrătoare fiind ramura cea mai afectată de conflictul din regiune și efectele pandemiei (-3,2%). De asemenea, creșterea prețurilor la resursele energetice a determinat diminuarea valorii producției sectorului energetic (-8,6%). În același timp, diminuarea activității în construcții, a cauzat evoluții negative în industria extractivă (-3,8%).

Incertitudinea majoră în contextul conflictului armat din țara vecină, menținerea în creștere a prețurilor la materialele de construcții (+24% în 9 luni) și constrângerile bugetare au condus la **micșorarea cererii pentru serviciile de construcții**. În rezultat, valoarea adăugată brută (VAB) creată de activitatea de construcții s-a diminuat cu 13,7% și a sustras 1,1 p.p. din creșterea PIB în 9 luni.

Concomitent, a scăzut cererea pentru bunurile imobile, fiind influențată de accentuarea incertitudinilor în contextul invaziei Rusiei în țara vecină, diminuarea veniturilor disponibile reale ale populației urmare șocului inflaționist, majorarea dobânzilor la creditele ipotecare. În rezultat, sectorul imobiliar și-a redus VAB cu circa 10,6%, influențând PIB cu -0,8 p.p (Figura 3).

De asemenea, presiunile inflaționiste s-au transpus și asupra cererii pentru serviciile prestate populației în unele sectoare: învățământ (-2,5%), artă, activități de recreere și de agrement (-8,4%), alte activități de servicii (-9,8%) etc.

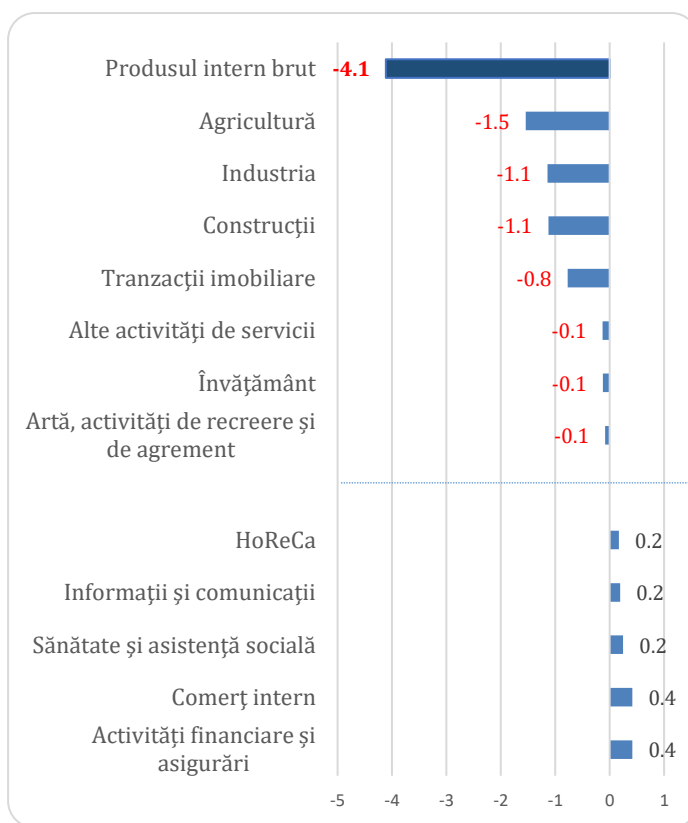
Totuși, **unele activități economice au fost în creștere și au avut impact pozitiv asupra evoluției PIB în ianuarie-septembrie 2022.** A fost în creștere sectorul financiar-bancar (+14% creștere a VAB), comerțul intern (+2,8%), sănătate și asistență socială (+4,7%), sectorul IT (+3,2%), HoReCa (+18,6%). În creștere a fost, de asemenea, și sectorul transporturilor, fiind susținut de intensificarea fluxurilor comerciale internaționale, revigorarea transportului feroviar și creșterea cererii din partea populației pentru serviciile de transport public.

Pe partea cererii, descreșterea PIB a fost cauzată de reducerea cererii interne și de exportul net negativ (Figura 2).

Diminuarea cererii interne, explicată în mare măsură de reducerea investițiilor, a contribuit substanțial la diminuarea PIB în 9 luni (-3,4 p.p.). Cu o pondere de 26,7% în PIB, formarea brută de capital a influențat negativ PIB cu -2,5 p.p. Un impact substanțial a fost generat de investițiile în construcții, care s-au diminuat cu 10%, în timp ce investițiile în mașini și utilaje s-au majorat cu 1,6%. Au fost în descreștere investițiile străine în active (-33,1%), investițiile finanțate din credite și împrumuturi externe (cu 34,9%), precum și investițiile proprii ale agenților economici (-4%). Limitările bugetare, înrăutățirea condițiilor de creditare și incertitudinile majore cu care se confruntă economia din cauza situației complicate din regiune sunt factorii de bază care au descurajat investițiile.

În același timp, creșterea galopantă a prețurilor, erodarea veniturilor disponibile ale populației și înrăutățirea condițiilor de creditare în contextul înăsprii politicii monetare au determinat diminuarea **consumului final al populației**. Cu o pondere de 84% din PIB, diminuarea consumului populației a contribuit cu 1,8 p.p. la descreșterea PIB.

Figura 3. Contribuția principalelor sectoare la evoluția PIB în ianuarie-septembrie, 2022 (p.p.)

Sursă: Biroul Național de Statistică

Exportul net a contribuit negativ la evoluția PIB și a sustras 0,7% din creștere, consecință a contribuției mai accentuate din partea importurilor (-10,2 p.p.), comparativ cu cea a exporturilor (+9,5 p.p.). Exporturile au crescut semnificativ în 11 luni (+41,4%). Totuși, dintre acestea reexporturile de mărfuri străine (după prelucrare și clasice) au format 30,6%, majorându-se de circa 1,9 ori. Creșterea exporturilor s-a temperat brusc în trimestrul III, preponderent din cauza condițiilor secetoase și diminuării de circa 2 ori a exporturilor de cereale, precum și temperării ritmurilor de creștere a reexporturilor de combustibili către Ucraina. În același timp, importurile și-au intensificat creșterea, în mare parte ca impact al majorării cantităților importate de combustibili, în special păcură, benzină și motorină, cererii interne și prețurilor mondiale la resursele energetice în creștere, condițiilor climaterice nefavorabile (seceta din vara anului 2022). În 11 luni, volumul importurilor a depășit de circa 2,1 ori volumul exporturilor și, astfel, gradul de acoperire a importurilor cu exporturi a constituit 47,7%, soldul negativ al balanței comerciale majorându-se cu 21%.

Au crescut semnificativ exporturile de mărfuri spre toate grupele de țări. Circa 54% din creșterea exporturilor a fost asigurată de livrările spre **țările Uniunii Europene**. Cu o pondere de 59,1%, livrările de mărfuri către statele UE s-au majorat cu 36,2% față de ianuarie-noiembrie 2021. Principalele țări ale UE spre care sunt îndreptate exporturile moldovenești sunt România, Italia, Germania, Bulgaria, Polonia. Exporturile spre **țările CSI** au deținut o pondere de 22,3% din total. După descreșterile din lunile februarie (-6,9%) și martie (-45,8%), în contextul războiului din Ucraina, în lunile următoare exporturile spre grupul respectiv de țări și-a revenit, înregistrând o majorare de circa 2,2 ori în ianuarie-noiembrie 2022. Principalele țări destinate sunt Ucraina și Federația Rusă. Totuși exporturile spre Federația Rusă s-au diminuat cu 28,6%, în contextul războiului din regiune. Către grupul **celelalte țări ale lumii** exporturile au constituit 17,6% din total și s-au majorat cu 5,1%. Principalul partener comercial din acest grup de țări este Turcia, ce deține o cotă de circa 7% în total exporturi.

Figura 4. Exporturile cu mărfuri pe grupe de țări, mil. dolari (ianuarie-noiembrie 2019-2022)

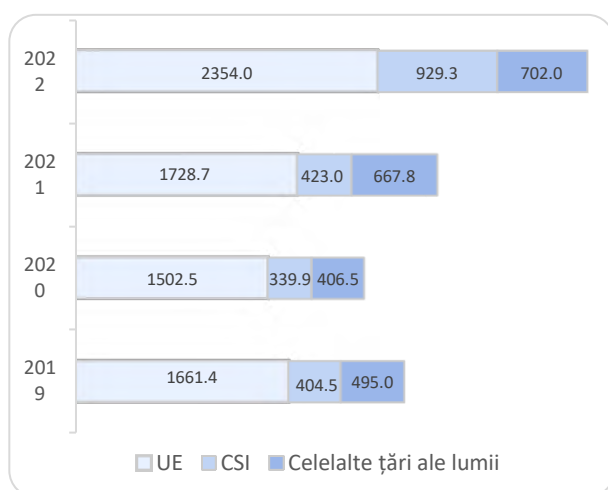
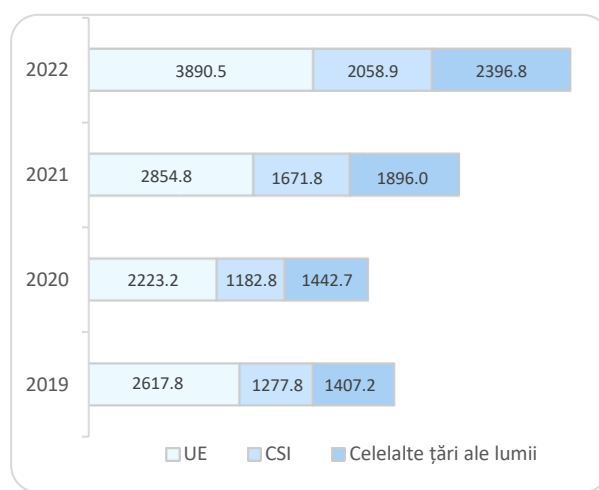

Figura 5. Importurile cu mărfuri pe grupe de țări, mil. dolari (ianuarie-noiembrie 2019-2022)

Sursă: Biroul Național de Statistică

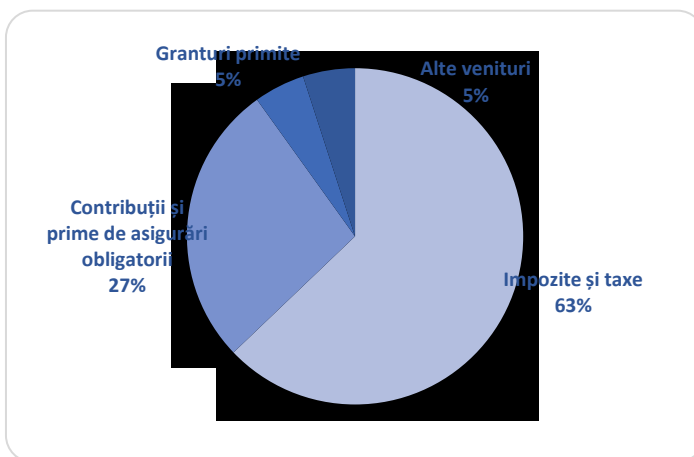
Veniturile bugetare în anul 2022 au fost în creștere. În ianuarie-decembrie 2022 la bugetul public național au fost încasate venituri în valoare de 91,5 mld. lei, ceea ce reprezintă o creștere cu 18,3% față de perioada similară a anului 2021. Această evoluție se datorează în mare parte creșterii valorii importurilor, care a favorizat majorarea încasărilor din impozite și taxe pe mărfuri și servicii, granturilor primite de la organizațiile internaționale și rezultatului pozitiv din activitatea

economică în anul 2021, care a determinat majorarea încasărilor din impozitul pe venitul persoanelor juridice.

Granturi de la organizațiile internaționale au fost primite în valoare de circa 4,5 mild. lei, de 1,8 ori mai mult decât în aceeași perioadă a anului precedent.

De asemenea, în perioada menționată au fost realizate cu 23,7% mai multe cheltuieli, acestea însumând 100,4 mild. lei. Cheltuielile pentru protecția socială au avut cea mai mare contribuție la majorarea cheltuielilor bugetare totale. În rezultat, deficitul bugetar a atins nivelul de -8 868,6 mil. lei, comparativ cu -4 640,5 mil. lei în ianuarie-decembrie 2021.

Figura 6. Structura veniturilor bugetare (%)

Sursă: Ministerul Finanțelor

Indicatorii principali privind executarea BPN și a componentelor acestuia

Mil. lei

	Bugetul Public Național *	dintre care:			
		Bugetul de Stat	Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat	Fondurile Asigurării Obligatorii de Asistență Medicală	Bugetele Locale
Venituri, total	91 505,4	59 248,0	33 796,1	12 639,5	23 889,3
Transferuri primite		6,4	14 794,0	6 095,2	17 167,6
Dobânzi încasate		4,3			
Cheltuieli și active nefinanciare, total	100 374,0	68 573,5	33 745,3	11 963,3	24 159,4
Transferuri acordate		38 056,8			6,4
Dobânzi la împrumuturile altor nivele ale sistemului bugetar					4,3
Sold bugetar (deficit (-), excedent (+))	- 8 868,6	- 9 325,5	50,8	676,2	-270,1
Sold de mijloace bănești	6 337,1	2 869,5	51,2	1350,9	2 065,5

* Notă: Transferurile și dobânzile între bugete se exclud

Sursa: Ministerul Finanțelor

Veniturile la Bugetul de Stat au constituit 59,2 mild. lei, fiind realizate la un nivel de 99,8 % față de prevederile anuale și de 120,0 % față de anul 2021. Totodată, pe parcursul anului 2022, au fost debursate în bugetul de stat granturi pentru suport bugetar în suma de 3,8 mild. lei (echivalent

190,2 mil. euro) și împrumuturi pentru suport bugetar în sumă totală de 9,0 mld. lei (*echivalent 474,4 mil. dolari SUA*). Cheltuielile bugetului de stat au fost executate în volum de 68,6 mld. lei, la nivel de 92,7% din prevederile anuale și 126,7 % față de volumul realizat în anul 2021. Comparativ cu deficitul prevăzut în sumă de 14,6 mld. lei, rezultatul executării bugetului de stat s-a soldat cu un deficit de 9,3 mld. lei sau 3,4 % ca pondere în PIB, față de 4,7 mld. lei sau 2,0 % în PIB în anul 2021.

Veniturile bugetelor unităților administrativ teritoriale au constituit 23,9 mld. lei, fiind realizate la un nivel de 96,6% față de prevederile anuale și de 117,2% față de anul 2021. Cheltuielile bugetelor UAT au fost valorificate în sumă de 24,1 mld. lei, fiind la un nivel de 87,8% din prevederile anuale și 118,6% față de volumul realizat în anul 2021. Depășirea cheltuielilor (deficit bugetar) față de venituri a constituit 250,3 mil. lei.

Măsurile de suport ale populației și economiei în contextul crizei energetice și criza refugiaților declanșată de războiul din Ucraina au constituit factori care au creat presiuni asupra bugetului și au determinat **creșterea cheltuielilor bugetare**. Cu o pondere de 38,2% în valoarea totală a cheltuielilor bugetare, cheltuielile pentru protecția socială au înregistrat o creștere cu 30%, generând cel mai mare impact asupra cheltuielilor bugetare. Cheltuielile pentru serviciile de stat cu destinație generală au crescut cu 38,3%, învățământ - cu 18,3%, servicii în domeniul economiei - cu 26,2%, ordine publică și securitate națională – cu 16,5%, gospodăria de locuințe și gospodăria serviciilor comunale – 32,8%, etc.

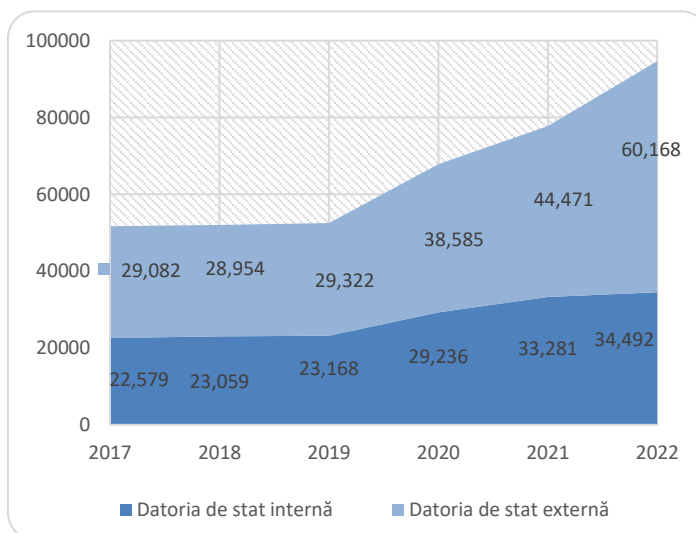
În ianuarie-decembrie 2022 datoria de stat s-a majorat preponderent din contul datoriei externe. Datoria de stat administrată de Guvern la sfârșitul lunii decembrie 2022 a atins nivelul de 94,7 mld. lei, înregistrând o majorare cu 21,7% față de aceeași situație din anul precedent și cu 21,6% față de începutul anului. Ponderea datoriei de stat în PIB, la situația din 31 decembrie 2022, a constituit **34,0%**, înregistrând o majorare în raport cu situația de la sfârșitul anului 2021 cu 1,9 p.p.

Datoria de stat internă a însumat 34,5 mld. lei, în creștere cu 3,6%. Modificarea datoriei de stat interne s-a produs preponderent din contul majorării emisiunii VMS pe piața primară cu 1,4 mld. lei la valoarea nominală.

Datoria de stat externă a însumat 3,14 mld. dolari SUA (60,2 mld. lei), în creștere cu 25,3% (cu 35,3% - în monedă națională). Această modificare este justificată prin finanțarea externă netă pozitivă în valoare de 751,5 mil. dolari SUA și prin fluctuația negativă a ratei de schimb a dolarului SUA față de alte valute în sumă de 116,94 mil. dolari SUA. Totodată, ca urmare a deprecierei monedei naționale față de dolarul SUA, soldul datoriei de stat externe exprimat în lei s-a majorat cu 4,4 mld. lei.

În scopul finanțării deficitului bugetului de stat pe parcursul anului 2022 au fost organizate și desfășurate 50 licitații de vânzare a VMS pe piața primară, finanțarea netă din contul cărora la situația din 31 decembrie 2022 a constituit 1,4 mld. lei la valoarea nominală sau -143,4 mil. lei la

Figura 7. Datoria de stat la sfârșitul lunii decembrie, anii 2017 - 2022, mil. lei

Sursă: Ministerul Finanțelor

prețul de cumpărare. Astfel, soldul VMS plasate pe piața primară prin intermediul licitațiilor, aflate în circulație la 31 decembrie 2022, a constituit 20,2 mild. lei sau 58,5% din totalul datoriei de stat interne. Rata medie ponderată a dobânzii la VMS comercializate în anul 2022 a constituit 17,76%, majorându-se comparativ cu anul 2021 cu 12,12 p.p.

Pe parcursul anului 2022, *volumul total al intrărilor de împrumuturi de stat externe* a constituit **15,1 mild. lei** (784,2 mil. dolari SUA) sau 68,6% din suma planificată pentru anul 2022, care după destinația lor sunt: (i) *pentru realizarea proiectelor finanțate din surse externe* – 6,1 mild. lei (317,4 mil. dolari SUA), ceea ce reprezintă 40,5% din sumă totală de intrări din împrumuturi de stat externe și; (ii) *pentru susținerea bugetului de stat* – 9,0 mild. lei (466,8 mil. dolari SUA), ceea ce reprezintă 59,5% din sumă totală de intrări din împrumuturi.

La situația din 31 decembrie 2022, *soldul datoriilor beneficiarilor recreditați* constituie **11,5 mild. lei**, dintre care: (i) 562,5 mil. lei – autoritățile publice locale; (ii) 5 854,9 mil. lei – instituțiile nefinanciare; (iii) 5 082,4 mil. lei – instituțiile financiare. În comparație cu situația din 31 decembrie 2021, soldul datoriilor beneficiarilor recreditați s-a majorat cu 4,4 mild. lei ce constituie o creștere de circa 63,4%, fiind condiționată de cererea de acordare a împrumuturilor din partea beneficiarilor recreditați.

Datoria cu termen expirat a beneficiarilor recreditați la situația din 31 decembrie 2022 constituie 273,4 mil. lei sau 2,4% din suma datoriilor totale, inclusiv: (i) 7,4 mil. lei – autoritățile publice locale; (ii) 264,6 mil. lei – instituțiile nefinanciare; (iii) 1,4 mil. lei – instituțiile financiare. În comparație cu situația din 31 decembrie 2021, datoria cu termen expirat s-a micșorat cu 22,5 mil. lei sau cu 7,6%, iar comparativ cu situația din 31 decembrie 2020 s-a majorat cu 9,9 mil. lei sau cu 3,8%, fiind condiționată de neexecutarea graficelor de rambursare a beneficiarilor recreditați, precum și de fluctuațiile cursului valutar.

Deficitul contului curent al balanței de plăți externe s-a adâncit. Creșterea prețurilor internaționale la resursele energetice și materia primă și situația complicată din regiune provocată de războiul din țara vecină au condus la majorarea cu 24,6% a deficitului contului curent al balanței de plăți în ianuarie-septembrie, constituind 15,4% în raport cu PIB. Volumul remiterilor personale primite din străinătate s-a diminuat cu 2,2%. Concomitent, intrările de investiții străine directe au atins 515,4 mil. dolari, fiind în creștere de 2,1 ori față de 9 luni 2021, datorate în mare parte profiturilor reinvestite.

Leul moldovenesc s-a depreciat față de dolarul american și Euro. În anul 2022 moneda națională a marcat o depreciere de 8% față de dolarul SUA în termeni nominali (de la 17,75 lei pentru 1 dolar american la 01.01.2022 până la 19,16 lei la 31.12.2022). Față de Euro leul moldovenesc s-a depreciat cu 1,4%. Stocul activelor valutare de rezervă ale BNM la sfârșitul anului 2022 a atins un record istoric de 4474,2 mil. dolari (asigurând 5,5 luni de import), majorându-se cu 14,7% comparativ cu nivelul înregistrat la sfârșitul anului 2021.

Creditarea s-a temperat semnificativ ca rezultat al politicii monetare antiinflaționiste. Înăsprirea politicii monetare a determinat micșorarea de 2 ori în luna decembrie a creditelor noi acordate persoanelor fizice. Concomitent, se atestă intensificarea economisirii în defavoarea consumului, reflectată prin creșterea de 2,2 ori a depozitelor noi la termen, care au avut cea mai mare contribuție la creșterea masei monetare. Ca rezultat, la sfârșitul anului 2022 masa monetară M3 a constituit circa 126,1 mild. lei și s-a majorat cu 5,2% comparativ cu sfârșitul anului 2021.

Anul 2022 s-a remarcat prin creșterea galopantă a inflației. Presiunile inflaționiste externe, accentuate de războiul din țara vecină și situația extrem de complicată din regiune, majorarea constantă a costurilor de producție, perturbarea/stoparea lanțurilor logistice sunt factorii de bază care pun presiune asupra prețurilor de consum. În luna decembrie 2022 rata inflației anuală a constituit 30,2% (față de decembrie 2021), atestându-se unele semnale de temperare. Totuși, rata inflației se menține peste limita superioară a intervalului de variație al țintei inflației stabilite de BNM (5% +/- 1,5%).

Au crescut prețurile la toate categoriile de produse, însă cea mai mare contribuție la inflație a fost generată de prețurile la produsele alimentare și tarifele la serviciile prestate populației (Figura 8). Printre componentele de bază care au majorat semnificativ indicele prețurilor de consum se enumeră energia electrică, combustibilii și carburanții, legume, carne și produsele din carne, transportul de pasageri, gazele naturale prin rețea etc.

Prețurile la produsele alimentare au crescut cu 31,8%. Creșterea costurilor operaționale de producție, transportare, depozitare, precum și a prețurilor externe la produsele alimentare sunt factorii de bază care au determinat creșterea prețurilor la produsele alimentare.

Tarifele la servicii au înregistrat o majorare de 44%. Majorarea prețului de achiziție a gazului și energiei electrice a influențat creșterea tarifelor la serviciile prestate populației în anul 2022.

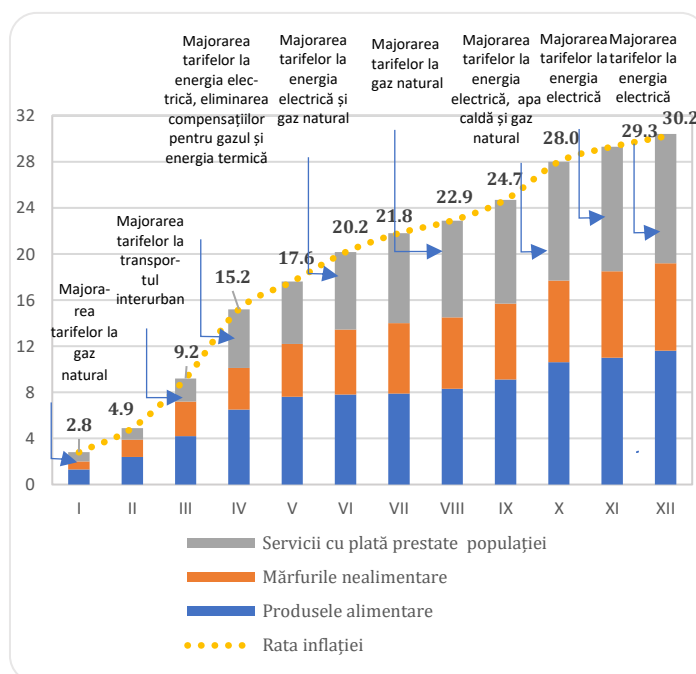
Totodată, **acordarea de către Guvern începând cu luna noiembrie a compensațiilor pentru achitarea facturilor la gaz, energie termică și electrică pentru consumatorii casnici, a atenuat majorarea tarifelor și impactul inflaționist asupra populației.** Cel mai mare efect s-a produs la tarifele la gaz, generând o diminuare de circa 2 ori în luna noiembrie: dacă în 10 luni constatăm o creștere a tarifelor de circa 3,5 ori, atunci în 12 luni majorarea a fost de 1,8 ori (datorită compensațiilor). De asemenea, s-au redus tarifele la încălzire centralizată cu 8,2% în luna noiembrie și cu 24,7% - în luna decembrie, în 12 luni rezultând o creștere cu doar 6,5%. În ce privește tariful la energie electrică, din cauza majorării substanțiale a tarifului la începutul lunii noiembrie, compensațiile nu au fost suficiente pentru a reduce tariful, de aceea în noiembrie și decembrie au fost înregistrate creșteri de circa 37% și 11,7%, respectiv, și de 2,7 ori în 12 luni cumulativ. Totodată, în această perioadă s-a majorat tariful la servicii de transport de pasageri – de 1,6 ori, alimentație publică – cu 25,9%, educație și învățământ – cu 23,4%, la apă caldă cu 12,5%.

o diminuare de circa 2 ori în luna noiembrie: dacă în 10 luni constatăm o creștere a tarifelor de circa 3,5 ori, atunci în 12 luni majorarea a fost de 1,8 ori (datorită compensațiilor). De asemenea, s-au redus tarifele la încălzire centralizată cu 8,2% în luna noiembrie și cu 24,7% - în luna decembrie, în 12 luni rezultând o creștere cu doar 6,5%. În ce privește tariful la energie electrică, din cauza majorării substanțiale a tarifului la începutul lunii noiembrie, compensațiile nu au fost suficiente pentru a reduce tariful, de aceea în noiembrie și decembrie au fost înregistrate creșteri de circa 37% și 11,7%, respectiv, și de 2,7 ori în 12 luni cumulativ. Totodată, în această perioadă s-a majorat tariful la servicii de transport de pasageri – de 1,6 ori, alimentație publică – cu 25,9%, educație și învățământ – cu 23,4%, la apă caldă cu 12,5%.

Prețurile la mărfurile nealimentare au crescut cu circa 19,9%. Majorarea prețurilor internaționale pentru produsele petroliere și creșterea cererii interne au influențat creșterea prețurilor la mărfurile nealimentare.

Câștigul salarial mediu lunar brut a fost în creștere, însă în termeni reali a scăzut datorită inflației înalte. În ianuarie-septembrie 2022 câștigul salarial mediu lunar brut al unui salariat din economia națională a constituit 10 194,2 lei și s-a majorat cu 14,6% în termeni nominali față de ianuarie-septembrie 2021. În termeni reali însă câștigul salarial s-a diminuat cu 10,1%. Exprimat în valută străină acesta a constituit circa 511 Euro sau 544 dolari SUA. În sfera bugetară câștigul salarial mediu lunar a constituit 8 492,4 lei, în creștere cu 11,3% în termeni nominali și în scădere cu 12,7% în termeni reali. În sectorul real al economiei salariul mediu a constituit 10 795,5 lei și s-a majorat cu 15,4% în termeni nominali, iar în termeni reali a scăzut cu 9,5%.

Figura 8. Contribuția principalelor componente la rata inflației în 2022, față de decembrie a anului precedent (p.p.)

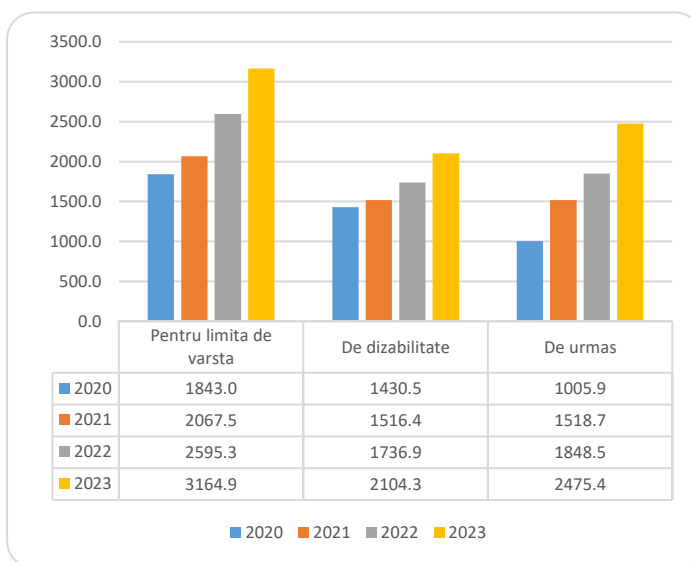

Sursă: Biroul Național de Statistică

Au fost crescute pensiile pentru toate categoriile de pensionari (Figura 9). În 2022, pentru circa 526 mii de pensionari a fost crescută pensia pentru limita de vârstă, în medie cu circa 22,4% (în termeni nominali), valoarea medie a pensiei constituind 3153,4 lei (conform situației din 01.01.2023). Cu circa 21,9% a fost crescută pensia pentru dizabilitate și cu 21,1% pensia de urmaș, beneficiari de aceste majorări fiind aproape 114 mii persoane.

Numărul șomerilor înregistrați la oficiile forței de muncă în ianuarie-decembrie 2022 s-a diminuat cu circa 5,4% față de perioada similară 2021, constituind circa 35,0 mii persoane.

Figura 9. Evoluția mărimii medii a pensiei lunare pentru principalele categorii de pensionari

Sursă: Biroul Național de Statistică

II. POLITICI SECTORIALE – REALIZĂRI

Justiție

Anul 2022 a constituit primul an de implementare a obiectivelor și acțiunilor stabilite în *Strategia privind asigurarea independenței și integrității în sectorul justiției pentru anii 2022-2025*³, care constituie foaia de parcurs pentru următorii ani în domeniul justiției. Astfel, activitățile realizate în perioada de raportare au fost orientate spre cele trei direcții strategice care vizează: i) independența, responsabilitatea și integritatea actorilor din sectorul justiției; ii) accesul la justiție și calitatea actului de justiție; iii) administrarea eficientă și modernă a sectorului justiției. Totodată, potrivit Programului de activitate al Guvernului „Moldova vremurilor bune”: „*Republica Moldova are nevoie de o justiție dreaptă și de demararea unei lupte reale împotriva corupției... De aceea ne propunem să construim un stat de drept veritabil, cu instituții funcționale, care să fie eficiente și să lupte, în primul rând, cu marea corupție*”.

Obiectivul-cheie al Guvernului în domeniul justiției și anticorupției a fost eradicarea factorilor de corupție și a abuzurilor din sistem și asigurarea unei justiții de calitate, eficiente și transparente, cu actori independenți, imparțiali, responsabili, integri și profesioniști, aceasta constituind o așteptare legitimă a întregii societăți și o condiție esențială pentru dezvoltarea unei societăți democratice în care supremația legii și respectarea drepturilor și a libertăților omului reprezintă valori supreme și garantate. Printre rezultatele majore și progresele obținute în anul 2022 se evidențiază:

În domeniul sistemului judecătoresc și cel al procuraturii:

- **Implementarea amendamentelor constituționale privind sistemul judecătoresc.** Urmare a revizuirii *Constituției Republicii Moldova*⁴, care a avut drept obiectiv fortificarea garanțiilor de independență a judecătorilor, excluderea factorilor politici care influențează cariera acestora, dar și modificarea componenței structurale a Consiliului Superior al Magistraturii (CSM), a fost adoptată *Legea nr.246 din 29 iulie 2022 de modificare a cadrului legislativ infraconstituțional*.
- **Evaluarea candidaților la funcția de membru în CSM și CSP.** Pentru realizarea dezideratului de asigurare a unui sector al justiției integru și lipsit de factori coruptibili a fost adoptată *Legea nr.26 din 10.03.2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcțiile administrative din organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor (prevetting)*, în rezultat fiind constituită o Comisie specializată de evaluare formată de 6 membri (3 membri naționali și 3 internaționali) care este mandatată cu competența de a verifica candidații la funcția de membru CSM, CSP și în organele specializate ale acestora sub aspectul integrității etice și a integrității financiare.
- **Reforma Curții Supreme de Justiție.** În scopul sporirii integrității și profesionalismului judecătorilor Curții Supreme de Justiție, precum și în vederea fortificării rolului Curții Supreme de Justiție Ministerul Justiției a elaborat *proiectul noii Legi cu privire la Curtea Supremă de Justiție*, precum și *proiectul de modificare a cadrului normativ conex (legislația procesuală civilă și penală)*⁵, care se referă la: i) micșorarea numărului de judecători ai CSJ; ii) modificarea componenței CSJ, prin asigurarea accesului la funcțiile de judecător al CSJ atât pentru judecători, cât și pentru non-judecători: avocați, procurori, profesori universitari din domeniul dreptului; iii) reglementarea unor criterii exigente pentru accederea în funcția de judecător al CSJ; iv) instituirea mecanismului de evaluare externă a actualilor judecători ai CSJ și a candidaților la funcțiile de judecător al CSJ; v) modificarea competențelor CSJ, pentru transformarea acesteia în Curte de

³ Legea nr.211/2021.

⁴ Legea nr. 120/2021.

⁵ Proiectul de lege a fost consultat public și expertizat de către Comisia de la Veneția (a se vedea Opinia CDL-AD(2022)024 adoptată la sesiunea plenară din 21-22. 10. 2022 și Opinia CDL-AD(2022)049 adoptată la sesiunea plenară din 16-17. 12. 2022).

casatie, rolul căreia va fi de interpretare și aplicare uniformă a legislației în sistemul de justiție și altele.

➤ **Îmbunătățirea mecanismelor privind răspunderea disciplinară a judecătorilor** și excluderea unor deficiențe de procedură, prin elaborarea unui proiect de lege privind modificarea Legii nr.178/2014, Legii nr.544/1995 și Legii nr.947/1996⁶, principalele aspecte ale modificărilor propuse vizând: i) drepturile, obligațiile, garanțiile inspectorilor-judecători; ii) revocarea mandatului și alte aspecte de consolidare a capacităților Inspecției Judiciare; iii) asigurarea clarității și previzibilității criteriilor care constituie abateri disciplinare; iv) procedura de examinare și alte aspecte deficitare constatate urmare a examinării practicilor.

➤ **Modificarea Legii cu privire la Procuratură⁷ în conformitate cu recomandările Comisiei de la Veneția⁸**, care vine să remedieze unele aspecte introduse prin Legea nr. 102/2021, iar modificările se referă la: i) exercitarea interimatului funcției de Procuror General; ii) temeiurile și condițiile de suspendare din funcție a Procurorului General; iii) evaluarea performanțelor Procurorului General; iv) numirea în funcție a adjuncților procurorului-șef al procuraturii specializate; v) componența Consiliului Superior al Procurorilor.

În domeniul integrității și anticorupției:

➤ **Instituirea unui mecanism de verificare a averii și integrității candidaților la etapa admiterii la Institutul Național al Justiției⁹**. Scopul modificărilor aprobate rezidă în *instituirea unui mecanism pentru declararea averii la etapa admiterii la Institutul Național al Justiției (INJ)*, astfel încât regimul de integritate să fie aplicabil la toate etapele carierii judecătorilor și procurorilor (admitere la INJ, numire în funcție, promovare/transfer). Adicional, au fost operate modificări ce se referă la componența, selectarea și activitatea organelor de conducere ale INJ, în vederea asigurării unei reprezentativități proporționale a organelor de administrare a sistemului justiției, precum și instituirea unor condiții mai oportune și relevante pentru accesarea în funcția de director al Institutului. La concursul de admitere pentru formarea inițială a judecătorilor și procurorilor la INJ (admiterea INJ-2022) a fost solicitat ca fiecare candidat înscris în concurs să prezinte declarația de avere și interese personale pentru anul fiscal precedent și pentru anul în care a fost depusă cererea de înscriere la concurs.

➤ **Combaterea corupției electorale**. În vederea responsabilizării concurenților electorali, au fost elaborate amendamente la cadrul normativ în scopul *eficientizării mecanismelor de prevenire, investigare și sancționare pentru formele de corupție politică și electorală¹⁰*. În special, Codul penal a fost completat cu o nouă componență de infracțiune „181/3 *Finanțarea ilegală a partidelor politice, a concurenților electorali, a grupurilor de inițiativă sau a campaniilor electorale*”. La fel, pasibil de răspundere contravențională va fi și transportarea organizată a alegătorilor.

În domeniul legislației penale, civile și contravenționale:

➤ **Excluderea medierii judiciare obligatorii¹¹**, care a eliminat o procedură ineficientă, care a generat doar creșterea volumului de lucru al judecătorilor. Instituită în anul 2017, medierea judiciară obligatorie pentru anumite categorii de cauze nu s-a soldat cu obținerea unor rezultate palpabile, potrivit datelor statistice doar aproximativ 5% din cauzele referite instanței fiind soluționate în cadrul procedurii medierii judiciare.

➤ **Eficientizarea procedurilor penale**, atât la etapa prejudiciară, cât și la cea judiciară prin demararea unui proces amplu și incluziv de modificare a *Codului de procedură penală*, proces în

⁶ Proiectul legii a fost adoptat de Parlament în I-lectură în data de 29. 12. 2022.

⁷ Legea nr. 280 din 06.10.2022.

⁸ Avizul Comisiei de la Veneția nr. 1058/2021.

⁹ Legea nr.288/2022.

¹⁰ Legea nr.73 din 31.03.2022

¹¹ Legea nr.97/2022.

care sunt antrenați toți actorii cu competențe în domeniu, mediul academic, dar și reprezentanții societății civile. Concomitent, au fost elaborate și promovate *procedurile simplificate în procesul penal*, și anume - *acordul judiciar în interes public*¹².

➤ **Modificarea legislației penale** în vederea remedierii din Codul penal a unor curențe de ordin legislativ care, în practică, generează dificultăți de interpretare și aplicare a normelor, consolidarea unui sistem eficient de umanizare a politicii punitive a statului, adaptat cerințelor și realităților sociale. Modificările vizează în special infracțiunile din domeniul cibernetic, mediu, securității statului, militare, traficului de ființe umane. La fel, se propune majorarea termenului de prescripție pentru infracțiunile ușoare, dar și revizuirea pedepselor sub aspectul uniformizării și asigurării proporționalității cu gravitatea faptei, precum și deschiderii alternativelor la pedeapsa cu închisoarea pentru unele categorii de infracțiuni.

➤ **Modificarea legislației contravenționale**¹³. Scopul modificărilor la *Codul contravențional* constă în contracararea unor fenomene îndreptate spre încălcarea unor drepturi constituționale ale persoanelor, precum și spre atentarea la ordinea și securitatea publică.

➤ **Instituirea mecanismului de urmărire penală și judecare în lipsa persoanelor care se eschivează de la urmărirea penală**¹⁴. Prin instituirea noilor prevederi în Codul de procedură penală, este permisă, cu asigurarea tuturor garanțiilor unui proces echitabil, punerea sub învinuire în lipsa persoanei, precum și judecarea cauzei în lipsa inculpatului, pentru cazurile în care persoana se sustrage de la urmărirea penală sau se eschivează de la participarea la procesul de judecată.

➤ **Modificarea legislației privind măsurile speciale de investigație**¹⁵, în vederea eliminării deficiențelor constatate în procesul aplicării Legii nr. 59/2012 privind activitatea specială de investigații, în special întru asigurarea eficienței activității speciale de investigații, pe de o parte, și ocrotirea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor împotriva acțiunilor abuzive și în exces ale agenților statului, pe de altă parte.

➤ **Eficiențizarea procedurilor de recuperare a bunurilor infracționale**¹⁶. În scopul excluderii unor deficiențe legislative care creau impedimente în exercitarea eficientă și rapidă a acțiunilor Agenției de Recuperare a Bunurilor Infracționale în procesul de identificare, urmărire, indisponibilizare, valorificare și recuperare a bunurilor infracționale, au fost operate amendamente la Codul de procedură penală și Legea nr.48/2017 privind Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale.

În domeniul mecanismelor de protecție a drepturilor omului:

➤ **Fortificarea capacităților instituționale și funcționale ale instituției Avocatul Poporului (Ombudsman)**¹⁷, prin dezvoltarea prevederilor legale care asigură acordarea imunității Avocatului Poporului: acesta nu va putea fi reținut, arestat sau percheziționat fără acordul Parlamentului (cu excepția infracțiunilor flagrante), iar adjuncții – fără informarea prealabilă a Legislativului. De asemenea, a fost modificată procedura de selectare, numire și revocare din funcție a Ombudsmanului. Totodată, au fost extinse competențele Avocatului Poporului, și anume, de a examina și cererile depuse de persoanele juridice, nu doar de persoanele fizice.

¹² Proiectul de lege a fost adoptat de Parlament în I-lectură în data de 29. 12. 2022.

¹³ Legea nr.102 din 14.04.2022.

¹⁴ Legea nr. 189 din 14 iulie 2022.

¹⁵ Proiectul legii a fost adoptat de Parlament în I-lectură în data de 29. 12. 2022.

¹⁶ Legea nr.233 din 21.07.2022

¹⁷ Proiect de lege adoptat de Parlament în lectură finală în data de 01.12.2022.

- **Modificarea cadrului legal în domeniul nediscriminării și asigurării egalității¹⁸**, care vizează îmbunătățirea mecanismelor instituționale care vizează asigurarea egalității și combaterea discriminării, extinderea criteriilor de nediscriminare, îmbunătățirea colectării de date în materia egalității, monitorizarea, evaluarea și raportarea anuală a rezultatelor, precum și consolidarea cadrului instituțional (a competențelor, a activității și a structurii Consiliului egalității).
- **Asigurarea drepturilor victimelor violenței în familie și a violenței sexuale¹⁹**. În scopul îmbunătățirii mecanismelor de acces la justiție a victimelor violenței în familie și a victimelor infracțiunilor sexuale, inclusiv a copiilor, dar și eficientizării mecanismelor de instrumentare a acestor categorii de infracțiuni, s-a intervenit cu modificări/completări în legislația penală și civilă, atât cea materială, cât și procesuală. Prin respectivele modificări s-a propus și ajustarea cadrului legislativ național la prevederile Convenției de la Istanbul și Convenției de la Lanzarote.

În domeniul profesiilor juridice:

- **Îmbunătățirea activității notariale²⁰**. Modificările operate la Legea nr. 69/2016 cu privire la organizarea activității notarilor și Legea nr. 246/2018 privind procedura notarială au avut drept scop îmbunătățirea calității actului notarial, eficientizarea activității notarilor și asigurarea tuturor drepturilor solicitanților de servicii notariale, dar și evitarea situațiilor în care organele colegiale ale Camerei Notariale, ale Comisiei de licențiere și ale Colegiului disciplinar sunt nefuncționale.
- **Eficientizarea mecanismului privind atragerea la răspundere disciplinara a administratorilor de insolvență²¹**. În vederea responsabilizării administratorilor autorizați, au fost perfecționate prevederile legale, principalele modificări vizând extinderea cercului de subiecți care vor avea dreptul să sesizeze Comisia de autorizare și disciplină în privința faptelor ce pot constitui abateri disciplinare ale administratorilor autorizați. De asemenea, a fost uniformizat termenul de prescripție pentru aplicarea sancțiunilor disciplinare în privința administratorilor. Astfel, sancțiunile vor putea fi aplicate în termen de 3 ani de la data săvârșirii tuturor abaterilor disciplinare. Totodată, s-au stabilit prevederi mai clare a abaterilor disciplinare săvârșite de către administratorii autorizați și s-a extins cercul de sancțiuni disciplinare, care pot fi aplicate, și anume, suspendarea de până la un an sau retragerea licenței, în funcție de gravitatea faptelor săvârșite de către administratorii autorizați.
- **Perfecționarea asistenței juridice garantate de stat**. În scopul perfecționării mecanismului privind recuperarea cheltuielilor pentru asistența juridică garantată de stat au fost elaborate modificări ale cadrului normativ²², determinate de faptul că actualul mecanism de recuperare a cheltuielilor, reglementat în Legea nr. 198/2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat, este inefficient și lacunar. Or, acesta nu asigură valorificarea deplină a sumelor datorate de către beneficiarii serviciilor de asistență juridică, iar circa 50% din deciziile de recuperare rămân neexecutate, fiind prejudiciat bugetul public național.

Provocări și constrângeri întâmpinate în realizarea angajamentelor:

În pofida eforturilor depuse până în prezent, starea lucrurilor în justiție nu a ajuns să îndeplinească standardele de înaltă calitate stabilite pentru aceasta. Deși pe parcursul anului 2022 au fost adoptate mai multe proiecte de acte legislative, totuși nu s-a reușit promovarea finală a tuturor proiectelor inițiate în termenul stabilit, iar acest fapt a fost determinat de următoarele condiții:

¹⁸Proiectul de lege privind modificarea Legii nr. 121/2012 cu privire la asigurarea egalității și Legii nr. 298/2012 cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității a fost adoptat de către Parlament în lectură finală la 15.12.2022.

¹⁹ Proiectul de lege a fost adoptat de Parlament în lectură finală în data de 17.11.2022.

²⁰ Legea nr.78 din 31.03.2022.

²¹ Legea nr. 229 din 28.06.2022.

²² Proiectul legii a fost adoptat de Parlament în I-lectură în data de 29. 12. 2022.

- gradul de complexitate înalt a obiectivelor setate;
- promovarea unor proiecte urgente de deblocare/redresare a situației care nu au fost setate la etapa inițială;
- necesitatea expertizării mai multor proiecte de către Comisia de la Veneția;
- prioritizarea unor măsuri în contextul procesului de integrare europeană urmare a obținerii de către Republica Moldova a statutului de țară candidată;
- necesitatea de implementare finală a unor legi a trenat procesul de adoptare a altor legi care erau interdependente;
- insuficiența de resurse umane;
- rezistența actorilor din sistem la reformele inițiate.

În scopul asigurării unui ritm accelerat de realizare a priorităților domeniului justiției, au fost implementate un șir de măsuri de consolidare a capacităților instituționale: i) s-a majorat efectivului-limită al aparatului central al Ministerului Justiției cu *27 unități* de personal pentru exercitarea efectivă și promptă a atribuțiilor ministerului în toate domeniile sale de competență (în prezent efectivul-limită fiind de *132 unități*); ii) s-au dezvoltat funcțiile și atribuțiile și consolidat structurile aparatului central al Ministerului Justiției pe componenta de integrare europeană; iii) s-au reorganizat/reconfigurat unele subdiviziuni structurale ale aparatului central al Ministerului Justiției în scopul specializării personalului în funcție de atribuțiile subdiviziunii.

Bună guvernare

Guvernul a asigurat procesul de elaborare și adoptare a politicilor publice de o manieră transparentă, eficientă și sistematică. În domeniul planificării strategice anul 2022 a fost marcat de **aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”**²³ - documentul strategic de referință pe termen lung pentru asigurarea coerenței dintre politicile naționale, sectoriale și cadrul bugetar în toate domeniile de activitate ale Guvernului. Strategia include un șir de priorități și ținte interconectate, care, implementate de diverși subiecți, urmează să asigure implementarea angajamentelor internaționale și atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă.

O caracteristică distinctivă a Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” este accentul pe responsabilizarea tuturor autorităților publice în asumarea implementării sistemice, integrale și calitative a acesteia. În acest sens, Guvernul în premieră a dezvoltat un mecanism coerent de implementare a SND – **Planul Național de Dezvoltare pentru anii 2023-2025**²⁴, care reprezintă principalul document de planificare pe termen mediu, stabilește prioritățile de politici publice ale Guvernului pentru o perioadă de trei ani și conține direcțiile prioritare și politicile concrete pentru implementarea obiectivelor strategice ale țării, acesta asigurând operaționalizarea prevederilor Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Programului de activitate al Guvernului și a angajamentelor internaționale, inclusiv Acordul de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană, Agenda de Asociere RM-UE 2021-2027, angajamentele care derivă din statutul de țară candidat pentru aderare la UE, Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030.

Proiectele *Planului Național de Dezvoltare pentru anii 2023-2025* și *Planului de Acțiuni al Guvernului pentru anul 2023*, care stabilesc acțiunile concrete pentru punerea în aplicare a obiectivelor strategiei, precum și a angajamentelor asumate în parcursul european al Republicii Moldova, au fost avizate de toate autoritățile interesate și urmau a fi adoptate. Toate aceste documente au fost consultate pe larg nu doar cu cei vizați, ci mai ales cu societatea civilă, iar rezultatul consultărilor indică faptul ca soluțiile și prioritățile identificate sunt cele corecte.

Pentru asigurarea principiului **transparenței în procesul decizional**, cele 51 de ședințe ale Guvernului din 2022 și 4 ședințe desfășurate în ianuarie 2023 au fost organizate și desfășurate cu respectarea tuturor prevederilor cadrului normativ în vigoare²⁵. Ordinile de zi și proiectele actelor normative incluse în agenda ședinței Guvernului și a ședinței secretarilor generali și au fost plasate pe site-ul Guvernului și al Cancelariei de Stat. De asemenea, ședințele Guvernului au fost transmise online, iar extrasele din procesele-verbale ale ședințelor respective au fost publicate pe pagina web oficială a acestuia.

În total, pe parcursul anului 2022 **Guvernul a elaborat și aprobat 1063 acte normative**, dintre care: i) 972 hotărâri, inclusiv 159 proiecte de legi, 209 avize asupra inițiativelor legislative ale deputaților, 31 proiecte de decrete ale Președintelui Republicii Moldova; ii) 84 dispoziții; iii) 7 decizii protocolare. În luna ianuarie 2023 Guvernul a reușit să aprobe 66 acte normative, dintre care 54 hotărâri (inclusiv 6 proiecte de legi, 2 avize asupra inițiativelor legislative ale deputaților, 1 proiect de hotărâre a Parlamentului și 3 proiecte de decret al Președintelui RM) și 12 dispoziții ale Guvernului.

Transparența și buna guvernare au fost, de asemenea, obiective asumate, respectate și îndeplinite. Niciun proiect de act normativ nu a fost supus aprobării Guvernului decât după parcurgerea tuturor procedurilor legale. Mai mult, Guvernul în premieră a publicat formele finale ale actelor normative, de regulă cu o săptămână înainte de adoptare. De asemenea, nici un act normativ pentru care era obligatorie expertiza anticorupție nu a fost adoptat decât după obținerea acesteia. De

²³ Legea nr.315/2022 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”

²⁴ Proiectul Planului Național de Dezvoltare pentru perioada 2023-2025 a fost definitivat și urmează a fi aprobat de Guvern.

²⁵ Legea nr.239/2008; Legea nr.100/2017; Hotărârea Guvernului nr.967/2016; Hotărârea Guvernului nr.610/2018

exemplu, în luna ianuarie 2023 în ședința Guvernului au fost aprobate 51 de hotărâri și dispoziții ale Guvernului, dintre care pentru 32 era necesară expertiza CNA și a fost obținută pentru toate cele 32 de proiecte (100%).

Integrarea europeană, prin avansarea și aprofundarea relațiilor politice și economice cu Uniunea Europeană, precum și consolidarea relațiilor de cooperare cu statele sale membre în baza Acordului de Asociere și altor acorduri bilaterale încheiate cu Uniunea Europeană, a constituit una din prioritățile cheie ale Guvernului trasată expres în Programul Guvernare. Astfel, de la învestire (august 2021), eforturile Guvernului au fost orientate spre îndeplinirea angajamentelor cu UE, inclusiv cele legate de **transpunerea legislației Uniunii Europene** în legislația națională. În perioada ianuarie 2022 - ianuarie 2023 au fost elaborate, adoptate/aprobate 53 măsuri normative, care au asigurat transpunerea totală/parțială în legislația națională a 99 acte juridice europene care rezultă din Acordul de Asociere și alte acorduri bilaterale cu UE.

Proiectele actelor normative elaborate de autorități, reglementările cărora au impact asupra mediului de afaceri, au fost însoțite de analiza impactului de reglementare și expertizate de către Grupul de lucru al Comisiei de stat pentru reglementarea activității de întreprinzător, rata de conformare constituind peste 90%.

Începând cu luna decembrie a anului 2021 a fost **reluată activitatea Comisiei naționale pentru consultări și negocieri colective**. Astfel, pe parcursul anului 2022 pe platforma acestei Comisii au fost organizate 25 de ședințe cu participarea reprezentanților Guvernului, organizațiilor sindicatelor și patronatelor la nivel național, fiind asigurată discutarea și consultarea celor mai importante acte normative și probleme de interes comun din domeniul socio-economic și de reglementare a relațiilor de muncă.

Întru asigurarea obligațiilor asumate, după intrarea în vigoare pentru Republica Moldova a Convenției Consiliului Europei privind accesul la documentele oficiale, adoptată la 18 iunie 2009 la Tromsø, în anul 2022 a fost transmis **primul Raport național privind punerea în aplicare a prevederilor Convenției Consiliului Europei privind accesul la documentele oficiale**. Instrumentul garantează dreptul de acces la documentele oficiale deținute de către autoritățile publice și prevede standardele minime care trebuie aplicate în procesarea cererilor de acces la documentele oficiale, procedura de revizuire și măsurile complementare.

În contextul asigurării dezvoltării mecanismului instituțional în domeniul drepturilor omului a fost asigurată funcționarea **Consiliului național pentru drepturile omului, Comitetului național pentru prevenirea și combaterea traficului de ființe umane**, precum și a structurilor acestora. Astfel, a fost aprobată decizia privind **crearea comisiilor specializate pentru implementarea tratatelor internaționale Consiliului Europei și a Organizației Națiunilor Unite**. Comisiile vor activa în cadrul **Consiliului național pentru drepturile omului** și vor fi responsabile de coordonarea și monitorizarea implementării la nivel național a Convențiilor internaționale la care Republica Moldova este parte. Membrii comisiilor vor fi desemnați din cadrul ministerelor și instituțiilor cu competențe în domeniul drepturilor omului și din partea societății civile.

În contextul stabilirii mecanismului de oferire organizațiilor necomerciale a sprijinului financiar și material acordat de stat prin finanțare nerambursabilă, a fost aprobat **Regulamentul-cadru cu privire la mecanismul de finanțare nerambursabilă a proiectelor organizațiilor necomerciale**²⁶, care stabilește cadrul general privind cerințele/condițiile/ principiile de atribuire a finanțărilor nerambursabile din bugetul de stat pentru proiectele implementate de către organizațiile necomerciale. Astfel, autoritățile finanțatoare (de nivel central și local) vor planifica resurse financiare pentru susținerea organizațiilor necomerciale întru realizarea proiectelor de interes public în diferite domenii, conform priorităților stabilite.

²⁶ Hotărârea Guvernului nr.656/2022.

Importanța și necesitatea existenței nivelului politic de coordonare a deciziilor de ordin strategic a fost readusă în prim plan de noul sistem de planificare strategică, care a catalizat **relansarea activității și asigurarea funcționalității Comitetului Interministerial pentru Planificare Strategică** – platformă decizională de coordonare de nivel înalt. CIPS asigură coerența și legăturile dintre procesele de planificare strategică, planificare bugetară, luare a deciziilor la diferite etape ale procesului de coordonare a politicilor intersectoriale și cu caracter transversal, precum și corelarea politicilor elaborate cu angajamentele internaționale asumate de către Guvern, în special în agenda de integrare europeană și Agenda de dezvoltare durabilă 2030, corelarea proiectelor/programelor de asistență externă cu prioritățile strategice de dezvoltare identificate.

Un alt element de coordonare a politicilor dezvoltat în perioada vizată este constituirea **cadrlui național de monitorizare a implementării Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030**, care crează fundamentul informațional pentru asigurarea raportării progreselor Republicii Moldova în implementarea Agendei 2030 la nivel internațional. Mecanismele dezvoltate vor asigura crearea premiselor necesare pentru accelerarea implementării ODD-urilor, astfel încât următoarele evaluări naționale voluntare, care vor fi prezentate în cadrul Forumului Politic la Nivel Înalt pentru Dezvoltare Durabilă al ONU, să constate progrese vizibile și măsurabile în implementarea Agendei 2030.

În perioada de referință un accent deosebit a fost pus pe asigurarea respectării și aplicarea corespunzătoare a cadrului normativ aferent elaborării documentelor de politici publice. Astfel, pe parcursul anului 2022 a fost asigurată calitatea și coerența documentelor de politici, inclusiv corelarea politicilor publice cu cadrul de resurse. Astfel, au fost evaluate din punct de vedere al calității și conformității, inclusiv prin prisma asigurării coerenței acestora cu prioritățile Guvernului, Strategiei Naționale de Dezvoltare, angajamentelor internaționale asumate de Republica Moldova în cadrul Acordului de Asociere RM-UE și Agendei 2030, 23 concepte ale proiectelor viitoarelor strategii și programe, expertizate 7 proiecte de strategii sectoriale în domeniile agricultură, sănătate, educație, turism, mediu, afaceri interne și 15 proiecte de programe naționale care vizează majoritatea domeniilor de intervenție ale Guvernului.

Pentru facilitarea punerii în aplicare a prevederilor cadrului normativ din domeniul planificării strategice și elaborării politicilor publice, dar și conformării cu bunele practice și standardele UE în domeniu, au fost elaborate și aprobate 6 ghiduri metodologice:

- *Ghidul metodologic pentru evaluarea ex-ante a impactului politicilor publice;*
- *Ghidul metodologic pentru evaluarea intermediară și ex-post a impactului politicilor publice;*
- *Ghidul privind rolul actorilor locali în implementarea Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030;*
- *Ghidul metodologic privind utilizarea datelor în procesul decizional;*
- *Manualul cu privire la estimarea costurilor politicilor publice care vizează implementarea Acordului de Asociere și îndeplinirea criteriilor de aderare la UE;*
- *Ghidul pentru practicieni privind estimarea costurilor.*

Prevederile ghidurilor urmează să fie aplicate de către toți funcționarii publici din ministere și alte autorități administrative centrale în procesul de elaborare a documentelor de politici publice și documentelor de planificare (națională, sectorială, instituțională).

Fortificarea capacităților instituționale și profesionale ale autorităților publice în domeniul sistemului de planificare strategică și elaborare de politici publice bazate pe evidență a fost asigurat prin intermediul a 15 sesiuni de instruire organizate, cu suportul partenerilor de dezvoltare, cât și prin intermediul Institutului de Administrare Publică. Astfel, pe parcursul anului 2022 circa 500 de funcționari publici din cadrul tuturor autorităților administrative centrale au fost instruiți în domeniul integrării obiectivelor și principiilor Agendei de dezvoltare durabilă 2030 și ale Strategiei Naționale de Dezvoltare în documentele de politici publice; rolul actorilor locali și

regionali în implementarea Agendei de dezvoltare durabilă 2030 și Strategiei Naționale de Dezvoltare; realizarea analizei ex-ante și evaluării ex-post pentru documentele de politici publice; estimarea costurilor și bugetarea documentelor de politici publice; elaborarea și monitorizarea politicilor publice.

Obținerea statutului de stat candidat la aderarea UE de către RM implică anumite sarcini suplimentare și complexe care implică creșterea semnificativă a sarcinilor urgente, de importanță majoră și de complexitate sporită, care vor necesita angajament, flexibilitate, efort și implicare suplimentară din partea autorităților publice. Astfel, în vederea creșterii **capacităților autorităților publice centrale pe componenta de integrare europeană**, de a realiza reforme și de a furniza servicii publice de calitate, inclusiv în domeniul elaborării politicilor, au fost aprobate măsuri de modificare și consolidare a structurilor și atribuțiilor funcționale ale ministerelor și autorităților administrative centrale²⁷, fiind creată arhitectura instituțională responsabilă de procesul de integrare europeană (direcțiile coordonare politici și integrare europeană în fiecare minister și autorități guvernamentale cheie, consilieri pentru integrare europeană, secretari generali-adjuncți ai ministerelor pentru integrare europeană). Obiectivele atinse prin aceste intervenții vizează: i) dezvoltarea cadrului instituțional optim pentru implementarea proceselor operaționale privind alinierea politicilor sectoriale la criteriile de eligibilitate de aderare la Uniunea Europeană; ii) revizuirea cadrului normativ existent pentru punerea în aplicare a principiilor de funcționare a cadrului instituțional creat; iii) motivarea personalului implicat direct în elaborarea, coordonarea și monitorizarea politicilor publice în concordanță cu acquis-ul UE; iv) asigurarea unui mecanism de coordonare a procesului de negocieri de aderare la Uniunea Europeană.

În acest sens, în perioada noiembrie 2022-ianuarie 2023 au fost reorganizate 10 autorități publice (7 ministere și 3 autorități administrative centrale) în vederea consolidării capacităților autorităților publice atât pe componenta integrării europene cât și pe dimensiunea politicilor sectoriale care se vor ocupa de elaborarea proiectelor de acte normative de transpunere a legislației UE, inclusiv a fost asigurată:

- crearea *mecanismului intern de coordonare a integrării europene*²⁸ care a instituit GL sectoriale pe cele 35 capitole de *acquis*, fapt ce reprezintă o nouă abordare în ceea ce privește organizarea procesului de armonizare legislativă, pregătirea pentru lansarea negocierilor de aderare, și dezvoltarea unui program național de implementarea integrală a *acquis*-ului UE;
- consolidarea capacităților instituționale ale Cancelariei de Stat pentru a asigura realizarea eficientă a misiunii, funcțiilor și atribuțiilor principale ale acesteia prin prisma rolului de Centru al Guvernului²⁹;
- majorarea efectivului de personal al Ministerului Muncii și Protecției Sociale (+22 unități)³⁰; al Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale³¹ (+24 unități); al Ministerului Justiției³² (+27 unități); al Ministerului Afacerilor Interne³³ (+5 unități);
- consolidarea capacităților instituționale pe componenta de integrare europeană prin majorarea efectivului de personal al Ministerului Apărării (+ 4 unități), Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene (+ 4 unități), Ministerului Culturii (+5 unități), Biroului Național de Statistică (+5 unități) și Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (+6 unități)³⁴;

²⁷ Hotărârea Guvernului nr.600/2022.

²⁸ Hotărârea Guvernului nr. 868/2022.

²⁹ Hotărârea Guvernului nr.789/2022.

³⁰ Hotărârea Guvernului nr.773/2022.

³¹ Hotărârea Guvernului nr.852/2022.

³² Hotărârea Guvernului nr.871/2022.

³³ Hotărârea Guvernului nr.873/2022.

³⁴ Hotărârea Guvernului nr. 941/2022.

- consolidarea capacităților instituționale pe componenta de integrare europeană a Agenției Naționale pentru Siguranța Alimentelor³⁵.

În scopul stabilirii unui corp de funcționari stabili și stimulării personalului antrenat în activitățile de integrare europeană, a fost modificat cadrul legal³⁶, care stabilește **acordarea sporului pentru realizarea sarcinilor prioritare în contextul implementării cerințelor de aderare la Uniunea Europeană** în valoare de până la 50% din salariul de bază. Ulterior, Guvernul a aprobat Regulamentul cu privire la acordarea sporului personalului autorităților publice pentru realizarea sarcinilor prioritare în contextul implementării cerințelor de aderare la Uniunea Europeană³⁷. Astfel, pentru implementarea prevederilor respective în bugetul de stat pentru anul 2023 au fost prevăzute resurse financiare în valoare de circa 70 mil. lei pentru circa 600 de funcționari și angajați din cadrul autorităților publice centrale.

Pentru a crește capacitatea administrativă și pregătirea profesională a funcționarilor, Guvernul, în parteneriat cu Delegația UE în Republica Moldova, a organizat **primul program pilot de stagii, cu bursă, în administrația publică centrală, pentru tinerii noștri studenți sau absolvenți, din țară sau din străinătate**. Câțiva dintre ei au ales să se înscrie, ulterior, la concursurile organizate pentru ocuparea unor posturi în administrația publică.

De asemenea, a fost organizat un **program de formare specializată pentru funcționarii publici de conducere de nivel superior**, precum și instruirii necesare reprezentanților Guvernului în teritoriu. Pe baza excelentelor relații de cooperare pe care le-am construit împreună cu Guvernul României, la webinarile și programele de formare oferite în mod gratuit de Institutul Național de Administrație din România au participat aproximativ 600 de persoane din administrația publică locală și din cea centrală din țara noastră.

³⁵ Hotărârea Guvernului nr.14/2023.

³⁶ Legea nr. 272/2022 pentru modificarea Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar.

³⁷ Hotărârea Guvernului nr.5/2023.

Administrație publică și autonomie locală

Edificarea unei administrații publice moderne, eficiente, profesioniste, orientate spre furnizarea de servicii publice de înaltă calitate, conform nevoilor și așteptărilor cetățenilor și mediului de afaceri din Republica Moldova constituie viziunea setată în **proiectul Strategiei de reformă a administrației publice pentru anii 2023-2030**, elaborată pe parcursul anului 2022 și aflată la etapa consultărilor publice extinse. Noul document de politici publice oferă o viziune clară despre tendințele de reformă a administrației publice la nivel central și local, reflectând în același timp principiile spațiului administrativ european.

Viziunea și opțiunile privind reforma administrației publice au fost discutate în cadrul unor evenimente majore, inclusiv:

- *Webinarul „Reforma administrativ-teritorială în Republica Moldova: propuneri naționale și experiență globală”*, cu experți internaționali din SUA, Canada, România, Danemarca, Albania, Polonia, Ungaria și Ucraina, în cadrul căruia s-au discutat opțiunile de reformare administrativă și soluțiile pentru creșterea capacităților la nivel local, în viziunea experților naționali și internaționali;
- *Conferința „Reforma Administrației Publice: provocări și perspective”*, cu participarea reprezentanților Congresului Autorităților Publice Locale, ONG-urilor de profil, experților naționali și internaționali, în cadrul căreia au fost prezentate principalele direcții ale Strategiei de reformă a administrației publice pentru perioada 2023-2030, în condițiile noilor cerințe determinate de procesul de aderare la UE.

Guvernul a intensificat dialogul dintre administrația publică centrală și cea locală prin **revitalizarea Comisiei paritare pentru descentralizare**, activitatea căreia a stagnat în ultimii 6 ani. Noua componentă a Comisiei a asigurat reprezentarea paritară a membrilor din partea autorităților administrației publice centrale și celor locale, desemnați de asociațiile reprezentative ale acestora prin intermediul Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM). Funcția de copreședinte în premieră a fost partajată între Prim-ministră și Președinta CALM. Pe platforma respectivă de cooperare au fost constituite șapte grupuri de lucru pentru descentralizare sectorială: finanțe publice locale; infrastructură locală și patrimoniu; educația; sănătate; social; servicii publice; mediu și resurse natural, rolul cărora constă în examinarea și dezbateră proiectelor de politici publice pe domenii.

În vederea consolidării relației permanente și stabilirea unui dialog constructiv dintre Guvernul central și autoritățile publice locale, au fost întreprinse următoarele acțiuni:

- Cabinetul de miniștri s-a întrunit în 5 ședințe desfășurate în teritoriu: Bălți, Cahul, Ungheni, Edineț, Ștefan-Vodă, în cadrul cărora au fost aprobate inclusiv proiecte importante de dezvoltare a regiunilor și localităților respective;
- Au fost desfășurate 21 de ședințe cu reprezentanții autorităților publice locale de nivelul I și II din 21 de raioane și peste 20 de ședințe pe subiecte tematice și urgente, inclusiv privind soluționarea de comun acord a problemelor privind situația pandemică, criza refugiaților, criza energetică și asigurarea populației cu material lemnos, implementarea mecanismelor de compensație pentru perioada rece a anului, inclusiv cu participarea ministerului de resort și reprezentanții autorităților publice locale;
- În vederea realizării unui dialog direct, sistematic și instituționalizat între Guvern și autoritățile publice locale au fost desfășurate 5 ședințe cu Adunarea generală CALM și Consiliul de administrare CALM, care au abordat probleme sistemice și curente cu care se confruntă autoritățile publice locale;
- La solicitarea autorităților publice locale, cu suportul partenerilor de dezvoltare a fost elaborată *Instrucțiunea privind modul de depersonalizare a actelor administrative în Registrul de stat al actelor locale*, document ce conține recomandări pentru autoritățile

publice locale în prelucrarea datelor cu caracter personal din actele administrative aprobate;

- **Dezvoltarea și instituirea platformei digitale unice pentru autoritățile publice locale „e-APL”** prin aprobarea Conceptului Portalului administrației publice locale din Republica Moldova (e-APL)³⁸, scopul principal fiind asigurarea APL cu o soluție informatică (scalabilă, configurabilă, conectată la resursele informaționale de stat și compatibilă cu ulterioarele dezvoltări și integrări) care va facilita prestarea de către APL a serviciilor publice online și interacțiunea digitală cu cetățeni și mediul de afaceri;
- Nici un proiect de hotărâre a Guvernului adoptat în 2022, cu relevanță pentru autoritățile publice locale, nu a fost aprobat fără consultarea/avizarea CALM, numărul total al acestora constituind 83 de proiecte;
- Volumul transferurilor cu destinație specială pentru infrastructura drumurilor alocate bugetelor locale pentru anul 2022 a fost majorat cu 456,4 mil. lei comparativ cu anul 2021, constituind 1 414,7 mil. lei. Începând cu anul 2022, încasările din taxa pentru folosirea drumurilor se consideră venit la bugetele locale, astfel, din transferuri cu destinație specială acestea a devenit transferuri cu destinație generală. Acțiunile date au contribuit la **creșterea independenței financiare a administrației publice de nivelul I**, ceea ce reprezintă un element unic de descentralizare administrativă fiscală din ultimii 30 de ani;
- 50% din taxa pentru resursele minerale utile se transferă în contul autorităților publice locale;
- **Lansarea a 17 Centre Unificate de Prestare a Serviciilor (CUPS)** în localități rurale (Albota de Sus, Biliceni Vechi, Chiperceni, Colibași, Corjeuți, Holercani, Pelinia, Limbenii Noi, Mereni, Parcova, Pânășești, Pepeni, Peresecina, Pîrjolteni, Sculeni, Taxobeni, Lozova), serviciile publice electronice devenind mai accesibile pentru oamenii de la sate și cetățenii moldoveni din diaspora, pentru care distanța, lipsa de informare sau resursele financiare reprezintă impedimente în solicitarea unui serviciu public. Din momentul lansării acestor centre, s-au înregistrat 9614 accesări, dintre care 2382 de accesări ale serviciilor ASP și 1289 accesări ale serviciilor CNAS;
- Pentru susținerea dezvoltării comunităților rurale a fost aprobat **Programul național de dezvoltare locală „Satul European”**, care a venit cu un mecanism nou de repartizare a fondurilor pentru autoritățile publice locale, în rezultat fondurile fiind repartizate echitabil pentru realizarea proiectelor bine pregătite și conform destinației. Valoare totală a proiectelor finanțate din program constituie 2,8 mild. lei;
- Pentru intervenții la salvarea locuitorilor din sate, lichidarea incendiilor și/sau altor situații excepționale, au fost **create 40 servicii de salvatori și pompieri voluntari** în localitățile din raioanele Edineț, Căușeni, Călărași, Șoldănești, Cahul, Sîngerei, Cimișlia, Râșcani, Telenești, Ialoveni, Hâncești, Criuleni, Ștefan Vodă, Ocnița, Anenii Noi, Orhei, Fălești, Basarabasca, Briceni, Strășeni, Drochia ;
- Pentru gestionarea crizei refugiaților din Ucraina, din fondul de intervenție al Guvernului (pentru anul 2022 în sumă de 25 mil. lei din contul donațiilor umanitare acumulate în contul trezorerial deschis în susținerea poporului ucrainean) - 21,3 mil. lei au fost alocate autorităților publice locale de nivelul II;
- Problema cotelor valorice a fost soluționată după 30 de ani, bunurile de menire social, culturală și educativă fiind trecute în proprietatea autorităților publice locale (case de cultură, grădinițe, școli etc.);

³⁸ Hotărârea Guvernului nr. 556/2022

- În premieră, după 30 de ani, Guvernul **implementează agenda de descentralizare patrimonială**, în partea ce ține de terenurile din fondul apelor. A fost soluționată problema iazurilor de pe teritoriul unităților administrative teritoriale – clarificarea regimului juridic al bazinelor acvatice. Proiectul va soluționa problema și celor 4450 bazine acvatice înregistrate, care vor trece în proprietatea autorităților publice locale de nivelul I și doar circa 40 vor rămâne la nivel central.

Transformare digitală

Anul 2022 a evidențiat necesitatea accelerării procesului de transformare digitală în Republica Moldova, digitalizarea continuând să fie o prioritate în agenda Guvernului. Subiectul digitalizării s-a situat în topul obiectivelor de dezvoltare și modernizare a instituțiilor guvernamentale în materie de reinginerie, digitalizare și modernizare a activității de prestare a serviciilor publice. Acțiunile realizate au contribuit la crearea unui mediu regulator favorabil dezvoltării unui ecosistem de cercetare, inovare, creare de produse și prestare de servicii online și încadrarea Republicii Moldova în lanțurile valorice internaționale ale economiei digitale. Prioritară a fost reducerea birocrăției în relația dintre stat și cetățeni, stat și antreprenori, simplificarea numărului de documente solicitate de autorități, oferirea accesului la înființarea online a afacerilor, facilitarea obținerii semnăturii electronice și schimbarea modului de prestare a serviciilor publice din tradiționale, la ghișeu, în electronice, accesate online, prin identificare la distanță, încurajarea comerțului electronic etc. În vederea realizării obiectivelor trasate în Programul de activitate al Guvernului în domeniul transformării digitale, politicile implementate au avut drept rezultat:

- **Lansarea a 17 Centre Unificate de Prestare a Serviciilor (CUPS)** în localități rurale (Albota de Sus, Biliceni Vechi, Chiperceni, Colibași, Corjeuți, Holercani, Pelinia, Limbenii Noi, Mereni, Parcova, Pânășești, Pepeni, Peresecina, Pîrjolteni, Sculeni, Taxobeni, Lozova), serviciile publice electronice devenind mai accesibile pentru oamenii de la sate și cetățenii moldoveni din diaspora, pentru care distanța, lipsa de informare sau resursele financiare reprezintă impedimente în solicitarea unui serviciu public. Din momentul lansării acestor centre, s-au înregistrat 9614 accesări, dintre care 2382 de accesări ale serviciilor ASP și 1289 accesări ale serviciilor CNAS.
- **Lansarea Serviciului electronic guvernamental de livrare MDelivery** la data de 28 iulie 2022 și integrarea până la finele anului 2022 a 11 servicii publice. Din momentul lansării au fost înregistrate circa 1300 de livrări de documente urmare a prestării serviciilor publice, cele mai multe dintre ele fiind cazierile judiciare (760 de caziere în doar 2 luni de la lansare).
- **Mecanismul universal de depunere a cererilor electronice pentru serviciile publice.** Platforma de dezvoltare a serviciilor electronice (PDSE) este dezvoltată și aplicată pentru digitizarea interfeței de depunere a unor servicii. În prezent, pe PDSE sunt disponibile extrasul din Registrul de stat al unităților de drept³⁹ și alte 9 servicii cadastrale⁴⁰ privind bunurile imobile amplasate în municipiul Chișinău. Un prim exemplu de aplicare a PDSE este serviciul electronic – *eliberarea Extrasului din Registrul de stat al întreprinderilor și întreprinzătorilor individuali*, prestat electronic 100%, de la depunere până la eliberarea documentului, fiind integrat cu toate serviciile guvernamentale de platformă, oferă posibilitatea livrării rezultatului serviciului la domiciliu prin MDelivery, solicitarea serviciului prin împuternicire MPower și descărcarea documentului electronic din cabinetul personal (MCabinet).
- **Modernizarea serviciilor de stare civilă.** prin aprobarea Conceptului Sistemului informațional „Acte de stare civilă”⁴¹ și modificarea unor acte normative conexe, inclusiv Codul familiei și Legea privind actele de stare civilă.
- **Modernizarea serviciilor de înregistrare de stat a unităților de drept** prin aprobarea Conceptului Sistemului informațional „Registrul de stat al unităților de drept” (RSUD)⁴², cu ulterioara lansare a procesului de digitizare a fluxurilor de lucru noi și rescrierea Registrului de Stat al Unităților de Drept. Digitizarea ciclului complet de prestare a serviciilor de gestionare a înscrierilor în RSUD va oferi posibilitatea obținerii acestor servicii mai simplificat și transparent în mod online, fără deplasări la sediile ASP și cu automatizarea maximă a proceselor, minimizând participarea factorului uman și micșorând de 10 ori timpul de prestare a acestor servicii.

³⁹ Serviciul lansat la 1 iunie 2022

⁴⁰ Servicii lansate în pilotare începând cu 1 februarie 2023

⁴¹ Hotărârea Guvernului nr.956/2022

⁴² Hotărârea Guvernului nr.955/2022

- **Modernizarea serviciilor de asigurări sociale**, prin reingineria a 55 procese de plată a prestațiilor sociale (Pensii, Alocații, Îndemnizații, Compensații), elaborarea hârtiilor de prestări servicii de către Casa Națională de Asigurări Sociale, care au fost optimizate și asigurat un grad mai mare de automatizare. Pentru implementarea proceselor noi de prestare a serviciilor a fost aprobat Conceptul SI „Protecția Socială”⁴³ și elaborate propunerile de modificare a cadrului normativ aferent modernizării serviciilor de asigurări sociale. Concomitent, cadrul legal aferent constatării electronice a nașterii și decesului de către instituțiile medicale a fost actualizat ca parte a pachetului de legi pe partea de stare civilă.
- **Modernizarea serviciului de eliberare a permisului de conducere** prin aprobarea Conceptului SI „Registrul unităților de instruire a conducătorilor de vehicule și al formabililor”⁴⁴ și lansat Registrul digital al unităților de instruire a conducătorilor de vehicule și al formabililor - platformă unică de gestionare în format digital a informației cu privire la unitățile de instruire a conducătorilor de vehicule (www.scoliauto.gov.md), utilizată atât de cetățenii interesați în obținerea permisului de conducere, cât și de autoritățile publice implicate în procesul de eliberare a acestuia.
- **Modernizarea serviciului de determinare a dizabilității și capacității de muncă** prin aprobarea Conceptului SIA „Determinarea dizabilității și capacității de muncă” și Regulamentului privind organizarea și funcționarea acestuia⁴⁵. Beneficiile serviciului modernizat țin de reducerea timpului pentru prestarea serviciului, reducerea birocrăției, eliminarea hârtiei, posibilitatea depunerii în format electronic a cererii și documentelor aferente etc. Sistemul este găzduit de platforma comună MCloud și integrat cu serviciile electronice guvernamentale MConnect, MPass, MSign.
- **Modernizarea serviciului de acordare a ajutorului de șomaj** A fost perfecționată modalitatea de înregistrare a cetățenilor care solicită statut de șomer, oferindu-le acestora posibilitatea de a depune cererea de înregistrare la subdiviziunile teritoriale ale ANOFM, la CUPS sau online, accesând sistemul <https://e-iss.anofm.md/>. SIA „Înregistrare cu Statut de Șomer” este disponibil pentru toți solicitanții, prevede gestionarea electronică a deciziilor de stabilire a dreptului la ajutor de șomaj, a suspendării, restabilirii sau încetării plăților ajutorului de șomaj⁴⁶. Sistemul este găzduit de platforma comună MCloud și integrat cu serviciile electronice guvernamentale MConnect, MPass, MSign.
- **Dezvoltarea Portalului Guvernamental al Cetățeanului** prin suplینirea cu blocuri noi de date și informații, precum: blocul „Sănătate” - cu informații privind vaccinurile COVID-19 administrate, blocul „Plăți MPay” - cu lista plăților sociale recepționate prin MPay, blocul „Asigurări sociale, CNAS” - cu funcționalitatea de calcul al mărimii pensiei în funcție de contribuțiile existente și cele prognozate, blocul „Situatie fiscală” - cu posibilitatea descărcării certificatului privind existența/lipsa datoriilor la bugetul de stat, blocul „Contravenții” - care include și contravențiile administrative (nu doar cele rutiere), noile blocuri de date, precum; „Dosare de executare”, „Gajuri”, „Documentele mele” - de unde pot fi descărcate extrasele din Registrul de stat al persoanelor juridice și al întreprinzătorilor individuali, blocul nou „Semnăturile mele” și „Copii”, care conține informații cu privire la copii, inclusiv actele pe care le dețin precum pașaportul, actele de stare civilă, informația cu privire la medicul lor de familie etc.
- **Dezvoltarea Portalului Guvernamental al Antreprenorului** prin suplینirea cu blocuri noi de date și informații, precum: „Documentele mele” de unde pot fi descărcate extrasele din Registrul de Stat al Unităților de Drept semnate electronic și certificatul privind existența/lipsa datoriilor la bugetul de stat; „Dosare de executare” care conține informații despre numărul

⁴³ Hotărârea Guvernului nr.788/2022.

⁴⁴ Hotărârea Guvernului 370/2022.

⁴⁵ Sistemul informațional a fost dat în exploatare la finele lunii martie 2022.

⁴⁶ conform prevederilor Legii 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj.

dosarului, data intentării, emitentul dosarului, executorul judecătoresc, starea procesuală; „Gajuri” care conține informații despre numărul și data înregistrării gajului, creditorul și debitorul, bunurile gajate, obligațiuni; „Situatie fiscală”.

➤ **Dezvoltarea a 8 module noi de instruire în format electronic pe Platforma Guvernamentală de Instruire la Distanță www.elearning.gov.md:** E-servicii pentru fiecare, Pașii cheie în accesarea serviciilor publice, Comunicarea eficientă cu publicul, Optimizarea proceselor de business în instituțiile publice, Dreptul la informare (petiții), Introducere în digitizare, Schimbul de date (interoperabilitatea), Feedback-ul cetățenilor privind experiența lor în accesarea serviciilor publice.

➤ **Dezvoltarea Sistemului Informațional de împuterniciri MPower,** actualmente fiind disponibile 31 împuterniciri, dintre care 9 noi: i) Obținerea serviciilor de terminologie și lingvistică; ii) Înmatricularea vehiculelor și servicii conexe; iii) Obținerea permisului de conducere care conține mai multe opțiuni de delegare prin MPower; iv) Depunerea certificatului de viață care conține următoarele opțiuni de delegare: v) Lunare nominale de stat și Lunare pentru merite deosebite fata de stat; vi) Ridicare trimiteri poștale înregistrate: trimiterile poștei de scrisori, colete poștale, trimiteri EMS; vii) Împuternicire de reprezentare a persoanei juridice în cadrul SI „Depozitarul public al situațiilor financiare”; viii) Înscrierea la concursul de admitere în învățământul superior; ix) depunerea dosarului de concurs în instituțiile de învățământ superior.

➤ **Implementarea soluției tehnice de identitate electronică mobilă fără dispozitive specializate pe partea semnatarului MobiSign** prin aprobarea Conceptului și Regulamentului privind modul de funcționare și utilizare a serviciului guvernamental de identitate și semnătură electronică mobilă MobiSign⁴⁷, Serviciul MobiSign este o soluție de identitate electronică bazată pe aplicații mobile și are ca obiectiv principal oferirea instrumentului de autentificare în mediul digital și semnare a documentelor electronice, fapt ce va spori accesibilitatea serviciilor electronice, disponibile atât în sectorul public, cât și în sectorul privat.

➤ **Dezvoltarea și implementarea Registrului de stat al serviciilor publice - parte componentă a sistemelor informaționale de stat ale Republicii Moldova,** care reprezintă un ansamblu de resurse și tehnologii informaționale, mijloace tehnice de program și metodologii. Este accesibil pentru registratori: autorități/instituții publice ce prestează servicii. Disponibil pe rsspa.live.egov.md.

➤ **Dezvoltarea Registrului resurselor și sistemelor informaționale de stat** prin asigurarea integrării cu serviciul electronic guvernamental de notificare (MNotify), includerea componentei de traducere a Registrului pentru asigurarea informației în trei limbi: română, engleză, rusă.

➤ **Dezvoltarea și instituirea platformei digitale unice pentru autoritățile publice locale „e-APL”** prin aprobarea Conceptului Portalului administrației publice locale din Republica Moldova (e-APL)⁴⁸, scopul principal fiind asigurarea APL cu o soluție informatică (scalabilă, configurabilă, conectată la resursele informaționale de stat și compatibilă cu ulterioarele dezvoltări și integrări) care va facilita prestarea de către APL a serviciilor publice online și interacțiunea digitală cu cetățeni și mediul de afaceri.

➤ **Lansarea primului portal național de programări E-Appointment, în regim de pilotare** pentru servicii consulare prestate în 13 misiuni diplomatice ale Republicii Moldova peste hotarele țării: Ungaria, China, Azerbaidjan, Reprezentanța permanentă pe lângă Oficiul ONU la Geneva, Confederația Elvețiană, Turcia, Lituania, Austria, Letonia, Estonia, Suedia, Polonia, Bulgaria și Consulatul de la Istanbul, urmând a fi extins gradual pentru întreaga rețea consulară a Republicii Moldova. Portalul programari.gov.md oferă posibilitate cetățenilor din diasporă să se programeze rapid și comod la cea mai apropiată misiune diplomatică, pentru orice serviciu disponibil.

⁴⁷ Hotărârea Guvernului nr.324/2022

⁴⁸ Hotărârea Guvernului nr. 556/2022

- **Implementarea și gestionarea Programului național “Voucher Cultural”** în cadrul Serviciului Guvernamental de Plăți Electronice MPay, și anume asigură obținerea lunară a listei de beneficiari prin Serviciul de interoperabilitate MConnect din Registrul de Stat a Populației; asigură crearea ordinelor de plată și expedierea acestora către Ministerul Culturii pentru finanțare; asigură însurarea sumelor finanțate utilizatorilor în conturile voucherelor culturale; integrează sistemele informaționale ale furnizorilor de produse culturale, aprobați de Ministerul Culturii, cu MPay, în scopul acordării posibilității de achitare a produselor culturale din soldul voucherului cultural etc.
- **Dezvoltarea portalului www.compensatii.gov.md și SI „Vulnerabilitatea energetică”**⁴⁹ care reprezintă totalitatea mijloacelor software, informaționale, organizaționale, a sistemelor de transmitere a datelor, a tehnologiilor de utilizare a acestora, a normelor de drept, precum și a infrastructurii destinate gestionării și monitorizării compensației oferite consumatorilor casnici, precum și atribuirea categoriilor de vulnerabilitate energetică și modul de stabilire și plată a compensațiilor pentru achitarea facturilor la energie⁵⁰.
- **Inaugurarea Centrului de Inovare și Formare în Guvernare Digitală**, care își propune să livreze instruirii, cursuri de formare pentru diverse categorii de populație, inclusiv funcționari publici, exponenți ai mediului academic, asociativ și privat în vederea sporirii nivelului de cultură digitală și dezvoltare a abilităților și competențelor digitale care să permită beneficiarilor să activeze eficient, confortabil și sigur în mediul digital.
- **Asigurarea funcționării Sistemului informațional automatizat de gestionare și eliberare a actelor permissive SIA GEAP.** În prezent, 1378 de reprezentanți ai 21 de autorități emitente și 199 de primari au acces la SIA GEAP. 33 893 companii (persoane juridice) cel puțin o dată au solicitat acte permissive prin SIA GEAP. Pe parcursul anului 2022, prin intermediul SIA GEAP au fost *eliberate, reperfectate, prelungite circa 38 000 acte permissive*; în sistem *au fost înregistrate mai mult de 50 000 de cereri, din care 51% online*.
- **Acțiuni de urgență în domeniul digital în contextul crizei refugiaților**, cum ar fi: i) dezvoltarea Portalului informațional dedicat refugiaților ucraineni, lansat la 1 martie 2022; ii) dezvoltarea aplicației de generare a IDNP-ului pentru cetățenii Ucrainei; iii) dezvoltarea soluției digitale „Zboruri de urgență din Moldova pentru refugiații din Ucraina”; iv) asistență umanitară cetățenilor Ucrainei prin MPay; v) coordonarea procesului de evidență a stocurilor bunurilor donate/distribuite pentru refugiați și integrarea cu soft-ul destinat centrului de control de la Cancelaria de Stat pentru vizualizarea stocurilor disponibile.

Provocări și constrângeri întâmpinate în realizarea angajamentelor:

Efortul consolidat al tuturor actorilor implicați a dus la accelerarea transformării digitale a țării, punând un accent deosebit pe modernizarea serviciilor publice prin digitizare și reingineria proceselor operaționale. Beneficiile indiscutabile rezultate din procesele date, în același timp, au fost însoțite de creșterea semnificativă și continuă a numărului de amenințări la adresa securității cibernetice. Crimele cibernetice, care iau o amploare tot mai mare, cheamă la un răspuns colectiv și reglementat, bazat pe mecanisme și acțiuni coordonate, de implementare a politicilor din domeniu, asistență tehnică și legală, orientat spre crearea unui mediu informațional sigur pentru cetățean, pentru mediul de afaceri și pentru stat.

Elaborarea cadrului normativ pentru asigurarea unui nivel înalt de securitate a rețelelor și a sistemelor informatice la nivel național, în baza bunelor practici ale Uniunii Europene, este una din prioritățile actuale, dat fiind faptul că actele normative existente reglementează totuși insuficient raporturile subiecților și entităților din spațiul informațional.

⁴⁹ Hotărârea Guvernului nr.703/2022.

⁵⁰ Hotărârea Guvernului nr.704/2022.

Una din provocările actuale este asigurarea unui nivel suficient de ridicat de securitate a rețelelor și sistemelor informaționale în Republica Moldova, capabil să asigure protecția intereselor vitale ale persoanelor fizice și juridice, ale societății și ale statului, precum și a intereselor naționale ale Republicii Moldova. Un nivel ridicat de protecție a rețelelor și sistemelor informatice în prestarea unor servicii critice în ambele domenii, public și privat, poate fi atins prin asigurarea unui nivel de reziliență cibernetică adecvată provocărilor și amenințărilor atât din mediul cibernetic, cât și din cel non-cibernetic.

Provocările și constrângerile de bază țin în mare parte de: i) percepții eronate și reticență sporită a autorităților publice în cazul dezvoltării și implementării unor soluții informaționale, consolidării centrelor de date, fapt care îngreunează considerabil procesele; ii) deținerea de către autoritățile publice a unor echipamente învechite și epuizate moral, iar sistemele informaționale găzduite pe acestea sunt în mare parte incompatibile cu platforma tehnologică guvernamentală comună Mcloud; iii) specialiști insuficienți în domeniul tehnologiilor informaționale, astfel fluxul continuu de specialiști precum și lipsa acută a acestora are un impact direct asupra realizării unor acțiuni planificate.

Finante publice

Anul 2022 a fost marcat de mai multe crize produse concomitent, fapt ce a pus presiune majoră pe politicile **în domeniul finanțelor publice**.

➤ Creșterea semnificativă a prețurilor la resursele energetice a determinat necesitatea implementării unor **măsuri în scopul asigurării securității energetice a statului, atenuării efectelor majorării tarifelor la resursele energetice asupra populației și agenților economici**, susținerii persoanelor cu venituri mai mici și susținerii afacerilor. Ținând cont de cadrul de resurse disponibil, pe parcursul anului prin modificările operate în Legea bugetului de stat pentru anul 2022 au fost alocate mijloace pentru:

- finanțarea măsurilor din *Fondul de reducere a vulnerabilității energetice*, majorarea ajutorului pentru perioada rece a anului și altor măsuri de compensare a majorării tarifelor la resurse energetice;
- *compensarea parțială a accizelor la motorină* utilizată de producătorii agricoli în anul 2022;
- *indexarea prestațiilor de asigurări sociale și a unor prestații sociale de stat*, acordarea unui suport financiar unic beneficiarilor de toate tipurile de pensii/alocații sociale de stat, al căror quantum lunar nu depășește 5000 lei;
- *acordarea unei plăți unice cu caracter excepțional în mărime de 3000 de lei* pentru susținerea unor angajați din cadrul autorităților/instituțiilor bugetare;
- susținerea întreprinderilor mici și mijlocii;
- *majorarea capitalului social al S.A. „Energocom”* pentru asigurarea plăților pentru gazele naturale, precum și în scopul achiziționării acestora;
- *acordarea autorităților publice locale din contul bugetului de stat a suportului financiar suplimentar* în valoare de 521,5 mil.lei pentru asigurarea achitării resurselor energetice.
- De asemenea, din fondurile de urgență ale Guvernului au fost alocate mijloace financiare pentru:
 - *compensații acordate consumatorilor casnici și non-casnici* a diferenței de preț în urma majorării prețurilor la gazele naturale și la energia termică în sumă de 587,2 mil. lei;
 - *gestionarea crizei refugiaților*, inclusiv întreținerea centrelor pentru refugiați, sporuri de compensare pentru munca prestată în condiții de risc pentru sănătate - 469,4 mil. lei;
 - *achiziționarea cărbunelui* pentru completarea rezervei de stat în sumă de 25,0 mil. lei;
 - *colectarea masei lemnoase* în sumă de 56,6 mil. lei;
 - *compensații în legătură cu majorarea ratei dobânzii la creditele acordate în cadrul Programului Prima Casă* în sumă de 37,9 mil. lei;
 - *premii anuale sportivilor și antrenorilor* pentru performanțele obținute – 13,0 mil. lei;
 - *construcția drumului de acces către Arena Polivalentă* în sumă de 9,9 mil. lei;
 - *acordarea indemnizației unice în mărime de 16,0 mii lei angajaților care au contractat infecția COVID-19 în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu* în sumă de 55,2 mil. lei;
 - *acordarea indemnizației unice în mărime de 100,0 mii lei în cazul personalului decedat în lupta cu COVID-19 din cadrul instituțiilor medico-sanitare publice* în sumă de 1,4 mil. lei;
 - *alte scopuri* - 203,2 mil. lei.

➤ **Cheltuieli capitale publice.** Pe parcursul anului 2022 în bugetul de stat au fost prevăzute cheltuieli pentru investiții capitale în valoare de 3181,6 mil.lei, din care au fost executate **2241,0 mil.lei** sau doar **70,4 %**. Cauzele nevalorificării integrale a mijloacelor financiare sunt: i) lipsa capacităților și a personalului dedicat pentru implementarea proiectelor de investiții capitale din cadrul autorităților publice centrale; ii) pregătirea la nivel nesatisfăcător a proiectelor; iii) potențialul scăzut al agenților economici de valorificare a investițiilor capitale. Astfel, în scopul

*simplificării procesului de pregătire și planificare a proiectelor investiționale, în vederea sporirii gradului de valorificare a investițiilor capitale finanțate din bugetul de stat a fost aprobat Regulamentul cu privire la proiectele de investiții capitale publice*⁵¹.

În anul 2022 a fost reorganizat *Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală*⁵² (FNDRL), fiind perfecționat mecanismul de alocare a transferurilor cu destinație specială pentru cheltuieli capitale la implementarea proiectelor de dezvoltare locală, de la includerea acestor cheltuieli în bugetul de stat în baza amendamentelor unor deputați la accesarea mijloacelor în baza apelurilor de proiecte bine argumentate din mijloacele FNDRL.

În vederea *asigurării continuității sau finalizării proiectelor în domeniul drumurilor, asigurării cu apă și canalizare, eficienței energetice, iluminatului stradal*, precum și alte domenii, pe parcursul anului 2022 prin intermediul fondurilor de dezvoltare au fost valorificate mijloace financiare bugetare în valoare de circa 5,5 mild. lei, 30,3% constituind mijloacele Fondului Național pentru Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural, iar 54,3% - mijloacele Fondului rutier.

➤ În contextul perfecționării continue a ***politicilor fiscale și vamale***, prin prisma actelor normative ce vizează politica fiscală și vamală⁵³ a fost asigurată realizarea următoarelor acțiuni:

- Anularea taxei pentru serviciile de telefonie mobilă prin operarea modificărilor la Legea Fondului de susținere a populației⁵⁴;
- Plafonarea plăților în numerar între agenții economici și a încasărilor în numerar;
- Revizuirea regimului de impozitare a veniturilor din jocurile de noroc;
- Modificarea spectrului scutirilor prin majorarea cuantumurilor acestora;
- Extinderea ariei de restituire a TVA în cazul investițiilor capitale;
- Anularea prohibițiilor la importul autovehiculelor.
- Extinderea bazei fiscale prin implementarea accizei suplimentare asupra mijloacelor de transport;
- Continuarea Programului de rambursare a TVA pentru producătorii agricoli afectați de calamitățile naturale;
- Semnarea și ratificarea Convenției pentru evitarea dublei impuneri între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze.
- Ratificarea Acordului Multilateral al autorităților competente pentru schimbul automat de informații privind conturile financiare;
- Implementarea mecanismului de recunoaștere reciprocă a operatorilor economici autorizați între Uniunea Europeană și Republica Moldova.
- Fortificarea autonomiei locale eliminarea începând cu 1 ianuarie 2023 a plafoanelor la impozitul pe bunuri imobiliare și impozitul funciar;
- Revizuirea principiilor de impozitare a veniturilor nerezidenților;
- Implementarea mecanismului de restituire a TVA (afereant sumelor înregistrate spre restituire începând cu 1 ianuarie 2023).

➤ Politicile implementate ***în domeniul vamal*** au fost axate pe facilitarea comerțului și dezvoltarea procedurilor simplificate de vămuire a mărfurilor, dezvoltarea și modernizarea posturilor vamale de frontieră, a sistemelor informaționale, intensificarea acțiunilor antifraudă, de control ulterior, consolidarea parteneriatului Vama-Business, și anume:

În scopul atingerii obiectivelor stabilite, în anul 2022 a fost

- *elaborarea cadrului normativ secundar în vederea aplicării noului Cod vamal al Republicii Moldova ;*

⁵¹ Hotărârea Guvernului nr. 684/2022.

⁵² Hotărârea Guvernului nr. 152 din 9.03.2022.

⁵³ Legea nr.204/2021.

⁵⁴ Legea nr.827/2000.

- aprobarea și implementarea *Planului sectorial anticorupție în domeniul vamal și fiscal* pentru anii 2022-2023 în scopul consolidării climatului de integritate instituțional și profesional⁵⁵;
 - inițierea negocierilor și aprobarea semnării Deciziei Subcomitetului vamal Republica Moldova - Uniunea Europeană privind *recunoașterea reciprocă a Programului privind Operatorii Economici Autorizați (AEO) al Republicii Moldova și a Programului Uniunii Europene privind Operatorii Economici Autorizați*. Astfel, beneficiarii statutului AEO vor putea efectua procedura de suspendarea, retragerea, modificarea și anularea autorizațiilor AEO, care se va realiza prin intermediul sistemului informațional pentru gestionarea autorizației AEO (SI „e-AEO);
 - *extinderea declarării electronice pentru toate regimurile vamale*, care presupune depunerea declarației vamale și actelor necesare vămuirii în format electronic cu aplicarea semnăturii electronice. Ponderea declarațiilor depuse în anul 2022 în format electronic a constituit: la export - 99,25% (comparativ cu 98,89% în anul 2021); la import – 80,54% (comparativ cu 52,41% în anul 2021); tranzit - 100%.
 - *implementarea conceptului expedierilor poștale în cadrul E-Commerce* prin lansarea procedurii de export digitalizat și automatizat prin intermediul trimitărilor poștale internaționale.
 - *asigurarea implementării controlului comun la frontiera moldo-ucraineană, inclusiv pe segmentul transnistrean, în vederea îmbunătățirii condițiilor de traversare a frontierei de stat și a sporirii securității*. În prezent controlul comun este funcțional în 5 puncte de trecere a frontierei (Criva-Mamalăga, Larga-Kelmenți, Briceni-Rossoșani, Palanca-Maiaki-Udobnoe, Giurgiulești-Reni).
- În domeniul **achizițiilor publice**, pentru punerea în aplicare a Legii privind achizițiile publice⁵⁶ și Legii privind achizițiile în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale⁵⁷, au fost aprobate:
- Normele metodologice privind modul de atribuire a contractelor de achiziții sectoriale/acordurilor-cadru în sectoarele energiei, apei, transporturilor și serviciilor poștale⁵⁸;
 - Modificări ale Regulamentului privind ajustarea periodică a valorii contractelor de achiziții publice cu executare continuă, încheiate pe un termen mai mare de un an⁵⁹;
 - Regulamentul cu privire la achizițiile publice de valoare mică⁶⁰.
- În domeniul **sistemului de control financiar public intern** (CFPI) obiectivul de bază a constituit promovarea transparenței, eficienței și responsabilității în gestionarea finanțelor publice, în conformitate cu standardele și practicile recunoscute la nivel internațional. Monitorizarea sistematică și analiza în dinamică a situației în domeniul constată în anul 2022 o ușoară deteriorare a sistemelor de control intern managerial (CIM) la nivelul administrației centrale, circa 90% din autoritățile publice centrale raportând o conformitate parțială, iar 10% - neconformarea propriilor sisteme CIM la standardele și principiile generale de organizare. Aceeași situație se constată la nivel administrației local, 83% dintre autoritățile publice locale de nivelul II raportând o conformitate parțială și 17% – neconformitatea organizării sistemelor CIM. Rezultatele constatate, în esență, demonstrează că situația relatată este un indiciu al atitudinii obiective a autorităților raportoare în cadrul exercițiului de autoevaluare realizat anual. Rezultatele obținute în anul 2022 în domeniu vizează:

⁵⁵ https://customs.gov.md/api/media/16/03/2022/PSA_2022_2023_Final_1.pdf.

⁵⁶ Legea nr.131/2015.

⁵⁷ Legea nr.74/2020.

⁵⁸ Hotărârea Guvernului nr.464/2022.

⁵⁹ Hotărârea Guvernului nr.279/2022.

⁶⁰ Hotărârea Guvernului nr.870/2022.

- Demararea în premieră a *procedurii reconceptualizate de certificare profesională în domeniul auditului intern în sectorul public*;
- *Realizarea a 2 misiuni de evaluare externă a activității de audit intern* din cadrul Companiei Naționale de Asigurări în Medicină și Inspectoratul General al Poliției;
- Asigurarea unui *proces continuu și sistematic de instruire*, în perioada de referință 162 manageri operaționali și 60 auditori interni din sectorul public și-au consolidat cunoștințele profesionale în domeniul CFPI.

➤ Asigurarea unei ***politici de salarizare echitabile și sustenabile*** prin eliminarea discrepanțelor salariale existente în prezent în sistemul bugetar, restabilirea ierarhiilor funcțiilor în cadrul domeniilor de activitate, precum și între domenii de activitate, revizuirea sistemului de acordare a sporurilor au constituit obiectivul general urmărit în cadrul procesului de revizuire a sistemului de salarizare în sectorul bugetar, demarat în anul 2022.

Legea nr. 270/2018 a făcut obiectul mai multor modificări succesive. Au fost propuse soluții pentru unele categorii de personal din diferite grupuri ocupaționale, majorarea claselor de salarizare pentru unele funcții bugetare, unificarea claselor de salarizare pentru anumite categorii, precum și măsuri speciale de susținere a salariaților legate de impactul crizei energetice și repartizarea alocațiilor pentru asigurarea prevederilor cadrului normativ privind salarizarea în sectorul bugetar. Astfel, în anul 2022 a fost posibilă bugetarea următoarelor măsuri salariale, precum:

- Indexarea anuală a valorii de referință utilizate la calcularea salariilor, cel puțin la nivelul prognozat al ratei inflației. Astfel, au fost identificate resurse pentru majorarea cu 100 lei a valorii de referință aplicate la calcularea salariilor începând cu 01 ianuarie 2022, ce oferă o creștere a salariilor de circa 6 %. Suplimentar, începând cu 1 septembrie 2022, a fost majorată similar valoarea de referință, utilizată la calcularea salariilor, cu o creștere a salariilor de 5,5 %, întru susținerea și creșterea nivelului salarial asupra 187 mii de unități de personal din sectorul bugetar.
- Măsura de susținere a populației cu venituri mici prin majorarea și acordarea plăților compensatorii angajaților a căror salariu lunar, calculat începând cu 01 ianuarie 2022, pentru o funcție cu durata normală a timpului de muncă, este mai mic decât 3100 lei, în conformitate alin.(2) art.27 din Legea nr.270/2018. Suplimentar, a fost majorată *de la 1 mai 2022 cuantumul plății compensatorii de la 3100 lei la 3500 lei*, sau cu o creștere de circa 12,9 % a nivelului minim garantat al salariului lunar.
- Acordarea plății unice cu caracter excepțional în mărime de 3000 lei, pentru susținerea unor angajați al căror loc de muncă de bază este în cadrul autorităților / instituțiilor bugetare, remunerați conform Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar.
- Stabilirea personalului nemijlocit implicat în realizarea sarcinilor prioritare în contextul implementării cerințelor de aderare la Uniunea Europeană a unui spor suplimentar la salariu, în mărime de până la 50% din salariul de bază, drept stimulare financiară a personalului în cauză.
- Majorarea claselor de salarizare pentru funcția de șofer (conducător auto), pentru cadrele didactice din structurile de asistență psihopedagogică, pentru directori (șefi) ai altor instituții de învățământ, etc.
- Ca urmare a abordării problemei privind discriminarea și neasigurarea echității salariale a cadrului didactic de sprijin, logopedului, pedagogului, psihologului, psihopedagogului, psihopedagogului special, activitatea cărora indiferent de locul de muncă, în procesul de asistență directă și indirectă a copiilor, elevilor, studenților, inclusiv a celor cu cerințe educaționale speciale și cu dizabilități se caracterizează printr-o complexitate specifică a muncii, clasele de salarizare pentru titlurile de funcții enunțate au fost stabilite la nivelul titlurilor de logoped, pedagog, psiholog, psihopedagog, psihopedagog special din structurile de asistență psihopedagogică, precum și a profesorilor din instituțiile de

învățământ general și profesional tehnic și a educatorilor din instituțiile de educație timpurie.

- În scopul asigurării principiului echității, tratamentului egal și a remunerării egale pentru munca de valoare egală, pentru titlurile de funcții ce realizează sarcini similare și în vederea stabilirii unui nivel de salarizare corespunzător complexității și efortului depus la acordarea asistenței sociale persoanelor aflate la nevoie, în special în contextul vulnerabilității energetice, au fost majorate și unificarea clasele de salarizare a asistentului social și a asistentului parental profesionist, cu studii profesionale tehnice.
- Majorarea claselor de salarizare a consilierului pentru soluționarea contestațiilor din cadrul Agenției Naționale pentru Soluționarea Contestațiilor pentru a asigura un nivel salarial corespunzător responsabilității decizionale atribuite; șefului de laborator și expertului judiciar (de categoria superioară / categoria întâi / categoria a doua / categoria a treia) din cadrul Centrului Național de Expertize Judiciare în scopul asigurării echității salariale și egalării claselor de salarizare pentru posturile similare din sistemul național de expertiză judiciară, șefului de oficiu și a consilierului, corespunzător complexității și importanței activităților desfășurate de acordare a asistenței juridice persoanelor vulnerabile, și prin introducerea titlului de specialist principal din cadrul Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat.

➤ **Coordonarea asistenței externe** a vizat, în mare parte, asigurarea dialogului permanent și intens cu partenerii externi de dezvoltare. Ca urmare, pe parcursul anului 2022, volumul total al intrărilor de împrumuturi de stat externe a constituit 15 058,4 mil. lei sau 68,6% din suma planificată pentru anul 2022, destinația acestora vizând: i) realizarea proiectelor finanțate din surse externe – 6 092,0 mil. lei, ceea ce reprezintă 40,5% din sumă totală de intrări din împrumuturi de stat externe; ii) susținerea bugetului de stat – 8 966,4 mil. lei, ceea ce reprezintă 59,5% din sumă totală de intrări din împrumuturi. Pentru susținerea bugetară au fost obținute granturi în sumă de 3 874,935 mil. lei. Astfel, în anul 2022 au fost realizate următoarele:

- *înaintate solicitări de finanțare în volum de cca 325,8 mil. EUR, întru susținerea diverselor sectoare ale economiei naționale, precum: infrastructura drumurilor, sănătate, infrastructura feroviară, educație, agricultură, etc.;*
- *asigurată debursarea celei de-a doua tranșe a Programului de suport bugetar direct în derulare „Contractul de consolidare a statului și rezilienței pentru Republica Moldova” (asistență nerambursabilă) în sumă totală de 75 mil. EUR din partea Comisiei Europene;*
- *negocierea și semnarea Acordului de Grant privind suportul bugetar sectorial întru promovarea securității energetice pentru grupurile vulnerabile semnat între Banca de Dezvoltare a Germaniei KfW și Republica Moldova, reprezentată de către Ministerul Finanțelor, asigurând debursarea tranșei fixe de suport bugetar (asistență nerambursabilă) în valoare de 40 mil. EUR la data de 28 noiembrie 2022 din partea Guvernului Republicii Federale Germania;*
- *negocierea și semnarea Acordului de finanțare nr. 1/2022 pentru acordarea de sprijin bugetar direct către Republica Moldova semnat între Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova și Agenția de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare și a Acordului de finanțare nr. 2/2022 pentru acordarea de sprijin bugetar direct către Republica Moldova semnat între Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova și Agenția de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare, fiind asigurată debursarea din partea Guvernului României a celor două tranșe fixe de suport bugetar (asistență nerambursabilă), și anume: (i) la data de 21.10.2022 în sumă totală de 10 141 987,83 EUR, iar (ii) la data de 25.11.2022 în sumă totală de 343 569,47 EUR;*
- *coordonarea și semnarea Acordului de finanțare dintre Guvernul Republicii Moldova și Comisia Europeană privind Programul „UE pentru Reforme” în valoare de 27 mil. EUR (asistență nerambursabilă) și a Acordului de finanțare dintre Guvernul Republicii Moldova și Comisia Europeană privind Programul „UE pentru redresare și reziliență” în valoare*

- de 25 mil. EUR (asistență nerambursabilă), ambele fiind parte a Planului Anual de Acțiuni 2021 (PAA 2021) al Uniunii Europene pentru Republica Moldova;
- coordonarea priorităților/proiectelor ce formează *Planul Anual de Acțiuni 2022 (PAA 2022) al UE pentru RM în valoare de 40 mil. EUR (asistență nerambursabilă sub formă de granturi, Twinning, etc.)*, fiind constituit dintr-un program: Programul „UE pentru reziliență și guvernanta” și adoptat prin Decizia Comisiei Europene de implementare privind finanțarea Planului Anual de Acțiuni în favoarea Republicii Moldova pentru anul 2022 (C(2022)9686 final din 16.12.2022);
 - negocierea și semnarea Amendamentelor 12 și 13 aferente *Acordului de asistență privind obiectivul de dezvoltare dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Statelor Unite ale Americii pentru creștere economică durabilă ancorată în integrarea europeană și a Acordului de asistență privind obiectivul de dezvoltare dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Statelor Unite ale Americii pentru consolidarea democrației participative*, ce prevedeau o finanțare suplimentară în valoare totală de circa 98,72 mil. dolari SUA;
 - negocierea și semnarea *Amendamentului nr.14 la Acordul de asistență privind obiectivul de dezvoltare între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Statelor Unite ale Americii pentru creștere economică durabilă ancorată în integrarea europeană*, ce prevedea o finanțare suplimentară de 19,5 mil. dolari SUA, precum și stipulau termenii și condițiile aferente acordării suportului bugetar nerambursabil, în valoare de 30 mil. dolari SUA de către Guvernul SUA prin intermediul Băncii Mondiale (Multi Donor Trust Fund) (*suport bugetar debursat la data de 30.12.2022*);
 - încheierea *Înțelegerilor, întocmite prin schimb de note, dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Federale Germania privind cooperarea financiară, semnate la 11.05.2022 (în vigoare din 11 mai 2022)*, în baza cărora țara noastră va beneficia de asistență nerambursabilă în valoare de circa 33,7 mil. EUR;
 - asigurată, ținând cont de necesitatea gestionării crizei refugiaților, mobilizarea partenerilor de dezvoltare pentru a contribui cu resurse financiare (*cu titlu de donație*) la Fondul de intervenție al Guvernului Republicii Moldova în contul special deschis pentru sprijinul refugiaților ucraineni (*de ex.: contribuția Guvernului Confederației Elvețiene - în sumă de circa 3,2 mil USD, debursată la data 3 mai 2022 (I tranșă) și 30 iunie 2022 (II tranșă), contribuția Guvernului Regatului Suediei - în sumă de circa 3,7 mil EUR, debursată la data 13 octombrie 2022*);
 - asigurarea definitivării și aprobarea ulterioară de către Comisia Europeană a Programelor Interreg 2021-2027 pentru care RM este eligibilă (Programul Interreg Next Bazinul Mării Negre 2021-2027, Programul Interreg Next România-Republica Moldova 2021-2027, Programul Regiunii Dunărea 2021-2027); asigurarea finalizarea procesului de contractare a proiectelor HARD în cadrul POC RO-MD 2014-2020;
 - asigurarea diversificării cooperării pentru dezvoltare cu noi organizații și instituții financiare internaționale. Astfel, a fost negociat și semnat la 15 iunie 2022 Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Franceze activitățile Agenției Franceze de Dezvoltare, Proparco și Expertise France în Republica Moldova care are drept scop stabilirea cadrului legal necesar, precum și definirea regulilor aferente activităților grupului Agenției Franceze de Dezvoltare (AFD) în Republica Moldova.

Provocări și constrângeri întâmpinate în realizarea angajamentelor:

Provocările și constrângerile din anul 2022 au fost determinate în special de impactul situației din regiune, criza din sectorul energetic, majorarea considerabilă a tarifelor la resursele energetice și ca urmare la alte mărfuri și servicii. Acești factori au determinat necesitatea modificărilor recente a bugetului de stat pentru anul 2022, în scopul asigurării financiare a măsurilor de susținere a securității energetice a statului și atenuării consecințelor crizelor.

Printre constrângerile generale, constatate pe parcursul anului, menționăm potențialul redus sau lipsa capacităților autorităților publice centrale cu unități/subdiviziuni care ar gestiona managementul investițiilor capitale publice, rata mică de absorbție a resurselor externe destinate implementării proiectelor de infrastructură din sursele donatorilor externi, creșterea ratei dobânzii la creditele recreditate prin intermediul instituțiilor financiare din surse externe ca urmare înăsprirea politicii monetare de către BNM și reducerea accesului întreprinderilor sectorului real la resurse financiare.

Economie și antreprenariat

Politicile economice ale statului au fost orientate spre atingerea obiectivelor trasate în Programul de activitate al Guvernului „Moldova vremurilor bune”. Măsurile de politici au fost direcționate spre crearea condițiilor propice pentru dezvoltarea mediului de afaceri, reducerea substanțială a birocrăției, trecerea la o economie digitală, creșterea productivității economice pentru crearea locurilor de muncă bine plătite, promovarea economiei verzi, susținerea micilor antreprenori, creșterea accesului la finanțare ieftină, creșterea competitivității produselor și serviciilor autohtone.

În domeniul transformării digitale a economiei

Industria tehnologiei informației și economia digitală sunt domenii care avansează rapid la nivel global având puterea să sporească competitivitatea Republicii Moldova pe plan extern, să promoveze transparența, generând consecințe pozitive asupra altor sectoare ale economiei naționale și creând locuri de muncă bine plătite. Valoarea sectorului IT în economia Republicii Moldova este în creștere continuă, iar ultimele date arată venituri totale de peste 10,2 miliarde lei în anul 2021, cu o pondere în PIB de 4,2%.

Statul susține dezvoltarea sectorului IT. Creșterea sectorului IT în economie a fost favorizată de politicile statului favorabile, de condițiile facilitare pentru dezvoltarea industriei IT asigurate în cadrul regimului fiscal special al parcului pentru tehnologia informației Moldova IT Park. Numărul rezidenților Moldova IT Park a atins cifra de 1 343 rezidenți activi, cu un număr de angajați de peste 18 700. De la lansarea parcului până în prezent au fost create 951 companii noi, 71% din totalul companiilor. În prezent, în park sunt înregistrate 211 companii cu capital străin din 38 țări (circa 16% din numărul total de rezidenți). În pofida constrângerilor impuse de pandemie și de contextul regional complicat, cifra de afaceri realizată de către rezidenții Moldova IT Park în anul 2022 a depășit cu 48% venitul pentru anul 2021 și a constituit peste 10 mlrd. lei, dintre care 89% reprezintă export. Volumul de export al sectorului IT din Republica Moldova, doar în 9 luni ale anului 2022, conform datelor Băncii Naționale a Moldovei, a depășit valoarea înregistrată pe parcursul 2021, atingând valoarea de 355,5 mil. dolari, în creștere cu 27,1% față de perioada similară a anului 2021.

Comerțul electronic în creștere. În ultima perioadă, se atestă o creștere semnificativă a plăților fără numerar efectuate de către cetățenii Republicii Moldova, în special a plăților fără numerar prin intermediul platformelor de comerț electronic. Din numărul total al plăților fără numerar efectuate fără prezența fizică a cardului pe platforme de comerț electronic în anul 2021, 3,3 milioane operațiuni în valoare de 1,6 mld. lei au fost efectuate pe platforme de e-comerț în Republica Moldova și 11,7 milioane operațiuni în valoare de 5,0 mld. lei, efectuate pe platforme e-comerț peste hotare. Atât numărul cât și valoarea plăților au înregistrat creșteri de 36,3% și respectiv 37,5%. Totodată, pe parcursul anului 2021, numărul platformelor de comerț electronic în Republica Moldova s-a majorat cu 11.2%.

În scopul dezvoltării domeniului tehnologiei informației și economiei digitale au fost promovate modificări la cadrul normativ în domeniu:

➤ **Implementarea certificatului digital de origine nepreferențial.** Prin modificările la Hotărârea Guvernului nr.1599/2002⁶¹ cu privire la regulile de origine a mărfurilor, se asigură implementarea certificatului digital de origine nepreferențial care cuprinde mai multe elemente de securitate și valabilitatea căruia poate fi verificată prin intermediul unui QR cod sau pe pagina web a CCI a RM www.chamber.md, precum și simplificată procedura de vămire și sporită securitatea documentelor; facilitarea și securizarea procedurilor de comerț internațional.

⁶¹ Hotărârea Guvernului nr.229/2022

- **Un nou Regulament privind evaluarea activității parcului pentru tehnologia informației**, în scopul creșterii eficienței administrării acestor entități⁶².
- **Eliminarea constrângerilor pentru comerțul electronic în Republica Moldova**. A fost promovat pachetul legislativ eComerț (HG nr. 909/2022), cu scopul eliminării constrângerilor pentru comerțul electronic.
- **Permiterea muncii la distanță peste hotarele RM, pentru angajații rezidenților parcului IT**. Prin modificările promovate la legea cu privire la parcurile pentru tehnologia informației va fi permisă munca la distanță peste hotarele RM, pentru angajații rezidenților parcului și extinse genurile de activitate eligibile a fi desfășurate în parc⁶³.
- **Nivel mai ridicat de securitate cibernetică a rețelelor și sistemelor informaționale** utilizate la furnizarea serviciilor de infrastructură critică în Republica Moldova. Au fost introduse modificări la legea privind securitatea cibernetică⁶⁴, pentru asigurarea unui nivel comun ridicat de securitate cibernetică a rețelelor și sistemelor informaționale utilizate la furnizarea serviciilor de infrastructură critică în Republica Moldova, care să corespundă nivelului actual în creștere al amenințărilor hibride și riscurilor cibernetică. În prezent este în curs de elaborare Sinteza recomandărilor.
- **Inițiativa „Dezvoltarea afacerilor la distanță în RM /Contactless Business in Moldova”⁶⁵**. Modificările normative sunt promovate pentru facilitarea administrării online a unei afaceri, crearea posibilităților pentru diaspora și investitorii străini să deschidă on-line și să administreze la distanță afaceri în RM, îmbunătățirea mediului de afaceri, angajarea la distanță, reducerea birocrăției, reducerea costurilor pentru antreprenori și pentru stat.

În domeniul dezvoltării mediului de afaceri și susținerii antreprenoriatului

În domeniul reglementării mediului de afaceri, din 143 de acte permissive 131 sunt configurate în SIAGEAP (disponibile pentru agenții economici), dintre care 76 acte permissive sunt utilizate. În domeniul licențiere au fost eliberate licențe după cum urmează: Agenția Servicii Publice - 1075; Banca Națională a Moldovei - 318; Comisia Națională a Pieței Financiare - 307; Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică - 384; Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației - 479; Consiliul Coordonator al Audiovizualului - 128; Agenția Medicamentului și Dispozitivelor Medicale - 337.

În scopul consolidării și eficientizării implementării politicilor publice privind susținerea dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, precum și a antreprenoriatului a fost reorganizată Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii⁶⁶.

Sectorul întreprinderilor mici și mijlocii (IMM) a fost susținut continuu în scopul extinderii și dezvoltării afacerilor prin toată gama de servicii și Programe de suport financiar. Astfel pe parcursul anului 2022 au fost aprobate **5 programe noi**: (i) Programul de transformare digitală a întreprinderilor mici și mijlocii⁶⁷; (ii) Programul de re tehnologizare și eficiență energetică a întreprinderilor mici și mijlocii⁶⁸; (iii) Programul de atragere a remitențelor în economie PARE 1+2⁶⁹; (iv) Regulamentul pentru organizarea, funcționarea și utilizarea Fondului de garantare a creditelor pentru întreprinderile mici și mijlocii⁷⁰; (v) Programul „Start pentru Tineri: o afacere durabilă la tine acasă”⁷¹.

⁶² Hotărârea Guvernului nr.298/2022

⁶³ Proiect înregistrat în Parlament cu nr.376 din 06.10.2022

⁶⁴ Proiect în consultare

⁶⁵ Proiect în consultare

⁶⁶ Hotărârea Guvernului nr. 487/2022

⁶⁷ Hotărârea Guvernului nr. 129/2022

⁶⁸ Hotărârea Guvernului nr. 515/2022

⁶⁹ Hotărârea Guvernului nr. 622/2022

⁷⁰ aprobat în ședința Guvernului din 19.10.2022

⁷¹ Hotărârea Guvernului nr. 348/2022

În același timp, în 2022 au fost actualizate 2 programe: (i) Programul de ecologizare a întreprinderilor mici și mijlocii⁷²; (ii) Programul de susținere a afacerilor cu potențial înalt de creștere și internaționalizare⁷³.

Au fost **aprobate/adoptate** următoarele **acte normative**:

- **Guvernarea activității garanțiilor de portofoliu.** Prin Legea nr. 79/2022 pentru modificarea Legii nr. 179/2016 cu privire la întreprinderi mici și mijlocii se prevede eficientizarea procesului de funcționare a Fondului de garantare a creditelor pentru întreprinderile mici și mijlocii prin dezvoltarea instrumentului de garantare sub forma garanțiilor de portofoliu.
- **Combaterea practicilor comerciale neloiale.** Prin Legea nr. 250/2022 pentru modificarea unor acte normative (combaterea practicilor comerciale neloiale) se prevede excluderea practicilor comerciale neloiale între producători și comercianți și crearea condițiilor de concurență echitabile.
- **Prevenirea pierderii și risipei alimentare.** Prin Legea nr. 299/2022 privind prevenirea pierderii și risipei alimentare, se prevede asigurarea tranziției către economia circulară prin menținerea, în limitele legale, a alimentelor în circuitul consumului și evitarea formării deșeurilor alimentare.
- **Crearea Fondului pentru antreprenariat și creștere economică a Moldovei (FACEM).** A fost aprobat de către Parlament 2 modificări ale Legii nr. 179/2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii, 1 modificare în vederea ajustării valorilor care servesc drept criterii pentru definirea IMM și altă modificare pentru aprobarea cadrului orizontal pentru crearea Fondului pentru antreprenariat și creștere economică a Moldovei (FACEM). FACEM va constitui un instrument de finanțare cu costuri reduse a proiectelor investiționale/de dezvoltare și extindere inițiate de întreprinderile mici și mijlocii.
- **Monopol fiscal.** Prin Legea 235/2022 pentru modificarea Legii nr.845/1992 cu privire la antreprenariat și întreprinderi se prevede modalitatea de instituire a monopolului fiscal, ca instrument legal de stabilire a unui control riguros direct asupra activităților economice și obținerea de venituri necesare la bugetul de stat. Totodată, a fost aprobată Hotărârea Guvernului nr.916/2022 cu privire la Comisia Națională pentru Monopol Fiscal
- **Susținerea beneficiarilor Programului de stat „Prima Casă”** - Legea nr. 236 din 28.07.2022 pentru modificarea articolului 6 din Legea nr. 293/2017 privind unele măsuri în vederea implementării Programului de stat „Prima Casă”.
- **Dezvoltarea serviciilor de finanțare participative.** Aprobata Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea proiectului de *Lege privind serviciile de finanțare participativă*.⁷⁴ Adoptarea Legii va facilita folosirea unei terminologii unitare pentru aceleași raporturi, instituții, principii și concepte juridice, reducându-se astfel riscul interpretării lor diferențiate. În context, adoptarea legii va spori interesul cetățenilor în implicarea lor în finanțarea proiectelor și susținerea companiilor nou-înființate sau IMM-urilor, contribuindu-se astfel la economia națională.
- **Debirocratizarea și simplificarea relațiilor de muncă între întreprinderile mici și micro și angajați.** A fost elaborat proiectul de lege privind modificarea unor acte normative⁷⁵, în scopul debirocratizării și simplificării relațiilor de muncă între întreprinderile mici și micro și angajați, care are ca scop diminuarea poverii administrative asupra mediului de afaceri.
- Unul din obiectivele trasate în Programul de activitate a Guvernului a constat în implementarea unui pachet de măsuri pentru susținerea antreprenorilor urmare efectelor crizei pandemice. În 2022 contextul economico-social a devenit mai complicat în condițiile crizelor

72 Hotărârea Guvernului nr. 772/2022

73 Hotărârea Guvernului nr. 579/2022.

74 aprobată în ședința Guvernului din 18.01.2023

75 Proiect în consultare publică

multiple, războiul din Ucraina, criza energetică, inflația accelerată, seceta severă, fapt ce a determinat Guvernul să acționeze prin măsuri de susținere a populației și a mediului de afaceri. Astfel, în vederea **diminuării impactului creșterii accelerate a prețurilor** au fost efectuate următoarele măsuri:

➤ **Lista produselor social importante extinsă.** Prin Dispoziția CSE nr. 2 din 25.02.2022 a fost suplinită cu 11 categorii de produse lista produselor social importante pentru care se aplică adaosul comercial limitat la comercializarea acestora. În vederea asigurării continuității acestei măsuri a fost elaborat proiectul Hotărârii Guvernului pentru modificarea Hotărârii de Guvern nr. 774/2016 cu privire la prețurile de comercializare a produselor social importante.

➤ **Compensarea diferenței de preț urmare majorării prețurilor reglementate pentru furnizarea gazelor naturale pentru antreprenori.** Prin Dispoziția nr. 3 din 01.02.2022 a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, a fost stabilit mecanismul de compensare **pentru primii 500 m³ de gaz consumați lunar** a diferenței de preț în urma majorării prețurilor reglementate pentru furnizarea gazelor naturale pentru fiecare consumator non-casnic. Prin această măsură au fost alocate 33,7 mil.lei. mediului de afaceri. Totodată, prin Dispoziția nr. 11 din 17 martie 2022 a Comisiei pentru Situații Excepționale al Republicii Moldova au fost stabilite activitățile de bază ale consumatorilor non-casnici conform CAEM importante pentru economie și cu un consum de gaze naturale ce depășește 5% în vânzări. Prin această măsură agenții economici vizați puteau solicita până la 1.5 mil. lei pe lună. În baza cererii agenților economici au fost oferite 42,4 mil.lei.

➤ **Aplicarea mecanismului de compensare a consumului de gaze naturale a fost extinsă pentru perioada ianuarie-martie 2023.** A fost aprobată Dispoziția nr. 59/2023 a Comisiei pentru Situații Excepționale, care stabilește 2 măsuri de compensare a consumului de gaze naturale pentru perioada ianuarie-martie 2023: (i) pentru primii 500 m³ toți consumatorii non-casnici vor primi compensații direct în factură în mărime de 12,27 lei fără TVA per metru cub de gaze naturale. (ii) Pentru consumatorii non-casnici care desfășoară anumite activități de bază, conform CAEM stabilite în pct. 2.9 din Dispoziția nr. 59/2023 și a căror plăți pentru gazele naturale (fără TVA) consumate lunar reprezintă cel puțin 5% din valoarea livrărilor de mărfuri și servicii, se acordă compensații în cuantum de 12,27 lei fără TVA per metru cub de gaze naturale. Pentru aceasta măsură consumatorii non-casnici de gaze naturale vor depune o cerere pe proprie răspundere prin intermediul Ghișeului unic de raportare electronică. Termenul de depunere a cererilor cu privire la solicitarea compensațiilor este de 12 mai 2023. *În scopul compensării gazelor naturale pentru consumatorii non-casnici vor fi alocate din fondul de intervenție a Guvernului resurse financiare în sumă de 230 milioane lei.*

➤ **Atenuarea șocurilor de majorare a dobânzilor și susținerii beneficiarilor activi ai Programului de stat "Prima casă".** A fost adoptată Legea nr. 236/2022 pentru modificarea Legii nr. 293/2017 *privind unele măsuri în vederea implementării Programului de stat "Prima Casă"*, cu scopul atenuării șocurilor de majorare a dobânzilor și susținerii beneficiarilor activi ai Programului de stat "Prima casă".

➤ **Compensarea dobânzilor la creditele bancare și/sau nebankare investiționale pentru IMM.** A fost aprobată Hotărârea Guvernului nr. 780/2022 *pentru aprobarea Regulamentului privind modul de compensare a dobânzilor la creditele bancare și/sau nebankare investiționale, contractate de întreprinderile mici și mijlocii*, pentru compensarea dobânzilor achitate aferente perioadei 1 august 2022 – 31 decembrie 2022 la creditele bancare și/sau nebankare investiționale contractate de întreprinderile mici și mijlocii în valută națională.

În domeniul dezvoltării industriale și atragerii investițiilor

Instrumente pentru asigurarea creșterii investițiilor străine și autohtone, crearea locurilor de muncă și dezvoltarea regiunilor țării constituie platformele industriale, cum sunt: zonele economice

libere, parcurile industriale, care oferă toată infrastructura necesară desfășurării activităților de producție.

În prezent, sunt constituite 48 platforme Industriale: **10 Parcuri Industriale** (PI „Tracom”, mun. Chișinău, PI „Răut”, mun. Bălți, PI „Cimișlia”, or. Cimișlia; PI „Edineț”, or. Edineț; PI „CAAN”; PI „Comrat”, or. Comrat, PI „Triveneta Cavi Development”, or. Strășeni, PI „Bioenergagro”, or. Drochia, PI „FAIP”, or. Durlești și PI „Cahul”, or. Cahul.); **7 Zone Economice Libere cu cele 38 subzone** (ZEL „Bălți”, ZEL „Ungheni-Business”, ZAL „Expo-Business-Chișinău”, ZAL „Valkaneș”, ZAL „Tvardița”, ZAL „Taraclia” ZAL „Otaci-Business”).

Din punct de vedere geografic, aceste Platforme industriale sunt amplasate uniform pe tot teritoriul țării pe o suprafață totală de cca 853,0 ha (631 ha – ZEL și 222 ha – PI).

➤ **Activitatea Parcurilor Industriale.** În cadrul celor 10 Parcuri Industriale sunt înregistrați 90 agenți economici în calitate de rezidenți ai PI, care își desfășoară activitatea în diverse domenii preponderent producție industrială, inclusiv fabricarea de mașini și echipamente, producerea echipamentelor electrice și electronice, producerea articolelor din metal, fabricarea de mobilier, fabricarea produselor din hârtie și carton, fabricarea produselor agroalimentare, tehnologii informaționale etc. În decursul a 11 ani, în cadrul parcurilor industriale s-au efectuat investiții în construirea și dezvoltarea infrastructurii tehnice și de producție în sumă totală de 3,2 mild. lei. În rezultat, s-au creat 4066 locuri de muncă, s-a fabricat și realizat producție în valoare de 19,7 mild. lei și s-au plătit taxe și plăți în bugetul public național în sumă de 3,1 mild. lei.

➤ **Activitatea Zonelor Economice Libere.** În 7 zone economice libere sunt înregistrați 232 de rezidenți, iar numărul angajaților rezidenților constituie 15584 persoane. Valoarea totală a investițiilor realizate în cadrul zonelor libere pe parcursul întregii lor activități, până la data de 30.09.2022, a constituit 526,9 mil. dolari SUA. Genul prioritar de activitate este activitatea industrială. Veniturile din vânzări au constituit 9 mild. lei, achitate impozite și taxe în sumă de 649,3 mil lei.

➤ **Întru stimularea activității platformelor industriale au fost aprobate** următoarele acte normative:

- *Prelungirea termenului de plată a TVA și a taxei vamale*⁷⁶, conform Listei agenților economici cu drept de prelungire a termenului de plată a TVA și a taxei vamale, pentru perioada ciclului de producere, dar nu mai mult de 180 de zile, la materia primă, materialele, accesoriile, ambalajul primar și articolele de completare importate pentru fabricarea în exclusivitate a mărfurilor destinate exportului.
- *Reglementări noi privind Consiliul pentru promovarea proiectelor investițională de importanță națională*⁷⁷.
- *Aprobarea listei terenurilor proprietate publică a statului*⁷⁸.

În domeniul Administrării Proprietății Publice

Eficientizarea guvernancei corporative în întreprinderile de stat a reprezentat un obiectiv de bază al Programului de guvernare. În acest scop, a fost aprobată Strategia proprietății de stat în domeniul întreprinderilor de stat și societăților comerciale cu capital integral sau majoritar de stat pentru anii 2022-2030 pe data de 21.12.2022.

În același timp sunt promovate reglementări noi privind modul de selectare și numire a membrilor consiliului întreprinderilor de stat și societăților cu capital majoritar de stat și condițiile de remunerare a acestora, precum și privind modul de selectare și numire a membrilor comitetului de audit pentru entități de interes public cu capital de stat și a comisiei de cenzori (proiectului hotărârii de Guvern pentru aprobarea Regulamentului de selectare și numire a membrilor consiliului

⁷⁶ Hotărârea Guvernului nr. 300/2022

⁷⁷ Hotărârea Guvernului nr. 553/2022

⁷⁸ Hotărârea Guvernului nr. 526/2022

întreprinderilor de stat și societăților cu capital majoritar de stat și condițiile de remunerare a acestora; proiectului hotărârii de Guvern pentru aprobarea Regulamentului de selectare și numire a membrilor comitetului de audit pentru entități de interes public cu capital de stat și a comisiei de cenzori a întreprinderilor de stat și societăților cu capital majoritar de stat și condițiile de remunerare a acestora⁷⁹).

În domeniul infrastructurii calității și supravegherii pieței, și protecției consumatorilor

➤ **Eliminarea a 2 acte permissive pentru activitățile de întreprinzător.** Prin Legea 151/2022 privind funcționarea în condiții de siguranță a obiectivelor industriale și a instalațiilor tehnice potențial periculoase, se asigură eliminarea a 2 acte permissive pentru activitățile de întreprinzător: „aviz pozitiv de expertiză în domeniul securității industriale” și „certificat de expertiză”, precum și excluderea obligației agenților economici de atestare a muncitorilor la centrele de instruire și oferirea dreptului acestora de a atesta muncitorii în cadrul întreprinderii, obligația centrelor de instruire să se ghideze de cerințele și standardele cadrului normativ în domeniul educației, digitalizarea proceselor și implementarea transferului online de informații către Registrul de stat.

➤ **3 Hotărâri de Guvern, aliniată la acquis-ul UE,** scopul cărora este să ofere un nivel ridicat de protecție a sănătății și securității oamenilor, garantând în același timp și buna funcționare a pieței interne: (i) Hotărârea Guvernului nr. 108/2022 pentru aprobarea Reglementării tehnice privind echipamentele individuale de protecție; (ii) Hotărârea Guvernului nr. 109/2022 pentru aprobarea Reglementării tehnice privind aparatele consumatoare de combustibili gazoși; (iii) Hotărârea Guvernului nr.518/2022 pentru aprobarea Reglementării tehnice privind instalațiile pe cablu.

➤ **Reorganizată Agenția pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței.** A fost aprobată Hotărârea Guvernului nr.466/2022 prin care a fost reorganizată Agenția pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței în Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor;

➤ **Reorganizat Institutului Național de Metrologie** Prin Hotărârea Guvernului nr. 943/2022 cu privire la reorganizarea Institutului Național de Metrologie, prin absorbția Î.S. „Centrul de Metrologie Aplicată și Certificare (Î.S.,CMAC”)), în scopul asigurării eficacității sistemului național al metrologiei: dezvoltarea sistemului național de metrologie prin asigurarea trasabilității și confirmarea capabilităților de măsurare ale Republicii Moldova pe plan internațional.

➤ **Facilitarea accesului pe piața Republicii Moldova al produselor petroliere principale** - Hotărârea Guvernului nr. 880/2022 cu privire la modificarea unor Hotărâri de Guvern.

În domeniul cooperării economice internaționale

➤ **Liberalizarea temporară a comerțului pe piața UE pentru principalele produse agricole.** La 18 iulie 2022, UE a aprobat Regulamentul 2022/1279 privind măsurile de liberalizare temporară a comerțului în completarea concesiilor comerciale aplicabile produselor din Republica Moldova în temeiul Acordului de Asociere RM-UE, ce vizează creșterea semnificativă a cotelor de export către piața uniunii pentru 7 categorii de produse agricole din Republica Moldova: i) prune – de la 15 000 tone la 40 000 tone (+25 000 tone); ii) struguri – de la 20 000 tone la 58 000 tone (+38 000 tone); iii) suc de struguri – de la 500 tone la 1 000 tone (dublare); iv) cireșe – de la 1 500 tone la 3 000 tone (dublare); vii) roșii – de la 2 000 tone la 4 000 tone (dublare); viii) usturoi – de la 220 tone la 440 tone (dublare); ix) mere - de la 40 000 tone la 80 000 tone (dublare).

➤ **Regim facilitat cu UE de recunoaștere a operatorilor economici autorizați.** A fost aprobat Programul de recunoaștere reciprocă a Operatorilor Economici Autorizați (OEA) între

⁷⁹ Proiecte aflate în proces de consultare

Republica Moldova și UE. În temeiul acestui program, Republica Moldova a devenit prima țară din regiune cu care UE va avea un regim facilitat de recunoaștere a operatorilor economici autorizați.

➤ **4 Comisii interguvernamentale de colaborare economică.** A fost asigurată organizarea activităților a 4 Comisii interguvernamentale de colaborare comercial-economică fiind semnate protocoale corespunzătoare: (i) Comisia interguvernamentală de colaborare comercial-economică moldo-turcă (27/28 iulie 2022, la Ankara); (ii) Comisia interguvernamentală de colaborare comercial-economică moldo-polonă (13 septembrie 2022, la Varșovia); (iii) Comisia interguvernamentală de colaborare comercial-economică moldo-azeră (10 octombrie 2022, la Baku); (iv) Comisia interguvernamentală de colaborare comercial-economică moldo-austriacă (20 octombrie 2022, la Chișinău).

➤ **Menținut dialogul strategic cu UE privind cooperarea economică.** A fost asigurată menținerea dialogului strategic privind cooperarea sectorială pe aspectele legate de comerț dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană în contextul implementării AA/DCFTA. În particular, reprezentanții ministerului au participat al evenimentele cheie, precum: cea de-a VI-a reuniune a Comitetului de Asociere RM-UE (17.06.2022); și reuniunile Subcomitetelor sectoriale RM-UE.

➤ **Renegocierea contingentelor tarifare cu Turcia și extinderea colaborării.** La data de 28 iulie, la Ankara, a avut loc cea de-a III-a Ședință a Comitetului Mixt privind implementarea Acordului de Comerț Liber între Republica Moldova și Republica Turcia, în vederea renegocierii contingentelor tarifare din cadrul Acordului de comerț liber dintre Republica Moldova și Republica Turcia, precum și extinderea scopului Acordului pe domeniul comerțului cu servicii.

➤ **Acceptarea Declarației privind reglementarea internă a serviciilor din cadrul Organizației Mondiale a Comerțului.** A fost definitivat setul privind acceptarea Declarației privind reglementarea internă a serviciilor din cadrul Organizației Mondiale a Comerțului în adresa Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene pentru finalizarea proceduri interne necesare.

➤ **Actualizarea sistemului armonizat de codificare al mărfurilor.** Au fost adoptate modificările la Legea nr. 172/2014 privind aprobarea Nomenclaturii combinate a mărfurilor, în vederea actualizării sistemului armonizat de codificare al mărfurilor, în baza amendamentelor OMV (ediția 2021). Sistemul armonizat de descriere și codificare a mărfurilor este o nomenclatură internațională multifuncțională a produselor (utilizată în de peste 200 de țări) și reprezintă un instrument indispensabil pentru comerțul internațional, astfel încât în baza acestuia are loc realizarea măsurilor tarifare și netarifare de reglementare a activității economice externe a statului, a perfecționării evidenței statistice și a schimbului de informații privind circulația mărfurilor pe plan extern, cu alinierea acestora la standardele internaționale, contribuind astfel la facilitarea activității mediului de afaceri, cât și a activității Serviciului Vamal, Biroului Național de Statistică, precum și alte instituții de resort.

➤ **Pregătirea Republicii Moldova pentru participarea la expoziția mondială Expo Osaka 2025.** Au fost asigurate activitățile necesare organizării participării Republicii Moldova la expoziția mondială Expo Osaka 2025. În acest context, a fost elaborat și remis spre examinare și aprobare Guvernului proiectul actului normativ necesar ce vizează instituirea Comitetului organizatoric.

Provocări și constrângeri întâmpinate în realizarea angajamentelor:

Printre cele mai semnificative provocări care au fost întâmpinate în procesul de activitate și realizării obiectivelor în domeniul economic se enumeră:

- insuficiența de personal
- volumul mare de adresări și petiții din partea mediului de afaceri
- conlucrare slabă între instituțiile statului

- în procesul de implementare a AA pe domeniile Ministerului Economiei se simte deficitul ridicat a resurselor umane calificate în domeniu

În vederea consolidării capacităților Ministerului pentru executarea eficientă a sarcinilor ce derivă din documentele strategice și de planificare, precum și de necesitatea reconfigurării instituționale și consolidării capacităților pe componenta de integrare europeană, în contextul obținerii statutului de țară candidat pentru aderare la Uniunea Europeană, Ministerul Economiei a elaborat proiectul Hotărârii Guvernului cu privire la modificarea Hotărârii Guvernului nr.143/2021 cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Economiei (nr. unic 1004/ME/2022). Obiectivul proiectului vizează fortificarea capacităților Ministerului Economiei și îmbunătățirea proceselor de lucru. Respectiv, se impune necesitatea creării unor subdiviziuni structurale noi și modificarea structurii existente, precum și suplinirea efectivului-limită al ministerului (26 unități).

Securitate și eficiență energetică

Obiectivul urmărit în perioada de referință a fost menținerea și crearea unui sector energetic eficient, durabil și competitiv, care să asigure securitatea aprovizionării cu energie a țării. Acest aspect, fiind în deosebi important în contextul geopolitic actual, care implică invazia Ucrainei și politizarea comerțului cu resurse energetice de către Rusia, a crescut exponențial riscurile de aprovizionare cu energie, economia Moldovei confruntându-se cu o creștere rapidă a prețurilor pentru energia electrică și gaze naturale, iar nivelul de expunere la șocuri externe este și mai mare decât media.

În domeniul energetic, s-au realizat progrese considerabile în toate sectoarele (gaze naturale și produse petroliere, energie electrică și termică, eficiență energetică și energie regenerabilă), asigurând furnizarea continuă a energiei electrice și a gazelor naturale, precum și crearea unui sector energetic favorabil investitorilor și stabil din punct de vedere financiar, condiții prealabile pentru o economie prosperă și pentru dezvoltarea durabilă a oricărei societăți moderne. De asemenea, pe parcursul perioadei de raportare s-a reușit realizarea celor mai importante obiective, în special din punct de vedere strategic, după cum urmează:

Dezvoltarea sectorului electroenergetic

- **Diversificarea rutelor și a surselor de aprovizionare cu energie electrică a țării.** La această etapă se depun eforturi pentru implementarea proiectului aferent lucrărilor de construcție a Liniei electrice LEA 400 kV pe direcția Vulcănești - Chișinău (proiectul de interconectare a rețelelor de energie electrică dintre Republica Moldova și România), astfel:
 - a fost adoptată *Legea privind declararea utilității publice de interes național a lucrărilor de construcție a liniei electrice aeriene (LEA) 400 kV de transport al energiei electrice Vulcănești–Chișinău și a stației Back-to-Back Vulcănești*⁸⁰;
 - s-a inițiat *Construcția LEA de 400 kV pe direcția Vulcănești – Chișinău*. A fost semnat Contractul pentru proiectare, furnizare și construcție cu compania KEC International Limited (KEC), la data de 12 noiembrie 2021 (în vigoare la data de 22.12.2022), cu valoarea contractului de 26,997,967 Euro și durata de realizare de 42 de luni. Astfel, către sfârșitul anului 2022, *lucrările aferente construcției Liniei electrice LEA 400 kV pe direcția Vulcănești - Chișinău*, au fost implementate în proporție de cca. 16,12%, în timp ce debursările efectuate reprezentau 10% din valoarea totală a Proiectului.
 - Declararea utilității publice de interes național lucrările de construcție a liniei electrice aeriene (LEA) 400 kV de transport al energiei electrice Vulcănești–Chișinău și a stației Back-to-Back.
- **Includerea unor prevederi de achiziționare obligatorie a energiei electrice din două surse externe**, precum și certificarea provizorie Î. S. „Moldelectrica” în calitate de Operator Independent de Sistem de către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică prin aprobarea modificărilor la Legea nr. 107/2016 privind energia electrică.
- **Procurarea de energie electrică din România, care acoperea 30% din necesarul de consum al Republicii Moldova**, inclusiv, cu suportului Guvernului României, având în vedere sistarea exportului de energie electrică din Ucraina începând cu 11.10.2022. S.A. „Energocom” a încheiat 6 contracte bilaterale de furnizare a energiei electrice cu 5 companii din România la prețul de referință de 450 lei/MWh sau circa 90 EUR/MWh, S.A. „Energocom” fiind desemnat de Guvernul Republicii Moldova, drept furnizorul central de procurare a energiei electrice.
- **Înregistrarea sucursalei S.A. „Energocom” în România și accesarea pieței zilei următoare gestionată de către operatorul comercial a pieței de energie OPCOM.** Începând cu 29 octombrie 2022, S.A. „Energocom” face tranzacții de cumpărare a energiei electrice pe piața

⁸⁰ Legea nr. 120/2022

bursieră română, care este parte a pieței energetice a Uniunii Europene, prin intermediul OPCOM S.A.

- **Semnarea contractului pentru modernizarea stației electrice Chișinău de 330 kV** în valoare de 11,8 mil. EUR, în cadrul Proiectului de Dezvoltare a Sistemului Electroenergetic (PDSE), finanțat de către Banca Mondială.
- **Sincronizarea de urgență a Sistemului electroenergetic național cu Rețeaua europeană a operatorilor rețelelor de transport de energie electrică (ENTSO-E)**, la data 16 martie 2022, ce a deschis calea unor schimburi comerciale de energie, fiind posibil importul de energie electrică din România, precum și funcționarea sigură și coordonată a sistemului electroenergetic național.
- **Lansarea schimburilor comerciale de energie electrică dintre blocul comun Moldova /Ucraina cu ENTSO-E Europa Continentală** în paralel cu creșterea graduală a capacității transfrontaliere de tranzacționare începând cu 30 iunie 2022.

Dezvoltarea sectorului gazelor naturale și al produselor petroliere

- **Asigurarea țării cu surse alternative de aprovizionare cu gaze și reducerea dependenței de o singură sursă de procurare a acestora.** Astfel, începând cu luna decembrie 2022, pentru prima dată în istoria țării noastre, malul drept nu va consuma gaze livrate de SAP „Gazprom”. Totodată, la data de 2 decembrie 2022, a fost realizat în regim de testare, importul de gaze „în revers”, pe coridorul transbalcanic, în cantitate de 4,3 mln. m³, prin interconectorul Grecia-Bulgaria, via România, fiind transportate până în Ucraina.
- În scopul diversificării și aprovizionării cu gaze naturale a Republicii Moldova, a fost aprobată *Hotărârea Guvernului privind aprobarea proiectului de Lege pentru modificarea unor acte normative*⁸¹, ce prevede măsuri pentru creșterea securității aprovizionării cu gaze, a transparenței și integrității pieței de gaze, pentru a crea condițiile de funcționare pentru cel puțin doi operatori de transport de gaze, precum și alte îmbunătățiri ale legislației în vigoare.
- **Instituirea unui mecanism de certificare și asigurare a independenței operatorului de transport SRL „Moldovatrangaz”,** prin *modificarea Legii nr.108/2016 cu privire la gazele naturale*, care prevede că în cazul inacțiunii operatorului, ANRE retrage licența și desemnează un alt operator după modelul ISO (al 2-lea operator de transport SRL „VestMoldTransgaz” a fost certificat în septembrie 2021).
- **Înregistrarea operatorului SRL „Moldovatrangaz” pe platforma RBP / Regional Booking Platform,** începând cu 1 noiembrie 2022, care oferă posibilitatea rezervării de capacitate oricărui trader european de gaze.
- **Consolidarea capacităților S.A. „Energocom”** în calitate de furnizor de gaze naturale, care generează concurență pe piața angro de gaze dominată de S.A. „Moldovagaz”.
- **Instituirea platformei de tranzacționare a gazelor naturale** prin înregistrarea și licențierea în Republica Moldova a sucursalei Bursei Române de Mărfuri.
- **Transpunerea Regulamentului REMIT 1227/2011 privind integritatea și transparența pieței angro de energie** prin adoptarea modificărilor la Legea cu privire la gazele naturale și Legea cu privire a energetică.
- **Crearea stocurilor strategice de gaze naturale și accesarea facilității de finanțare a BERD** în valoare de 300 mln. EUR pentru achiziția gazelor naturale. În acest sens, conform datelor prezentate de către SA „Energocom”, la situația din 10 ianuarie 2023 au fost achiziționate 309,6 mil. m³ de gaze naturale, din sursele financiare din contul Creditului BERD de 300 mil. Euro (ambele tranșe fiind valorificate în proporție de 100%).

⁸¹ Hotărârea Guvernului nr.176/2022

➤ **Stabilirea măsurilor de prevenire și atenuare a crizei energetice și asigurării țării cu gaze naturale** a fost realizată prin: i) modificarea *Planului național de acțiuni pentru atenuarea crizei energetice; impunerea obligației de serviciu public în vederea asigurării securității aprovizionării cu gaze naturale în situație de urgență*; ii) aprobarea *Planului de acțiuni de măsuri de prevenire și atenuare a impactului crizei energetice în caz de limitare a furnizării gazelor naturale și pregătire pentru perioada sezonului de încălzire 2022-2023*, cu identificarea a 33 de măsuri preventive, ce vizează reducerea consumului de energie și 27 măsuri de atenuare, substituirea gazului natural cu păcura pentru generarea de energie de către S.A. „Termoelectrica” și asigurarea procedurilor logistice pentru asigurarea cu volumul necesar de păcură (pentru prima dată, S.A. „Termoelectrica” produce energie electrică și termică pentru întreg sezonul de încălzire utilizând păcura).

Dezvoltarea sectorului termoenergetic

În vederea realizării obiectivului privind **conectarea/reconectarea consumatorilor la SACET** s-au atins următoarele ținte: 30 de clădiri publice conectate la SACET; 10 blocuri de locuit conectate la SACET; restabilirea serviciului de livrare a apei calde menajere în 150 de blocuri de locuit. 18 obiective mari conectate la sistemul centralizat cu energie termică (SACET); cu suportul A.O. „Green City Lab Moldova” și susținerea financiară a PNUD și GEF, a fost implementat proiectul „*Modernizarea sistemului de distribuției a încălzirii termice în municipiul Bălți*”, care presupune trecerea sistemului de distribuție internă a distribuției termice pe orizontală a 3 blocuri locative din mun. Bălți.

Promovarea eficienței energetice și valorificarea surselor de energie regenerabilă

Prin eforturi conjugate, a fost atinsă **ponderea de 5,9% a resurselor regenerabile în consumul final de energie electrică**. Totodată principalele realizări sunt:

➤ **Lansarea implementării Proiectului „Eficiența energetică în Republica Moldova”**. În acest sens, pe parcursul anului 2022 a fost instituită Unitatea de implementare a proiectului, prin Ordinul MIDR nr. 139 din 09.08.2022 și Comitetul de Coordonare a Proiectului prin ordinul MIDR nr. 154 din 02.09.2022, cu membrii desemnați de către MIDR, MF, BEI, BERD și Delegația UE în RM, prima ședință a Comitetului a avut loc în data de 23.09.2022. Totodată, în baza studiului de pre-fezabilitate pentru Proiect, a fost întocmită lista clădirilor publice pilot (9 instituții spitalicești), care vor beneficia de investiții în cadrul primei etape de implementare a Proiectului. Lista clădirilor a fost validată de către Comitetul de Coordonare a Proiectului.

➤ În scopul **promovarea utilizării energiei din surse regenerabile**, au fost *aprobat limitele de capacitate, a cotelor maxime și a categoriilor de capacitate în domeniul energiei electrice din surse regenerabile valabile până la data de 31 decembrie 2025⁸²*, ulterior fiind modificată prin HG 516/2022, conform căreia pentru instalațiile solare PV, cotele maxime de capacitate au fost majorate de la 130 MW la 200 MW.

➤ **Majorarea cotelor de capacitate pentru instalațiile fotovoltaice montate pe terenuri până la 120 MW**, din contul capacităților pentru tehnologiile de generare non intermitente, cogenerare pe bază de biogaz, singaz și biomasă. Astfel, vor fi atinse beneficii ce vor contribui la creșterea producerii proprii de energie, asigurarea dezvoltării durabile și ameliorarea schimbărilor climatice și atragerea investițiilor într-o perioadă relativ scurtă de timp etc..

➤ **Aderarea la sistemul regional al garanțiilor de origine privind energia electrică produsă din surse regenerabile de energie** și instituirea registrului electronic al garanțiilor de origine în gestiunea furnizorului central de energie electrică S.A. „Energoacom”.

➤ **Simplificarea racordării instalațiilor de generare pentru consumatorii casnici** care utilizează mecanismul contorizării nete prin modificarea cadrului normativ. În condițiile actuale

⁸² Hotărârea Guvernului nr. 401/2021

ale prețului energiei electrice, mecanismul contorizării nete este cel mai atractiv din punct de vedere al consumatorilor instrument de sprijin.

➤ **Lansarea Programul pilot în domeniul eficienței energetice „Primele Rândunele”**, care urmează a fi dezvoltat în cadrul Fondului pentru Eficiență Energetică în sectorul rezidențial. Aproximativ 40 de asociații de locatari din țară au fost instruite privind posibilitățile de obținere a finanțării în cadrul proiectului „Primele Rândunele”;

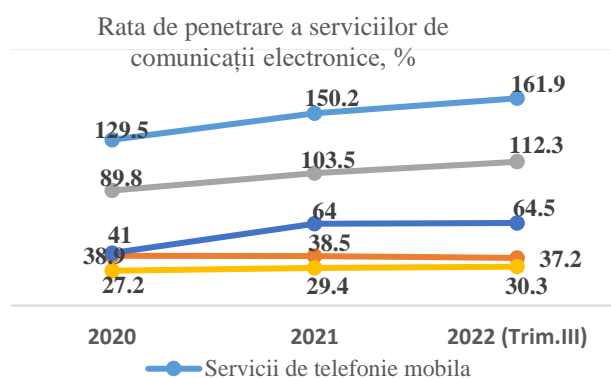
Provocări și constrângeri întâmpinate în realizarea angajamentelor:

- Persistă riscul privind rezilierea unilaterală a Contractului de furnizare a gazelor naturale din cauza neexecutării auditului datoriilor financiare, deși există în prezent un contract de furnizare a gazelor naturale pe un termen de cinci ani între SA „Moldovagaz” și SAP „Gazprom”;
- Există riscul iminent, ca livrările de gaze naturale de la SAP „Gazprom” către Republica Moldova să fie reduse până la 100%.
- Reieșind din situația de război din Ucraina există riscul afectării infrastructurii de transport gaze naturale din Ucraina, fapt ce nu ar permite livrările de gaze naturale pe teritoriul acestei țări către Republica Moldova. La fel, afectarea anumitor segmente a infrastructurii de transport a energiei electrice din Ucraina, în special LEA 330 kV CHE Dnestrovsk - Bălți, ar crea probleme/riscuri considerabile în asigurarea continuu a aprovizionării cu energie electrică a Republicii Moldova.
- Dependența ridicată de contractul pe termen scurt (lunar) pentru achizițiile de energie electrică încheiat cu Centrala Termoelectrică de la Cuciurgan (MGRES) - controlată de autoritățile transnistrene și firma rusească SAP „Inter RAO”, ce produce cantitățile de energie electrică pentru malul drept în baza gazelor naturale livrate de SAP „Gazprom”, MGRES având un rol important în asigurarea stabilității funcționării sistemului electroenergetic al Republicii Moldova, mai ales în situațiile când au loc bombardamente asupra infrastructurii energetice din Ucraina.
- Există în continuare riscul lipsei unor surse (alternative) sigure și competitive de import a energiei electrice, în sensul achiziționării acestora la prețuri rezonabile și transportul lor către Republica Moldova, importurile din Ucraina fiind sistate urmare a bombardamentelor rusești asupra infrastructurii sale energetice, iar importul de energie electrică din România (OPCOM sau contracte directe cu anumiți producători) nu garantează prețuri accesibile, România fiind la fel un importator de energie electrică în perioada rece a anului, iar din cauza interconectării slabe cu sistemul electroenergetic din România există și riscuri atât de ordin tehnic (în cazul în care MGRES nu cooperează) cât și de ordin comercial.
- Capacitatea comercială de doar 600 MW permisă de ENTSO-E pentru importul de energie electrică la granița România – Moldova pentru blocul Ucraina-Moldova (din care doar 200 MW exclusiv pentru Moldova), nu garantează în continuare achiziționarea energiei electrice pentru acoperirea 100% necesarului de import pentru acoperirea a consumului malului drept din România sau alte țări UE, fiind necesar a fi majorată la cel puțin 600 MW capacitatea comercială, exclusiv pentru Moldova, pentru a asigura acoperirea consumului de energie electrică în orele de vârf.

Infrastructura de comunicații

O infrastructură de comunicații modernă și competitivă contribuie la eficientizarea proceselor de guvernare, îmbunătățirea calității vieții cu incluziune socială, precum și la integrarea cetățenilor în mediul informațional global. Astfel, potrivit datelor furnizate de ANRCETI și sistematizate în figura de mai jos⁸³ în dinamică se atestă o evoluție pozitivă a ratelor de penetrare a serviciilor de comunicații electronice.

Pe parcursul anului 2022, numărul abonaților la serviciul de acces la Internet fix a crescut cu 3,5% și a însumat circa 789 mii, iar la serviciul de acces la Internet mobil s-a majorat cu 8,7% constituind

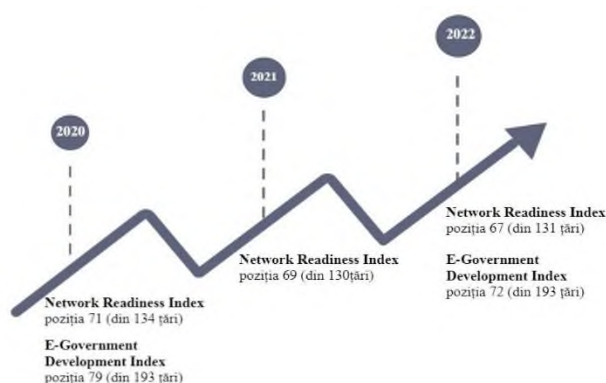
2,9 mil. Analiza creșterii numărului de conexiuni fixe și mobile în valori absolute arată că, numărul utilizatorilor serviciului de acces la Internet mobil a crescut cu 234,1 mii, iar numărul abonaților la serviciul de acces la Internet fix a crescut cu circa 26,7 mii. Comparativ cu sfârșitul anului 2021, rata de penetrare a serviciilor de acces la Internet fix, raportată la 100 de locuitori, a alcătuit 30,3% (în creștere cu 1,3 p.p.), iar a serviciilor de acces la Internet mobil – 112,3% (în creștere cu 9,9 p.p.).

Sursa: datele ANRCETI

Utilizatorii serviciilor Internet în Republica Moldova beneficiază de conexiuni de mare viteză (atât în cazul Internetului fix, cât și aceluși mobil), fapt confirmat și de Indicele global Speedtest⁸⁴. Republica Moldova se află pe locul 27 în ceea ce privește viteza pe bandă largă fixă (cu o viteză de descărcare de 105 Mbps, mai mare decât media globală de 75 Mbps) și pe locul 63 în ceea ce privește viteza pe bandă largă mobilă (cu o viteză de descărcare de 33 Mbps, comparativ cu media globală de 37 Mbps). Republica Moldova se află printre primele 10 țări din lume în ceea ce privește costul accesului la Internet Giga bit, unde utilizatorii au acces la Internet Giga bit nelimitat pentru aproximativ 15 euro pe lună.

Totodată, dezvoltarea în sectorul comunicațiilor electronice contribuie la dinamica pozitivă a Republicii Moldova în clasamentele internaționale. Astfel, potrivit studiului privind evoluția

guvernării electronice din 2022, comparativ cu anul 2020 Moldova a înregistrat un salt de 7 poziții în clasamentul Indicelui de dezvoltare a e-guvernării⁸⁵, plasându-se pe locul 72 din 193 de State Membre ale ONU, ceea ce atestă accesul considerabil la Internet și la dispozitive IT în Republica Moldova, deși implementarea infrastructurii de telecomunicații existente se află sub media subregiunii Europei de Est, fiind necesare eforturi suplimentare pentru a menține competitivitatea țării.

Sursa: Datele EGDI

⁸³ https://www.anrceti.md/files/filefield/Raport_CE_III_2022.pdf

⁸⁴ <https://www.speedtest.net/global-index/moldova>

⁸⁵ <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/About/Overview/-E-Government-Development-Index>

Pentru realizare obiectivelor naționale în domeniu, pe parcursul anului 2022 au fost realizate următoarele activități:

Acces la internet, radio și televiziune

- **Majorarea nivelului de acoperire a populației cu semnal de televiziune digitală terestră** de la 97.7% până la 99%.
- **Creșterea ratei de penetrare a serviciilor de acces la Internet fix** de la 27,2% în anul 2020 la 30,3% în trimestrul III 2022.
- **Creșterea ratei de penetrare a serviciilor de acces la Internet la puncte mobile** de la 89,8% în anul 2020 la 112,3% în trimestrul III 2022.
- **Finalizarea procesului de tranziție la televiziunea digitală terestră**, fiind sistată emisia în format analog. Această acțiune oferă posibilitatea de a valorifica frecvențele eliberate pentru: crearea noilor rețele (multiplexe) de TV digitală terestră DVB-T2, implementarea radiodifuziunii digitale terestre TDAB+ și dezvoltarea comunicațiilor mobile de generația a 5-a (5G).
- **Asigurarea pentru 98% din populația țării a recepției gratuite a 10 posturi TV** prin intermediul multiplexul A.
- **Dotarea cu convertoare pentru televiziunea digitală terestră** a 3602 familii defavorizate beneficiare de ajutor social.
- **Modificarea reglementărilor tehnice privind punerea la dispoziție pe piață a echipamentelor radio**, prin eliminarea unor bariere tehnice în calea comerțului și excluderea riscul stopării importului în Republica Moldova a autoturismelor și autovehiculelor noi, în care erau instalate aceste echipamente.
- **Amânarea cu doi ani a concursului pentru benzile de frecvență 700 MHz și 3600 MHz**, fapt ce va oferi o perioadă suficientă de timp pentru depășirea constrângerilor în procesul de valorificare a acestor resurse de spectru pentru benzile de frecvență 5G.
- **Eliminarea constrângerilor existente în procesul de valorificare a resurselor de spectru pentru crearea multiplexelor de TV digitală terestră**, pentru a oferi tuturor furnizorilor de rețele de comunicații electronice interesați, inclusiv celor care difuzau servicii de programe proprii TV în format analog la nivel regional și local, posibilitatea de a crea multiplexe cu acoperire regională sau națională și a continua afacerea după sistarea televiziunii analogice din data de 01.05.2022.
- **Crearea cadrului normativ național ce ține de serviciul fix prin satelit în benzile de frecvență 10,7-12,75 GHz și 14,0-14,5 GHz și reglementarea activității furnizorilor de servicii de comunicații fixe/mobile prin satelit geostaționare și non-geostaționare în aceste benzi pe teritoriul Republicii Moldova**, astfel asigurând posibilitatea pentru implementarea acestor servicii.

Telefonie fixă și mobilă

- **Reducerea tarifelor la apelurile în roaming din România în Republica Moldova** de 10 ori, iar pentru serviciile **Internet utilizat în roaming în România** de 5 ori.
- **Reducerea de circa 10 ori a tarifului lunar** pentru serviciile de portabilitate a numerelor.
- Simplificarea procedurii de autorizare a instalării rețelilor de comunicații electronice.
- **Elaborarea aplicației cartografice** pentru accesarea informației privind localitățile și zonele cu risc de intrare în roaming nedorit.
- Lansarea discuțiilor cu reprezentanții Comisiei Europene **în vederea identificării soluțiilor de reducere a tarifelor de roaming RM-UE**, urmare a cărora la sfârșitul lunii ianuarie 2023 au fost convenite soluția pe termen scurt (reducerea tarifelor bazată pe încheierea acordurilor benevole între operatorii din Republica Moldova și cei din statele UE) și soluția pe termen lung (modificarea

anexei XXVIII B la Acordul de Asociere RM-UE, cu transpunerea ulterioară în legislația națională a actelor UE care reglementează roamingul, pentru a asigura aplicarea tarifelor conform principiului „roam like at home – roaming ca acasă”).

➤ Semnarea, urmare a consultărilor organizate de MIDR în colaborare cu Asociația Națională a Companiilor din Domeniul TIC, a **Memorandumului între operatorii de telefonie mobilă și administratorul bazei de date centralizate pentru implementarea portabilității numerelor**, care permite diminuarea de circa 10 ori a tarifului lunar pentru serviciile de portabilitate a numerelor achitate de aceștia.

➤ **Modificarea Planului Național de Numerotare al Republicii Moldova** în scopul implementării unor servicii noi și pentru a stimula creșterea competitivității pe piața serviciilor de telefonie destinate publicului.

Comunicații poștale

➤ **Furnizarea serviciului poștal universal menținută pentru 100% din populația țării.**

➤ **Ratificarea actelor Uniunii Poștale Universale**, aprobate la cel de-al 27-lea Congres al Uniunii Poștale Universale din Abidjan, care vizează aplicarea univocă pe teritoriul statelor membre a prevederilor în domeniul poștal și de facilitare a dezvoltării acestuia.

Provocări și constrângeri întâmpinate în realizarea angajamentelor:

- Costurile mari de creare/dezvoltare a rețelelor publice de comunicații electronice;
- Cadrul legislativ în domeniul comunicațiilor electronice nu este suficient ajustat la cerințele și evoluțiile tehnologice moderne, ceea ce nu permite valorificarea deplină a potențialului acestor tehnologii,
- Barierele pe care le întâmpină consumatorii și comercianții online la prestarea serviciilor de livrare transfrontalieră de colete;
- Tarifele ridicate pentru serviciile de roaming în statele UE pentru utilizatorii din Republica Moldova.

Transporturi și infrastructura de transport

Crearea unui sistem rutier integrat și modern care să consolideze competitivitatea în țările UE, CSI și să fie capabil să facă față noilor tendințe de creștere durabilă și incluziune constituie un obiectiv al Guvernului. Întru atingerea obiectivului de a oferi țării un sistem eficient de transport și logistică, care va asigura necesitățile cetățenilor pentru mobilitate și care va facilita comerțul pe piețele internă și internațională, Guvernul a continuat realizarea programelor de întreținere, reparație, reabilitare, modernizare și construcție a drumurilor publice naționale, finanțate din sursele bugetului de stat și mijloacele oferite de partenerii externi. Totodată, Guvernul și-a asumat și a realizat acțiuni pentru dezvoltarea unui sistem de transport eficient, care susține necesitățile cetățenilor pentru asigurarea mobilității la prețuri echitabile, accesibile și durabile pentru toți, precum și facilitarea comerțului intern și extern.

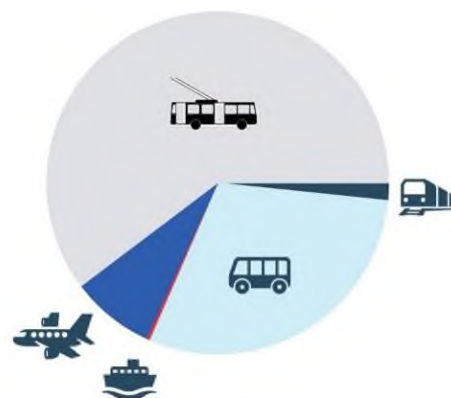
Datele privind evoluția transporturilor de mărfuri și pasageri⁸⁶, în perioada ianuarie - septembrie 2022, indică faptul că principalul operator de transport terestru de mărfuri și călători este sectorul rutier cu 79% din traficul de mărfuri și 98% din traficul de pasageri, urmat de transportul feroviar cu 19% din traficul de mărfuri și aerian cu 0,5% din traficul de pasageri. În prezent aproximativ 0,89 mln. pasageri utilizează serviciile Aeroportului Chișinău.

Mărfuri transportate, ianuarie-septembrie 2022

Total: 14774,5 mii tone

Pasageri transportați, ianuarie- septembrie 2022

Total: 173597,8 mii pasageri

Volumul mărfurilor transportate în primele 9 luni ale anului 2022 a însumat cca 14,8 mil. tone, fiind în creștere cu 9,3% comparativ cu perioada similară a anului precedent. În perioada de referință, a crescut volumul de mărfuri transportate cu transportul feroviar (+26,9%) și rutier (+6,1%). Totodată, a scăzut volumul de mărfuri transportate cu transportul fluvial (-23,8%) și aerian (-21,2%). Parcursul mărfurilor, în ianuarie-septembrie 2022, a constituit 4511,0 mil. tone-km, fiind în creștere cu 21,2%, comparativ cu ianuarie-septembrie 2021.

În cazul transporturilor de persoane, în perioada de referință au fost transportați 173,6 mil. pasageri, în creștere cu 19,8% față de perioada corespunzătoare din anul precedent. Această evoluție a fost determinată, preponderent, de majorarea numărului de pasageri transportați pe cale aeriană (+40,1%), cu transportul rutier (+21,6%) și cu troleibuze (+19,1%). Factorii care au determinat creșterea fluxului de transport de mărfuri și pasageri constituie eliminarea restricțiilor de călătorie adoptate la nivel național și internațional în contextul pandemiei COVID-19.

⁸⁶ https://statistica.gov.md/ro/transportul-de-pasageri-si-marfuri-in-ianuarie-septembrie-2022-9527_60066.html

Transport rutier

- **Modificarea condițiilor de repartizare a autorizațiilor rutiere** a avut ca scop axarea pe eficiența utilizării acestora de către operatorii de transport rutier, în acest sens fiind *modificat Regulamentul privind eliberarea și utilizarea autorizațiilor de transporturi rutiere*.⁸⁷
- Prin aprobarea noului *Regulament de organizare și funcționare a Agenției Naționale Transport Auto*⁸⁸ (ANTA) colaboratorilor autorității le-a fost oferit statutul de funcționari publici, precum și a fost revizuită structura acesteia. Modificările aprobate au urmărit eficientizarea activității ANTA, precum și **sporirea calității serviciilor acordate operatorilor de transport rutier și întreprinderilor ce prestează servicii conexe**.
- *Aprobarea Regulamentului cu privire la efectuarea pe drumurile publice a transporturilor rutiere cu depășirea masei totale, a maselor pe axe/și sau dimensiunilor maxime admise*⁸⁹ a asigurat reglementarea **condițiilor de efectuare a transporturilor rutiere** respective, **modul de eliberare a autorizației speciale de transport** pentru vehiculele rutiere, condițiile privind dotarea vehiculelor care circulă și care însoțesc vehiculele cu depășirea maselor și/sau a dimensiunilor maxime admise. Suplimentar, a fost **măjorată perioada de valabilitate a Autorizației speciale de transport (AST)** de la 30 la 90 de zile, redus cu 1/3 a termenului de eliberare a AST de la 10 la 7 zile lucrătoare maximum, simplificarea procesului de obținere a AST.
- *Semnarea Acordului între Republica Moldova și Uniunea Europeană privind transportul rutier de mărfuri* a **permis liberalizarea serviciilor de transport rutier** pentru operatorii de transport rutier ce execută serviciile pe teritoriul țărilor UE.
- La data de 18.05.2022 a fost lansat **Sistemul Informațional „e-Autorizație transport rutier”**, care oferă un șir de servicii electronice. Totodată, *modificarea Regulamentului privind modul de ținere a registrelor de stat formate de Sistemul informațional „e-Autorizație transport”*⁹⁰ a permis **instituirea Registrului rutelor în cadrul sistemului informațional** menționat. Modificările operate vor asigura digitalizarea interacțiunii dintre autoritățile publice centrale și locale și mediul de afaceri, iar pentru călători va deveni o sursă sigură de informație. Suplimentar, ca urmare a implementării proiectului vor fi create premisele pentru implementarea biletului electronic la transportul rutier de persoane prin servicii regulate.
- A fost lansat **Programul „Transport Modern”**, care promovează standarde mai înalte pentru serviciile de transport, sprijină creșterea mobilității și a conectivității și include 7 elemente cheie: susținerea transportatorilor pentru înnoirea parcului auto; combaterea transportului ilicit de pasageri; digitalizarea și fiscalizarea domeniului prin implementarea unui sistem de management integrat în transport: e-Bilet, e-GPS, e-routing; Modificarea Metodologiei de calcul a tarifelor pentru pasageri și serviciile de autogară; optimizarea rutelor; modificarea Codului transporturilor rutiere pentru a asigura o legislație adaptată nevoilor actuale și eficient; elaborarea Strategiei de mobilitate.
- **A fost măjorată cota de autorizații CEMT pentru anul 2023**. În cadrul Consiliului Miniștrilor al Forului Internațional de Transport (FIT) 2022 Republicii Moldova pentru anul 2023 i-a fost acordată Cota Specială de 50 autorizații CEMT de bază, care conform coeficienților de multiplicare vor fi transformate în autorizații pentru camioane EURO V și EURO VI. Cota de bază acordată anual Republicii Moldova constituie 150 autorizații CEMT.

⁸⁷ Hotărârea Guvernului nr.691/2022.

⁸⁸ Hotărârea Guvernului nr. 151/2022.

⁸⁹ Hotărârea Guvernului nr.326/2022.

⁹⁰ Hotărârea Guvernului nr. 3/2023.

Transport aerian

➤ **Prin intermediul Fondului de solidaritate în cadrul EUROCONTROL**, Republicii Moldova i-a fost acordată susținerea financiară nerambursabilă pentru domeniul de management al traficului aerian în valoare de 3 mil. EUR.

➤ Simplificarea procedurilor/ formalităților necesare pentru degajarea aeronavelor, a pasagerilor și a mărfurilor prin **aprobarea Programului național de facilitare a transporturilor aeriene**.

➤ În vederea avansării în implementarea acquis-ului UE, au fost aprobate:

-*Regulamentul de stabilire a cerințelor de utilizare a spațiului aerian*⁹¹ și a unor proceduri de operare în ceea ce privește navigația bazată pe performanțe, în scopul îmbunătățirii managementului traficului aerian.

-*Regulamentul de stabilire a cerințelor și procedurilor de operare a aeronavelor fără pilot la bord*⁹², în vederea instituirii principiilor de bază pentru asigurarea siguranței aeronautice și a securității vieții pasagerilor.

-*Regulamentul privind managementul spațiului aerian și aplicarea conceptului de utilizare flexibilă a spațiului aerian*⁹³, care contribuie la eficientizarea cooperării între entitățile civile și militare responsabile de managementul traficului aerian ce operează în spațiul aerian național, prin crearea unor noi comisii interinstituționale specializate.

➤ **Au fost transpuse peste 10 regulamente internaționale cu privire la creșterea nivelului de siguranță a zborurilor** care racordează cadrul normativ și regulatoriu la standardele și regulamentele internaționale, inclusiv:

-*Regulamentul privind organizarea Sistemului național de căutare-salvare în cazul producerii unui accident aeronautic*⁹⁴;

-*Regulamentul privind managementul spațiului aerian și aplicarea conceptului de utilizare flexibilă a spațiului aerian*⁹⁵;

-*Regulamentul de stabilire a cerințelor de utilizare a spațiului aerian și a unor proceduri de operare în ceea ce privește navigația bazată pe performanțe*⁹⁶;

-*Regulamentul de stabilire a cerințelor și procedurilor de operare a aeronavelor fără pilot la bord*⁹⁷;

-*Programul național de securitate în domeniul aviației civile (PNSA)*⁹⁸.

➤ **Au fost reluate zborurile cu destinația Chișinău-București-Chișinău de către compania Aeriana „Air Moldova”**. A fost implementat Planul de măsuri corective în vederea excluderii operatorilor aerieni naționali din Lista comunitară a transportatorilor aerieni care se supun unei interdicții de exploatare pe teritoriul Uniunii Europene, astfel operatorii aerieni naționali excluși din Lista comunitară a transportatorilor aerieni care se supun unei interdicții de exploatare pe teritoriul UE.

⁹¹ Hotărârea Guvernului nr.111/2022

⁹² Hotărârea Guvernului aprobată în ședința din 28.12.2022

⁹³ Hotărârea Guvernului nr.190/2022

⁹⁴ Hotărârea Guvernului nr.249/2021

⁹⁵ Hotărârea Guvernului nr. 190/2021

⁹⁶ Hotărârea Guvernului nr. 111/2022

⁹⁷ Hotărârea Guvernului nr. 949/2022

⁹⁸ Hotărârea Guvernului nr. 124/2021

- **A fost creat Biroul de Investigare a Accidentelor și Incidentelor în transporturi**⁹⁹, care va organiza, va conduce și va coordona activitatea de investigație tehnică privind siguranța evenimentelor în transportul aerian, feroviar și naval.

Transport feroviar

- Reformarea și restructurarea întregului domeniu a transportului feroviar a demarat prin adoptarea **Codului transportului feroviar al Republicii Moldova**¹⁰⁰.
- După 25 de ani de stagnare, a fost dat **în exploatare a liniei feroviare Basarabeasca - Berezino**.
- Pentru realizarea proiectelor de reabilitare feroviară a fost obținut **suportul financiar din partea Uniunii Europene în valoare de 32 mil. EUR**, , dintre care 20 mil. EUR grant în contextul inițiativei „EU Solidarity Lanes for Ukraine”.
- **A fost instituită Agenția Feroviară**¹⁰¹, autoritate administrativă din subordinea Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, cu funcții de emitere a actelor permissive și control în domeniul feroviar.
- **A fost diversificată oferta serviciilor de calitate în transportul feroviar de pasageri** prin elansarea a 3 curse feroviare: i) Chișinău – București; ii) Chișinău – Kiev; iii) Ungheni – Iași.

Transport naval

- În vederea îndeplinirii angajamentului Republicii Moldova de a transpune în legislația națională prevederilor acquis-ului UE, a fost adoptată **Legea pentru aderarea Republicii Moldova la Convenția privind facilitarea traficului maritim internațional (FAL)**. În rezultat, Complexul portuar Giurgiulești va opera un număr mult mai mare de nave și va înregistra venituri în creștere, iar timpul de staționare fără operare a navei în port se va micșora, ceea ce va determina reducerea semnificativă a costurilor.
- **Au fost stabilite cerințele pentru navele antrenate în voiaje internaționale care vor face escală în porturile și cheiurile din Moldova**. Cerințele și măsurile obligatorii stabilite pentru agenții portuari, armatorii/ proprietarii/ căpitanii navelor, care doresc să facă escală în portul Giurgiulești sau alt port sau chei situat pe căile navigabile interne, vor facilita și îmbunătăți procesele de control, în special în domeniul controalelor la frontieră.

Infrastructura de transport

- În anul 2022 resursele financiare alocate **Fondului rutier au constituit 1810,89 mil. lei**, fiind înregistrată o creștere cu 18% comparativ cu anul 2021. **Rețeaua de drumuri naționale** reabilitate și construite a înregistrat o extindere progresivă cu circa 300 km dintre care: 43,1 km reprezintă drumuri noi construite și 248 km - drumuri reabilitate. Astfel, din Fondul rutier au fost realizate următoarele:
 - **s-au finalizat lucrările de reabilitare/modernizare a 58,6 km de drumuri și 4 poduri**: Drumul R21 Orhei - Bravicea, sectorul Vatici - Morozeni, cu o lungime de 5,0 km.; Drumul R31, R30 - Tudora - Palanca - frontiera cu Ucraina, cu o lungime de 11,9 km; Drumul G27, R7 - Chetrosu - Moara de Piatră - Cubolta - R13, cu o lungime de 4,0 km; Drumul G135 Ceadâr-Lunga - Congaz - Dimitrovca - G131, cu o lungime de 8,0 km; Drumul G122, M3 - Sagaidacul Nou - Satul Nou - Mihailovca - R26, cu o lungime de 12,9 km; Drumul G125 Cimișlia - Iargara - Sărata Nouă, cu o lungime de 16,8 km; Drumul R15, M5 - Glodeni, lucrări de stabilizare a terasamentelor pe o lungime de 0,47 km.

⁹⁹ Hotărârea Guvernului nr. 36/2023

¹⁰⁰ Legea nr.19/2022.

¹⁰¹ Hotărârea Guvernului nr.759/2022.

- **s-au reabilitat Podurile de șosea pe drumurile:** M5 Frontiera cu Ucraina - Criva -Bălți - Chișinău - Tiraspol - frontiera cu Ucraina, la km 24,9, km 38,3 și km 215,0; M1 Frontieră cu România - Leușeni - Chișinău - Dubăsari-frontiera cu Ucraina, la km 108,9.

➤ O contribuție majoră la dezvoltarea și reabilitarea infrastructurii de transport a fost asigurată prin intermediul **investițiilor externe**. Astfel, au fost realizate următoarele:

- **s-au reabilitat/construit circa 248 km de drumuri:** Coridorul 13.1, drumul L390 Pîrlița – Nisporeni, cu o lungime de 10,9 km; Coridorul 16, drumul G105 R3 - Costești - Țipala - G106, cu o lungime de 34,5 km; Drumul R16 Bălți-Fălești-Sculeni, segmentul Fălești -Sculeni, cu o lungime de 29,2 km; Drumul M3 Chișinău - Comrat - Giurgiulești - frontiera cu România: sectorul de ocolire a mun. Comrat, cu o lungime de 18,2 km, sectorul Porumbrei - Cimișlia, cu o lungime de 19,0 km, Comrat - Ciurmai, cu o lungime de 54,4 km; Drumul R6 Chișinău - Orhei – Bălți, cu o lungime de 29,7 km și Podul de la km 72,9; Drumul R1 Chișinău - Ungheni - frontiera cu România, cu o lungime de 39,6 km; Drumul R1 sectorul de ocolire a s. Bahmut, cu o lungime de 5,9 km; Drumul M2 Centura mun. Chișinău, cu o lungime de 6,5 km.

- **sunt în proces de reabilitare/construcție:** Drumul M3 Chișinău - Comrat - Giurgiulești - frontiera cu România: sectorul Ciurmai - Vulcănești, cu o lungime de 31,1 km: sectorul de ocolire a localităților Slobozia Mare, Cîșlița Prut și Giurgiulești, cu o lungime de 18,3 km; Drumul R34 Hîncești - Leova - Cahul - Giurgiulești, cu o lungime de 83,0 km; Coridorul 10, sectorul Codrul Nou - Chișelnița - Ignăței - Peciște - Trifești, cu o lungime de 36,5 km.

➤ **Pe parcursul anului 2022 au fost negociate și agreeate investiții de circa 600 mil. EUR** pentru reabilitarea în continuare a drumurilor naționale, inclusiv:

- **Contractul de finanțare dintre Republica Moldova și BEI** pentru realizarea proiectului „Moldova drumuri IV”, în valoare de 150 milioane euro;

- **Acordul de modificare nr.3 la Acordul de împrumut dintre Republica Moldova și BERD** privind realizarea lucrărilor de construcție și reabilitare a drumurilor în Republica Moldova (din 28 iunie 2013), care prevede majorarea cu 100 milioane euro a sumei alocate inițial;

- **Contractul de finanțare între Republica Moldova și BEI** pentru suplینirea și realizarea în continuare a proiectului „Moldova drumuri III”, în valoare de 100 mil. EUR.

➤ **Reabilitarea/consolidarea podului transfrontalier Giurgiulești (MD) - Galați (RO)** a durat aproximativ 9 luni, iar investiția a costat circa 8 mil. RON, asigurată în totalitate de Guvernul României. Podul interconectează infrastructurile rutiere între cele două state, astfel sporind rolul Republicii Moldova în calitate de punct de legătură între statele Uniunii Europene și Comunitatea Statelor Independente.

➤ **A fost semnat Acordul pentru construcția podului transfrontalier între localitățile Ungheni (MD) - Ungheni (RO)**, valoarea proiectului constituie 16,5 mil. EUR.

➤ Au fost desfășurate negocieri și acceptată semnarea Acordului dintre Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei privind **construcția podului rutier transfrontalier peste râul Nistru la frontiera de stat moldo-ucraineană în zona localităților Cosăuți (MD) – Yampil (UA)**.

➤ **În anul 2022 au fost dublate alocațiile pentru infrastructura drumurilor publice.** Bugetelor locale de nivelul I anual li se alocă transferuri cu destinație specială pentru infrastructura drumurilor, calculate și distribuite proporțional numărului populației din teritoriul unității administrativ-teritoriale respective, în baza datelor oficiale existente la momentul calculării acestora, în cuantum de 100% din volumul total al taxei pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova.

➤ **Instituirea Sistemului Informațional „e-Vinieta”** permite o reglementare mai eficientă a mecanismului de achitare a taxei pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele

neînmatriculate în Republica Moldova. Acesta va accelera mecanismul de achitare a vinierei și va consolida procesul de evidență și control al achitării acesteia.

Provocări și constrângeri întâmpinate în realizarea angajamentelor:

- Parcul învechit de unități de transport antrenate la deservirea serviciilor regulate.
- Lipsa un mecanism riguros care să asigure un nivel suficient de supraveghere a agenților aeronautici din partea statului pentru securitatea aeronautică;
- Cadrul normativ național în domeniul aviației civile învechit, neajustat la standardele Uniunii Europene și mecanisme precare de cooperare dintre autoritățile statului în vederea facilitării transporturilor aeriene.
- Infrastructură feroviară degradată cu o viteză redusă a circulației.
- Lipsa unităților de transport naval pentru transportarea pasagerilor și mărfurilor, precum și a echipamentelor, utilajelor și resurselor financiare necesare pentru reabilitarea/menținerea navigabilității pe căile și suprafețele acvatice navigabile interne.
- Absența unui cadru normativ corespunzător în aspectul condițiilor tehnice ale navelor de navigație interioară și a cerințelor de bază pentru selectarea și monitorizarea eficientă și calitativă a navelor navele, care solicită să fie înregistrate sub pavilionul Republicii Moldova.
- Cadrul normativ auster în domeniul gestionării siguranței circulației pe infrastructura rutieră.
- Reglementări ambigue privind mecanismul de repartizare a mijloacelor Fondului rutier și a responsabilității de administrare și utilizare conform destinației a mijloacelor alocate.
- Gradul de uzură înalt al echipamentului, utilajului și tehnicii necesare pentru întreținerea, reparația și reconstrucția drumurilor publice.
- Conflict de competențe între autoritățile administrației publice în domeniul administrării drumurilor naționale și a suprafețelor de teren proprietate publică a statului aferente acestora.

Urbanism, construcții și locuințe

În anul 2022 au fost eliberate 2300 autorizații de construire pentru clădiri rezidențiale, fiind în descreștere cu 24,0% față de anul precedent. Totodată, în aceeași perioadă au fost eliberate 1094 autorizații de construire pentru clădiri nerezidențiale, fiind atestată o creștere cu 0,1% față de anul precedent și 10% comparativ cu anul 2020.

Întru asigurarea respectării cerințelor calității în construcții la toate fazele de concepere, proiectare, autorizare, executare, exploatare, post utilizare a construcțiilor, în perioada de referință s-au efectuat 299 controale, cu 95 controale mai mult în comparație cu anul 2021. Valoarea lucrărilor controlate a constituit 888,3 mln. lei, iar suma amenzilor aplicate a constituit 754,6 mii lei.

Eforturile, în perioada de referință, au ținut dezvoltarea durabilă a domeniului, astfel, parcursul anului 2022 au fost realizate următoarele acțiuni:

- **În scopul reformei gestionării fondului locativ** și creșterii numărului de blocuri locative administrate de asociații de proprietari în condominiu a fost adoptată noua *Lege cu privire la condominiu nr. 187/2022*, care reglementează raporturile de proprietate în condominiu, organizarea proprietarilor din condominiu în asociație, alte raporturi juridice conexe raporturilor din condominiu.
- **Supravegherea și monitorizarea continuă a lucrărilor de construcții prin includerea fazelor determinante.** Acest lucru a fost posibil urmare a *modificării Legii nr. 721/1996 privind calitatea în construcții*, deoarece o serie considerabilă de neconformități admise de executanți la faza de execuție a obiectelor, în special la etapa de verificare a calității lucrărilor ajunse în faze determinante, până la moment nu puteau fi constatate.
- **Eliminarea obstacolelor, barierelor, neconformităților ce țin de realizarea procesului de atestare tehnico-profesională a specialiștilor cu activități în construcții**, prin modificarea anexei la *Hotărârea Guvernului nr. 329/2009 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la atestarea tehnico-profesională a specialiștilor cu activități în construcții*.
- **Inițierea măsurilor privind asigurarea accesului liber și gratuit al cetățenilor, la baza de date a documentelor normative în construcții**, valabile pe teritoriul Republicii Moldova. În acest scop au fost semnate două Acorduri de înțelegere între MIFDR și Programul USAID „Reforme Instituționale și Structurale în Moldova (MISRA) pentru dezvoltarea portalului web tematic www.ednc.gov.md.
- Creare a unui **cadru unitar pentru elaborarea Planului de Amenajare a Teritoriului Național**, structurat pe secțiuni specializate prin *aprobarea Hotărârii de Guvern pentru aprobarea Regulamentului privind conținutul-cadru, principiile metodologice de elaborare și actualizare, avizare și aprobare a Planului de amenajare a teritoriului național (PATN)¹⁰²*.
- **Semnarea Acordului de grant dintre Republica Moldova și Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei pentru asistentă tehnică** – activități preparatorii la proiectul „Locuințe Sociale faza III”.

Provocări și constrângeri întâmpinate în realizarea angajamentelor

- Lipsa unui Plan de amenajare a teritoriului național, care să stabilească liniile directoare ale organizării și dezvoltării echilibrate și durabile a întregului teritoriu al Republicii Moldova.
- Lacune ale actelor normative depistate în procesul de implementare a Proiectului de construcție a locuințelor sociale.

¹⁰² Hotărârea Guvernului nr. 715/2022

- Lipsa asigurării protecției sociale a salariaților din ramura construcțiilor în perioada suspendării activității, determinate de condițiile meteorologice nefavorabile, crize economice-financiare la nivel mondial sau național.
- Lipsa fondului public de locuințe pentru asigurarea cu loc de trai a persoanelor social vulnerabile.
- Baza de date a documentelor normative în construcții nu asigură în totalitate, din cauza unor deficiente tehnice și soft învechit la portalul tematic ednc.gov.md, accesul liber al cetățenilor, specialiștilor din sectorul construcțiilor, administrațiilor publice centrale și locale interesate.

Dezvoltare regională

În perioada raportată, au fost continuate activitățile pentru implementarea noului Concept al politicii de dezvoltare regională orientat spre creșterea competitivității și dezvoltării durabile a regiunilor, ajustarea disparităților și creșterea calității vieții cetățenilor. Un moment esențial în spectrul de activități realizat a constituit inițierea măsurilor de dezvoltare locală prin selectarea și implementarea proiectelor de infrastructură în localitățile țării.

Realizarea obiectivelor politicilor de dezvoltare regională și locală a fost asigurată de perfecționarea cadrului normativ în domeniile date și consolidarea potențialului instituțional ce a permis atingerea obiectivelor trasate, iar principalele realizări au fost:

- Aprobarea *Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2022-2028*¹⁰³, care stabilește cadrul de planificare strategică pe termen lung în domeniu.
- Aprobarea *Documentul Unic de Program pentru anii 2022-2024*¹⁰⁴, care cuprinde **45 proiecte de dezvoltare regională și 496 proiecte de dezvoltare locală**, cu un cost total de cca 3,1 mld. lei, implementarea cărora va permite îmbunătățirea condițiilor de trai cetățenilor prin: creșterea competitivității și ocupării forței de muncă în regiunile de dezvoltare, dezvoltarea urbană, revitalizarea economică și socială a orașelor, îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare regionale, îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare locale, construcția și renovarea infrastructurii sociale.
- **Instituirea Fondului Național pentru Dezvoltare Regională și Locală**, în scopul creării unui mecanism pentru implementarea proiectelor de dezvoltare regională și locală, asigurarea unui cadru unic de planificare a intervențiilor la nivel regional și local și evitarea dublării finanțării unor și aceleași domenii din mai multe surse disponibile la nivel național. Cuantumul resurselor financiare alocate în FNDRL în anul 2022 a fost în mărime de 928,5 mil. lei.
- **Crearea Oficiului Național de Dezvoltare Regională și Locală**¹⁰⁵, instituție publică constituită urmare a restructurării Fondului de Investiții Sociale din Moldova, responsabilă de implementarea programelor și proiectelor de dezvoltare regională și locală.
- **Lansarea Programului național „Satul european”**, prin intermediul căruia sunt susținute proiectele de infrastructură pentru localități (construcția sau modernizarea sistemelor cu apă și canalizare, renovarea grădinițelor, școlilor, caselor de cultură și a altor obiecte de infrastructură locală, proiecte pentru dezvoltarea afacerilor locale și de eficiență energetică).
- **Ratificarea Acordului de finanțare dintre Republica Moldova și Asociația Internațională pentru Dezvoltare în vederea realizării Proiectului „Securitatea aprovizionării cu apă și sanitație în Moldova”**- care a creat condițiile pentru investiții în mărime de 44,1 mil. dolari SUA în infrastructura de aprovizionare cu apă și canalizare, în vederea sporirii accesului populației la servicii publice sigure și calitative;
- Declararea utilității publice de interes național pentru lucrările de construcție a apeductului magistral Chișinău-Strășeni-Călărași¹⁰⁶, care a **creat baza normativă de implementarea a unui proiect de aprovizionare cu apă în valoare de cca 27,65 mil. EUR** ce va conecta raioanele Strășeni și Călărași la apeductul magistral Chișinău;
- **Ratificarea Acordului dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind reglementarea construirii unor apeducte și a Protocolului de amendare a Acordului** ce oferă posibilitatea locuitorilor a 4 raioane din Republica Moldova (Nisporeni, Ungheni, Fălești

¹⁰³ Hotărârea Guvernului nr. 40/2022

¹⁰⁴ Hotărârea Guvernului nr.23/2022

¹⁰⁵ Hotărârea Guvernului nr. 152/2022

¹⁰⁶ Legea nr. 296/2022

și Glodeni) să fie aprovizionați cu apă la nivelul standardelor europene, fiind conectați la sursele de apă din România.

Prin eforturi conjugate ale instituțiilor publice și mediului privat, în anul 2022 s-a reușit:

- **Creșterea ratei de conectare a populației la rețeaua publică de alimentare** cu apă prin construirea a 242,09 km de apeduct la nivel regional și 226,93 km rețele exterioare de alimentare cu apă la nivel local, ca rezultat 4896 gospodării au acces la sistem de alimentare cu apă;
- **Creșterea ratei de conectare a populației la rețeaua publică de canalizare** prin construirea la nivel regional a 52,06 km de canalizare și 30,63 km rețele de canalizare la nivel local, ca rezultat 600 gospodării au fost conectate la sistemul de canalizare;
- **Creșterea calității infrastructurii la nivel național** (conform Raportului Competitivității Globale) de la 66% în 2019 până la 68% în 2022;
- **Reabilitarea/ reconstruirea/ renovarea a 6 instituții de menire social-culturală**, astfel 17638 locuitori au acces îmbunătățit la infrastructura culturală;
- **Construirea/reabilitarea a 155,18 km de rețele de iluminat stradal**, astfel 21 localități au sistem de iluminat public construit/reabilitat/extins.

Provocări și constrângeri întâmpinate în realizarea angajamentelor

- Deficiențe și dificultăți la etapa de proiectare, finanțare, achiziții, implementare a proiectelor de dezvoltare locală și regională.
- Pregătirea insuficientă a autorităților administrative locale pentru asimilarea fondurilor și implementarea corespunzătoare a proiectelor.
- Discordanța dintre ciclul de implementare a proiectelor de dezvoltare locală și legislația privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală se manifestă prin următoarele: angajamente bugetar-fiscale se asigură pe perioada anului bugetar (1 ianuarie – 31 decembrie) și doar pentru investițiile capitale se admit pe angajamente multianuale; Imposibilitatea finanțării contractelor încheiate în alt an bugetar și necesitate desfășurării procedurilor de achiziții suplimentare.

Agricultură și dezvoltare rurală

Anul agricol 2022 a cumulat o serie de contexte nefavorabile pentru dezvoltarea domeniului agroindustrial din Republica Moldova printre care se regăsesc tensiunile armate din regiune, criza fertilizanților și a produselor petroliere, condițiile climatice nefavorabile - cu impact fără precedent asupra economiei naționale, aprofundând problemele existente pe segmentul agroalimentar și aducând în prim plan problema securității alimentare.

Astfel, au fost resimțite repercusiuni puternice asupra pieței agricole din regiune precum: creșterea vertiginoasă a prețurilor pe fundalul diminuării producției; sporirea costurilor pentru inputurile agricole, cu impact negativ asupra randamentului producției agricole; afectarea căilor logistice aferente exportului de produse agroalimentare, fiind blocat accesul spre țările importatoare, periclitând astfel respectarea obligațiilor contractuale, dar și achitarea tranșelor la creditele bancare, etc.

În anul 2022, **producția globală agricolă** în gospodăriile de toate categoriile (întreprinderile agricole, gospodăriile țărănești (de fermier) și gospodăriile populației), conform estimărilor preliminare, a marcat 70,2% (în prețuri comparabile) față de anul 2021. Micșorarea producției globale agricole a fost determinată de scăderea producției vegetale cu 36,8% și a producției animaliere cu 2,6%¹⁰⁷.

Ponderea producției vegetale față de totalul producției agricole, a constituit 72% (în anul 2021 – 80%), în timp ce ponderea producției animaliere reprezintă 28% (în anul 2021 – 20%). Recolta anului 2022 se caracterizează prin micșorarea față de anul 2021 a volumului cerealelor și leguminoaselor pentru boabe cu 63,1% (din ele porumb pentru boabe – cu 74,8%, grâu - cu 45,6%, leguminoase pentru boabe – cu 32,5%), sfeclei de zahăr - cu 49,6%, soia – cu 39%, floarea soarelui – cu 35,3%, fructelor, nucilor și pomușoarelor – cu 26,1%, cartofilor – cu 21,4%. Totodată, s-a majorat recolta legumelor – cu 10,3% și strugurilor – cu 7,6%.

Pe parcursul anului 2022, întreprinderile agricole au produs partea principală a volumului de sfeclă de zahăr – 94,4%, rapiță – 88,8%, cereale și leguminoase pentru boabe (fără porumb) – 76,4%, floarea soarelui – 71,3%, tutun – 69,9%, soia – 54,6%. Totodată, 95,8% din volumul total de culturi bostănoase, 92,1% - de cartofi, 82,8% - de legume, 65,4% - de struguri, 62,4% - de fructe, nuci și pomușoare și 55,7% - de porumb pentru boabe au fost produse de gospodăriile populației și gospodăriile țărănești (de fermier).

Dezvoltarea sectorului zootehnic în anul 2022 se caracterizează printr-o descreștere în comparație cu anul 2021, astfel încât, în anul 2022 în gospodăriile de toate categoriile s-a constatat o scădere a producției de lapte cu 10,3% și a producției (creșterii) animalelor (în greutate vie) - cu 2,4%, doar producția de ouă a crescut cu 5,9%. Efectivele de animale, în mare parte, au rămas la același nivel al anului 2021, înregistrând devieri minore. Efectivul de bovine s-a majorat cu 2,0%, la fel ca și efectivul de vaci mulgătoare cu 2,3%. Efectivul de porcine a diminuat cu 1,9%, iar cel de ovine și caprine nu a suferit schimbări, micșorându-se cu doar 0,3%. O diminuare mai esențială a efectivului de animale a fost resimțită la păsări, diminuându-se cu 10,2% față de anul 2021. Această involuție a fost determinată de descreșterea mai pronunțată a producerii în gospodăriile casnice. În această categorie de gospodării a fost înregistrată diminuarea producției de lapte cu 12,8%, a producției (creșterii) animalelor (în greutate vie) - cu 7,1% și a producției de ouă cu 1,1%. Efectivele de animale în gospodăriile casnice au diminuat, înregistrând următoarele valori: efectivul de bovine – 4,4%, efectivul de vaci – 6,6%, efectivul de porcine – 4,7%, efectivul de ovine și caprine – 2,2%.

Sectorul exploatațiilor autorizate a înregistrat o tendință extrem de pozitivă, generată de sprijinul oferit din partea statului prin intermediul *Fondului Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural*, astfel, fiind înregistrate creșteri practic la toți indicatorii monitorizați. În acest

¹⁰⁷ Datele preliminare ale Biroului Național de Statistică.

sens, producția de lapte în aceste gospodării a crescut cu 13,2%, producția (creșterii) animalelor (în greutate vie) – cu 1,8%, producția de ouă – cu 16,0%. Efectivele de animale în exploatațile autorizate s-au majorat semnificativ și anume: efectivul de bovine – cu 30,3%, efectivul de vaci – cu 92,7%, efectivul de ovine și caprine – cu 56,3%, efectivul de porcine – a rămas la nivelul anului 2021.

Sectorul vitivinicol, este unicul sector agroindustrial cu întreg lanț valoric situat în țară, care contribuie implicit la alte industrii, precum turismul, industriile creative, producătoare de sticlă, etc. La finele anului 2022, plantațiile de viță de vie ocupau 7% din totalul terenurilor agricole și 3,8% din suprafața totală a țării. Datorită ritmurilor lente de plantare/renovare a plantațiilor viticole, suprafața acestora în gospodăriile producție marfă se micșorează anual. În perioada 2020-2022, suprafața s-a diminuat, în mediu, cu peste 2 mii hectare/an, pe când s-au plantat, în mediu 1,2 ha/an.

Anul viticol 2022, a fost un an complicat pentru vița de vie din cauza condițiilor climatice nefavorabile din perioada de vegetație a viței de vie (ploi frecvente și abundente, temperaturi mai scăzute față de cele medii anuale, căderi de grindină) și afectării plantațiilor viticole de boli (mană, făinare, antracnoză, bacterioze, etc.). Producția globală de struguri din campania de recoltare 2022, a fost de 528 mii tone (față de 491 mii tone în anul precedent) - creștere de circa 7%, cu recolta medie la hectar de cca 50 quintale (sau 5 tone) față de 45 q/ha în anul 2021, inclusiv, struguri pentru masă circa 100 mii tone (78 mii tone în anul 2021). La procesare au fost direcționate (conform declarațiilor prezentate la data de 10 februarie 2023) 276 mii tone de struguri din care s-au produs 19 mil dal de vin materie primă (în anul 2021 au fost prelucrate 491 mii tone și produse 17 mii dal vin materie primă).

În anul 2022, produsele vitivinicole au fost apreciate pe plan internațional cu 926 distincții, dintre care 530 sunt medalii de aur. În același timp, strugurii au fost exportati în 27 țări ale lumii, iar producția vitivinicolă a fost exportat în 71 de țări ale lumii. Din cele 27 de țări, Top-8 reprezintă 71% din cantitatea exportată și 74% din valoarea strugurilor exportati (Romania, Federația Rusă, Kazahstan, Ucraina, Belarus, Polonia, Irak și Mongolia), iar din cele 71 de țări în care s-au exportat produsele vitivinicole, Top 10-țări reprezintă 89% din valoarea produselor exportate și 88% din volumul exportat (Belarus, Georgia, România, Cehia, Ucraina, Marea Britanie, Polonia, Federația Rusă, China și SUA).

În mediu, pe ultimii trei ani, producția vitivinicolă s-a exportat în valoare totală de circa 200 mil dolari SUA/an (vitivinicolă – 161 mil. dolari SUA/an, iar struguri în valoare de circa 37 mil dolari SUA/an).

Securitatea alimentară

➤ Viziunea strategică și prioritățile Guvernului privind asigurarea securității alimentare a țării, dezvoltarea unor sisteme alimentare sustenabile și de management al riscurilor în contextul situațiilor de criză la nivel internațional au fost dezvoltate și reflectate în **Strategia securității alimentare a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030** aprobată de Guvern în anul 2022¹⁰⁸.

➤ În contextul restricțiilor cantitative temporare la exportul de îngrășăminte - introduse de Federația Rusă și condiționarea unui deficit național în acest sens, a fost inițiat un dialog bilateral solid cu autoritățile de profil azere, în vederea importului/achiziționării de îngrășămintele minerale. În rezultat, din Republica Azerbaidjan au fost importate circa 7000 tone de fertilizanți pentru desfășurarea calitativă și în termene a lucrărilor agricole de sezon.

➤ În scopul asigurării producătorilor agricoli cu produse calitative și inofensive pentru protecția culturilor agricole, Consiliul Republican Interdepartamental, în anul 2022 a aprobat și înregistrat în Registrul de Stat - 113 produse de uz fitosanitar și 3 tipuri de fertilizanți, dintre care 71 de denumiri comerciale, permise pentru utilizare în Republica Moldova.

¹⁰⁸ Hotărârea Guvernului nr. 775/2022.

- Având în vedere creșterea accelerată a prețurilor de consum pentru anumite tipuri de produse, prin Dispoziția Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova¹⁰⁹, a fost aprobată decizia de restituire la solicitare a TVA la exportul de ulei de floarea soarelui.
- În vederea asigurării bunăstării și siguranței consumatorilor, a fost extinsă lista produselor social importante, pentru care la vânzare se aplică un adaos comercial limitat, permițând astfel, protejarea consumului și stabilizarea/plafonarea prețului de comercializare a unor produse (ulei dezodorizat, carne de porc, carne de pasăre, pește congelat, zahăr din sfeclă, paste, ouă, cartofi, ceapă, varză albă, morcov și sfeclă roșie în stare proaspătă).
- În vederea penetrării de noi piețe alternative pentru produsele autohtone, pe fundalul blocajului logistic spre piețele estice, au fost întreprinse un șir de activități:
 - Aprofundarea dialogului cu Asociația Marilor Rețele Comerciale din România, privind sporirea interacțiunii dintre producătorii, procesatorii agricoli și rețelele comerciale de pe ambele maluri ale Prutului.
 - Inițierea consultărilor cu Republica Arabă Egipt, în vederea liberalizării exporturilor de mere și fructe uscate din Moldova și a importului de citrice din această țară;
 - Consolidarea raporturilor comerciale moldo-germane și sprijinirea celor 12 companii producătoare și exportatoare de fructe proaspete din RM - participante la expoziția „Fruit Logistica” din Berlin;
 - Elaborarea (cu suportul proiectului Agricultură Performantă în Moldova, finanțat de USAID), a Regulamentului privind asigurarea instituțiilor de învățământ preșcolar și școlar cu fructe autohtone, în special mere;
 - Cartografierea ofertelor de produse agroalimentare pentru export (tipul de produs, modalitățile de transportare, certificările de siguranță, volumele disponibile) și diseminarea informației în adresa reprezentanțelor diplomatice ale Republicii Moldova peste hotarele țării;
 - Purtarea negocierilor aferente Acordului de Comerț Liber dintre RM și statele membre EFTA, privind diversificarea piețelor de desfacere pentru produsele moldovenești, prin liberalizarea comerțului și eliminarea barierei tarifare și netarifare în raport cu țările semnatare.

Sistemul de subvenționare în agricultură

- A fost **majorat Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural (FNDAMR)** până la 1,75 mld. lei¹¹⁰. La situația din 30 decembrie 2022, s-a reușit debursarea pe conturile solicitanților de subvenții a 1686,1 mil. lei, dintre care 19,7 mil. lei a fost achitată contribuția statului în Fondul Național al Viei și Vinului. Astfel, sursele financiare ale FNDAMR au fost valorificate în modul următor:
 - Subvenții post-investiționale - 1253,9 mil. lei (dintre care 755,3 mil. lei constituie restanțele față de cererile fermierilor din anul 2021, în număr de 4792 și suma de 498,6 mil. lei – 2988 cereri ale anului 2022);
 - Plăți directe per cap de animal (bovine, ovine și caprine) – 150 mil. lei, fiind cu 42% mai mult comparativ cu anul 2021;
 - Subvenții în avans proiecte start-up – 21,0 mil. lei au fost alocate pentru susținerea proiectelor implementate de tineri și femei fermieri;
 - Subvenții în avans dezvoltare rurală – 64,9 mil. lei constituie suma alocată pentru implementarea proiectelor ce contribuie la dezvoltarea localității rurale;

¹⁰⁹ Dispoziția CSE nr. 21 din 18 mai 2022

¹¹⁰ Hotărârea Guvernului nr. 226/2022

- Subvenții în avans Programul LEADER – 61,7 mil. lei (dintre care 17,4 mil. lei fiind alocată pentru funcționarea a 37 de Grupuri de Acțiune Locală (GAL) și 44,3 mil. lei pentru susținerea a 435 de proiecte investiționale ce vor contribui la implementarea Strategiei de dezvoltare locală din cadrul a 37 de GAL-uri.
 - Compensarea accizei la motorină – 115,0 mil. lei au fost debursate pentru 3871 de cereri depuse de producătorii agricoli.
 - Totodată, în anul 2022, cele mai multe resurse financiare au fost direcționate spre subvenții post-investiționale, ceea ce constituie 72% și anume pentru:
 - dezvoltarea infrastructurii post-recoltare și procesare ce reflectă 26% din valoarea subvențiilor sau 321 mil. lei;
 - subvenționarea tehnicii și utilajului agricol inclusiv mini-till și no-till, ce ponderează 27% din valoarea subvențiilor sau 340,2 mil lei;
 - dezvoltarea sectorului zootehnic – 10% din valoarea totală a subvențiilor sau 127,4 mil lei;
 - înființarea, modernizarea plantațiilor multianuale și defrișarea celor neproductive - 11% din valoarea totală a subvențiilor sau 141 mil lei;
 - asigurarea riscurilor în agricultură – 60,4 mil. lei sau 5% din valoarea totală a subvențiilor.
- De menționat că, în anul curent, AIPA a recepționat un număr record de 16146 cereri de finanțare, iar valoare totală a subvenției solicitate fiind de cca 2442,2 mil. lei.

➤ Pentru **dezvoltarea economică a teritoriilor acoperite de Grupurile de Acțiune Locală**, creșterea nivelului de trai și facilitarea diminuării excluziunii sociale, prin dezvoltarea și implementarea strategiilor de dezvoltare locală, a fost aprobat Regulamentul privind acordarea subvențiilor în avans locală prin implementarea Programului LEADER¹¹¹, din contul alocațiilor prevăzute pentru FNDAMR, în cuantum de până la 5%.

Sectorul zootehnic și sectorul sanitar-veterinar

➤ În scopul **creării condițiilor pentru înființarea societăților de ameliorare și exploatațiilor de ameliorare** a fost adoptată Legea zootehniei¹¹². De asemenea, au fost aprobate modificări la Legea apiculturii nr. 70/2006¹¹³, prin care au fost soluționate un șir de probleme în sector, cum ar fi dezvoltarea instrumentelor de comunicare și informare reciprocă a producătorilor agricoli și apicultorilor privind tratarea terenurilor agricole și amplasarea stupinelor, prin utilizarea unei aplicații web specializate.

➤ Pentru **asigurarea competitivității produselor alimentare de origine animală** și oferirea posibilității de a obține dreptul de export a acestor produse, asigurând inofensivitatea și calitatea conform cerințelor UE, au fost modificate unele hotărâri de Guvern¹¹⁴, prin care se va exclude riscul plasării pe piață a produselor alimentare periculoase și necalitative, apariția diferitor boli și toxiinfecții alimentare.

➤ A fost actualizată Norma sanitar-veterinară privind subprodusele de origine animală și produsele derivate¹¹⁵ care nu sunt destinate consumului uman, menită să instituie un sistem de gestionare a acestora, prin reglementarea funcționării instalațiilor de incinerare, metodele de prelucrare standard și alternative, transformarea subproduselor de origine animală și a produselor derivate în biogaz și compost; colectarea, exportul, tranzitul și trasabilitatea acestora, producerea materiilor prime furajere, a îngrășămintelor organice, etc.

➤ În vederea asigurării trasabilității pe întreg lanțul alimentar după principiul „de la fermă la furculiță” și gestionării eficiente a datelor aferente domeniului de siguranță a alimentelor, a fost

¹¹¹ Hotărârea Guvernului nr.277/2022

¹¹² Legea nr. 213/2022.

¹¹³ Legea nr. 154/2022.

¹¹⁴ Hotărârea Guvernului nr. 110/2022.

¹¹⁵ Hotărârea Guvernului nr. 11/2022.

aprobat Conceptul Sistemului informațional integrat „e-ANSA”¹¹⁶ care urmează să digitalizeze procesele de business ale Agenției Naționale pentru Siguranța Alimentelor.

Sectorul vegetal și vitivinicol

- În vederea punerii în aplicare a cadrului normativ privind **controlul conformității, calității și comercializării fructelor și legumelor proaspete**, a fost aprobată Lista fructelor și legumelor proaspete supuse controlului de conformitate cu cerințele de calitate pentru fructe și legume proaspete¹¹⁷.
- Au fost aprobate cerințele privind admiterea și comercializarea semințelor soiurilor locale/varietăților primitive și agricole adaptate la condițiile locale și a soiurilor de legume care sunt amenințate de eroziune genetică¹¹⁸.
- A fost actualizat Regulamentul privind modul de repartizare a mijloacelor Fondului național de dezvoltare a agriculturii și mediului rural pentru compensarea parțială a accizelor la motorina utilizată de producătorii agricoli în anul 2022¹¹⁹, prin care a fost stabilită **compensarea accizei la motorina utilizată în agricultură**, în cuantum de 100% din cota stabilită pentru anul 2022 sau 2 980 lei per tonă – pentru întreprinderile micro, mici și mijlocii, inclusiv fermele zootehnice. În acest sens, pentru anul 2022 au fost alocate 320 mil. lei. Compensarea accizei la motorină a fost realizată conform a 3871 de cereri depuse de producătorii agricoli.
- Achitarea impozitului pentru bunuri imobile/impozitul funciar a fost amânat cu două luni, până la 25 noiembrie 2022¹²⁰.
- Pentru reglementarea unor proceduri transparente și clare ale procesului de defrișare a plantațiilor perene care nu corespund cerințelor actuale de piață și înființarea plantațiilor noi de livezi intensive și super-intensive, ce vor fi subvenționate din FNDAMR, a fost modificat Regulamentul cu privire la modul de casare și defrișare a plantațiilor perene¹²¹, ce **simplifică procedurile aferente casării și defrișării plantațiilor perene** (cu excepția plantațiilor viticole).
- În vederea asigurării transparenței și trasabilității în activitatea sectorului alcoolului etilic și al băuturilor, a fost modificată Legea cu privire la fabricarea și circulația alcoolului etilic și al producției alcoolice¹²².
- Urmare a creșterii cererii pe piață a vinurilor dezascoolizate și din necesitatea de a oferi consumatorului produse sigure și de calitate, conform standardelor și normelor comunitare, a fost modificată Reglementarea tehnică „Organizarea pieței vitivinicole” care vizează producerea, etichetarea și comercializarea vinurilor dezascoolizate¹²³.

Îmbunătățiri funciare, fond funciar și hidroameliorație

- În vederea **facilitării procesului de creare a fâșiilor forestiere de protecție a câmpurilor**, a fost modificată Legea nr. 1308/1997 privind prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare a pământului¹²⁴.
- Pentru dezvoltarea sectorului hidroameliorației (irigare/desecare), a fost aprobat cadrul normativ pentru eliminarea impedimentelor de ordin juridic și administrativ¹²⁵.

¹¹⁶ Hotărârea Guvernului nr. 791/2022

¹¹⁷ Hotărârea Guvernului nr. 32/2022

¹¹⁸ Hotărârea Guvernului nr. 730/2022

¹¹⁹ Hotărârea Guvernului nr. 472/2022

¹²⁰ Dispoziția CSE nr. 38 din 29.09.2022.

¹²¹ Hotărârea Guvernului nr. 263/2022

¹²² Legea nr. 77/2022

¹²³ Hotărârea Guvernului nr. 296/2022

¹²⁴ Legea nr. 139/2022

¹²⁵ Legea nr. 176/2022

- Pentru gestionarea eficientă a sistemelor centralizate de irigare/desecare, au fost aprobate modificări la Legea nr. 171/2010 cu privire la asociațiile utilizatorilor de apă pentru irigații¹²⁶ care urmărește identificarea soluțiilor de ordin administrativ.
- În scopul executării Legii nr. 176/2022 și a Legii nr. 237/2022 pentru modificarea Codului funciar nr. 828/1991, a fost modificat Regulamentul cu privire la modul de transmitere, schimbare a destinației și schimb de terenuri¹²⁷.
- Modificarea prevederilor Regulamentului privind condițiile și procedura de acordare a subvențiilor în avans pentru proiectele investiționale de îmbunătățiri funciare în scopul asigurării managementului durabil al resurselor de sol¹²⁸ a exclus un șir de impedimente existente la implementarea proiectelor investiționale de îmbunătățiri funciare.

Provocări și constrângeri în implementarea politicilor:

- Impactul sporit al schimbărilor climatice asupra sectorului agricol, în special în contextul calamităților naturale;
- Dependența sectorului de importurile de fertilizanți și material săditor;
- Prețul înalt al carburanților care influențează costurile lucrărilor agricole;
- Nivelul redus de dezvoltare al sectorului zootehnic și post-procesare.

¹²⁶ Legea nr. 344/2022

¹²⁷ Hotărârea Guvernului nr. 625/2022

¹²⁸ Hotărârea Guvernului nr. 623/2022

Protecția mediului înconjurător și managementul resurselor naturale

Protecția mediului reprezintă o prioritate națională. În anul 2022, politicile statului au fost orientate spre prevenirea poluării, gestionarea durabilă a deșeurilor și a produselor chimice, asigurarea managementului integrat al resurselor de apă, asigurarea calității aerului și atenuarea efectelor schimbărilor climatice, protecția și conservarea biodiversității, precum și asigurarea implementării angajamentelor aferente procesului de integrare europeană, conform prevederilor acordului de asociere RM-UE și Agendei de Asociere RM-UE pentru anii 2021-2027.

În domeniul gestionării deșeurilor

Asigurarea securității ecologice și prevenirii traficului ilicit al deșeurilor. În scopul protecției mediului, asigurării securității ecologice și prevenirii traficului ilicit al deșeurilor, Guvernul Republicii Moldova a aprobat la data de 22 iunie 2022, în temeiul articolului 64 din *Legea nr. 209/2016 privind deșeurile, Regulamentul privind transferurile de deșeuri*, armonizat cu cadrul european. Regulamentul stabilește norme pentru supravegherea și controlul transferurilor de deșeuri și servește drept baza pentru implementarea Convenției de la Basel privind controlul transportului peste frontiere al deșeurilor periculoase și al eliminării acestora, la care Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1599-XIII din 10 martie 1998.

Gestionarea eficientă a anvelopelor uzate. În conformitate cu art. 60 din *Legea nr. 209/2016 privind deșeurile*, a fost aprobată *HG nr. 610/2022 pentru aprobarea Regulamentului privind gestionarea anvelopelor uzate*, care asigură reglementarea gestionării anvelopelor uzate în vederea prevenirii sau reducerii impactului asupra mediului și a sănătății umane, contribuind astfel la o dezvoltare durabilă a societății. Implementarea prevederilor normative va asigura prevenirea sau reducerea efectelor negative ale generării și gestionării anvelopelor uzate, precum și al eficientizarea utilizării acestora.

Gestionarea eficientă a uleiurilor uzate. A fost aprobată *HG nr. 731/2022 pentru aprobarea Regulamentului privind gestionarea uleiurilor uzate*, care stabilește cerințele pentru gestionarea ecologică corespunzătoare a uleiurilor uzate generate la nivel național, prin aplicarea regimului de responsabilitate extinsă a producătorului, în conformitate cu prevederile art. 12 și 52 din *Legea nr. 209/2016 privind deșeurile*, cu respectarea acordurilor internaționale de mediu la care Republica Moldova este parte.

Gestionarea eficientă a vehiculelor scoase din uz. A fost elaborat *proiectul HG privind gestionarea vehiculelor scoase din uz* cu scopul asigurării gestionării ecologice a acestor obiecte. Proiectul se află în proces de promovare.

Metodologia privind calcularea tarifelor la serviciile publice de gestionare a deșeurilor. A fost aprobată *HG nr. 881/2022 pentru aprobarea Metodologiei privind calcularea tarifelor la unele servicii publice de gestionare a deșeurilor municipale*, care are drept scop stabilirea modului de calculare, aprobare și aplicare a tarifelor pentru serviciile publice de gestionare a deșeurilor municipale furnizate consumatorilor de către operatorii acestui serviciu public.

Domeniul managementului deșeurilor prioritizat de Guvern ca sector cheie, care necesită intervenții consistente. Luând în considerație că domeniul managementul deșeurilor dispune de finanțare bugetară insuficientă, *Guvernul a prioritizat domeniul managementul deșeurilor ca sector cheie, care necesită intervenții consistente*, pentru a iniția procesul de dezvoltare a infrastructurii moderne cu suportul partenerilor de dezvoltare. Proiectul „Deșeuri solide în Republica Moldova”, finanțat de către BEI/BERD în cadrul unui Program de împrumut de 100

milioane de euro, se află la etapa finală de pregătire a platformei pentru accesarea investițiilor. La 23 februarie 2023, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr 14 pentru ratificarea Acordului de împrumut dintre Republica Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare în vederea realizării proiectului „Deșeuri solide în Republica Moldova”, în sumă de alte 25 milioane de euro.

Lansarea construcției infrastructurii de gestionare a deșeurilor pentru r-nul Ungheni, Nisporeni, Călărași. Resursele financiare vor fi direcționate prioritar spre implementarea proiectelor în trei Regiuni de Management al Deșeurilor (RMD), în care au fost deja identificate și alocate terenurile necesare pentru elaborarea Studiilor de Fezabilitate și amplasarea infrastructurii de gestionare a deșeurilor, după cum urmează:

- RMD nr. 5 – r-nul. Ungheni, Nisporeni, Călărași (proiect pilot);
- RMD nr. 1 – r-nul. Cahul, Cantemir, Taraclia, Comrat, Vulcănești, Ceadr-Lunga;
- RMD 8 – r-nul. Briceni, Ocnița, Edineț, Dondușeni.

La prima etapă investiția va fi orientată în RMD nr. 5, începând cu anul 2023, etapa a 2-a fiind planificată pentru accesarea finanțării pentru celelalte două regiuni, în perioada 2024-2025. Pentru RMD nr. 1 a fost elaborat Studiu de Fezabilitate cu identificarea următoarelor locații pentru: depozit regional, stație sortare și compostare – Cahul, stații de transfer – Taraclia, Comrat, Cantemir.

Eliminarea și distrugerea pesticidelor inutilizabile din regiunea transnistreană. În cadrul proiectului OSCE (Misiunea OSCE în Moldova) „Eliminarea și distrugerea pesticidelor inutilizabile din regiunea transnistreană a Republicii Moldova, Faza 2”, la data de 24 mai 2022, 20 464,10 kg de pesticide inutilizabile și interzise, stocate la depozitul temporar din localitatea Voronovo, r. Rîbnița, au fost încărcate și transportate la uzina specializată din Hamburg și incinerate la 15 iunie 2022. Transportarea următoarelor circa 19 447,70 kg și 20 381 kg a fost realizată la 30 mai 2022 și respectiv 17 iunie 2022, incinerate până în luna septembrie 2022, în conformitate cu graficul de incinerare ale Uzinei de incinerare. În scopul gestionării ulterioare a pesticidelor inutilizabile, se prevede crearea Centrului de Gestiune a Deșeurilor Periculoase.

În domeniul prevenirii poluării

Prevenirea și controlul poluării aerului, apei și solului provocate de activitățile industriale și economice. La data de 30 septembrie 2022 a fost adoptată *Legea nr. 227 privind emisiile industriale*¹²⁹ care va asigura prevenirea și controlul poluării provocate de activitățile industriale și economice, în scopul reducerii emisiilor în aer, apă și sol, precum și prevenirii generării de deșeuri, promovarea și aplicarea celor mai bune tehnici disponibile (BAT), pentru atingerea unui nivel înalt de protecție a mediului. Legea reglementează: (i) procedura de eliberare a autorizației integrate de mediu și autorizației de mediu pentru activitățile industriale și economice cu emisii în apă, aer și sol; tipul autorizațiilor și durata va depinde de riscul de poluare a mediului; posibilitatea participării publicului la procesul de eliberare a autorizațiilor; (ii) valorile limită de emisie pentru instalații/operatori; (iii) mecanismul de control de mediu, de monitorizare a respectării condițiilor din autorizație și procedura de aplicare a celor mai bune tehnici disponibile.

Consolidarea evaluării strategice de mediu. *Legea nr. 226/2022 pentru modificarea unor acte normative* aduce modificări și ajustări la *Legea nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului*, *Legea nr. 11/2017 privind evaluarea strategică de mediu* și abrogă *Legea nr. 851/1996*

¹²⁹ Legea va intra în vigoare la 2 ani de la data publicării în Monitorul Oficial

privind expertiza ecologică. Aceste modificări au fost operate pentru asigurarea unui nivel mai înalt de protecție a mediului, prevenirea și/sau diminuarea efectelor negative asupra mediului, inclusiv asupra sănătății umane și dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova, în conformitate cu cerințele principiului statului de drept și a practicilor UE. Proiectul prevede: (i) obligativitatea evaluării impactului asupra mediului a proiectelor publice și private la etapa inițială de planificare, pentru identificarea celei mai avantajoase opțiuni; (ii) reglementarea evaluării efectelor negative ale proiectelor planificate asupra biodiversității; (iii) aplicarea procedurii de evaluare a impactului asupra mediului cu emiterea acordului de mediu; excluderea avizului expertizei ecologice; (iv) reducerea termenului procedurii de evaluare a impactului asupra mediului până la 30 de zile lucrătoare; (v) asigurarea informării și participării publicului interesat la etapa timpurie a procedurilor de evaluare de mediu.

În domeniul managementului integrat al resurselor de apă

Programul de gestionare a districtului bazinului hidrografic Dunărea – Prut și Marea Neagră. A fost aprobată Hotărârea Guvernului nr. 444/2022 cu privire la aprobarea Programului de gestionare a districtului bazinului hidrografic Dunărea – Prut și Marea Neagră, ciclul II (2023-2028)

Cadastrul de stat al apelor reglementat. Prin Hotărârea Guvernului nr. 183/2022 a fost aprobat *Regulamentul Cadastrului de stat al apelor*, format de Sistemul informațional automatizat „Cadastrul de stat al apelor”, prin care se stabilește modalitatea de ținere a datelor despre resursa de apă (cantitatea și calitatea) și asigurarea accesului la informație și transparență decizională în domeniul apei. Cadastrul de stat al apelor are scopul să asigure și să reglementeze accesul la informația privind resursa de apă și luarea deciziilor în scopul protecției, gestionării durabile și evidenței apelor de suprafață și subterane, a construcțiilor hidrotehnice, zonelor protejate.

Clarificate aspectele legale privind apartenența iazurilor și bazinelor. Au fost aprobate modificări la cadrul legislativ (Legea nr. 318/2022 pentru modificarea unor acte normative) - Codul funciar nr. 828/1991, Legea 149/2006 privind fondul piscicol, pescuitul și piscicultura, Legea 121/2007 privind administrarea și deetatizarea proprietății publice, Legea nr. 29/2018 privind delimitarea proprietății publice – pentru clarificarea apartenenței iazurilor și bazinelor.

Conceptul pentru aprobarea Programului de gestionare a districtului bazinului hidrografic Nistru (ciclul II), elaborat și prezentat spre aprobare.

În proces de revizuire cerințele de colectare, epurare și deversare a apelor uzate în sistemul de canalizare și/sau în emisare pentru localitățile urbane și rurale. A fost inițiată modificarea Hotărârii Guvernului nr. 950/2013 pentru aprobarea Regulamentului privind cerințele de colectare, epurare și deversare a apelor uzate în sistemul de canalizare și/sau în emisare pentru localitățile urbane și rurale.

Reabilitarea instalațiilor de la Nodul Hidroelectric Costești Stânca – proiect prioritar. Proiectul „*Reabilitarea instalațiilor de la Nodul Hidroelectric Costești Stânca*”¹³⁰ a fost declarat drept proiect prioritar pentru următoarea perioadă. Acesta urmează a fi finanțat în cadrul Programului Interreg NEXT România Republica Moldova 2021-2027.

În domeniul Aer și Schimbări Climatice

¹³⁰ Ședința Comitetului interministerial pentru planificarea strategică, care a avut loc în data de 18 ianuarie 2023

Sisteme integrate pentru evaluarea calității aerului. A fost aprobată *Legea nr. 98/2022 privind calitatea aerului atmosferic*, care prevede crearea a două sisteme integrate în scopul evaluării și gestionării calității aerului pe întreg teritoriul țării, precum și în scopul informării publicului cu privire la calitatea aerului atmosferic:

- a) Sistemul National de Monitorizare și Gestionare Integrată a Calității Aerului;
- b) Sistemul Național de Inventariere a Emisiilor de Poluanți Atmosferici.

Măsuri de prevenire a emisiilor de gaze cu efect de seră și de atenuare a efectelor schimbărilor climatice. La data de 16.11.2022 prin Hotărârea Guvernului nr. 783 a fost aprobat proiectul de Lege privind gazele fluorurate cu efect de sera. Proiectul de lege este conceput în scopul atenuării schimbărilor climatice și protejării mediului înconjurător prin reducerea emisiilor de gaze fluorurate cu efect de seră și luarea măsurilor de prevenire a emisiilor de gaze pe toată durata ciclului de viață al acestora. De asemenea, proiectul Legii stabilește limitele cantitative pentru introducerea pe piață a hidrofluorcarburilor.

Elaborate 2 Programe în domeniul aerului și schimbărilor climatice: Programul de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030, Programul național de adaptare la schimbările climatice până în anul 2030.

Prima stație de tip trafic pentru monitoringul calității aerului. În vederea creării Rețelei de monitoring a calității aerului, a fost instalată și pusă în funcțiune prima stație de tip trafic la 24 iunie 2022, amplasată în or. Chișinău, la intersecția străzilor Stefan cel Mare și Mihai Viteazu. Stația a fost donată de Guvernul Germaniei, Agenția de Mediu din Saxonia, prin programul GIZ ”Consolidarea capacităților pentru implementarea politicii în domeniul climei în Balcanii de Vest, Europa Centrală și de Est și Asia Centrală”. Stația este echipată cu 5 analizoare de gaze pentru monitorizarea oxizilor de azot, dioxidului de sulf, ozonului, monoxidului de carbon și particulelor în materie PM10/PM2,5, cu consumabilele incluse, încorporate într-o construcție specifică; sistem de condiționare și continuitate a alimentării cu energie electrică; pompă de prelevare; calculator cu accesoriile corespunzătoare; mobilier, dispozitive meteorologice și elemente de racordare la curent electric. Prelevarea probelor de aer atmosferic se efectuează printr-un sistem automat continuu.

Stabilite cerințele de bază în securitatea radiologică. A fost elaborat și aprobat proiectul de Lege cu privire la cerințele de bază în securitatea radiologică prin H.G. nr. 572 din 03 august 2022 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 257-263 art. 653). Este înregistrat la Parlamentul Republicii Moldova cu numărul 333 din 10.08.2022.

În domeniul biosecurității

Reglementarea și controlul organismelor modificate genetic. A fost adoptată *Legea nr. 152/2022 cu privire la reglementarea și controlul organismelor modificate genetic*¹³¹. Legea reglementează: diseminarea deliberată în mediu a organismelor modificate genetic (OMG), în alte scopuri decât plasarea pe piață, inclusiv activitățile de cercetare; plasarea pe piață a organismelor modificate genetic, ca produse în sine sau componente ale altor produse; mișcarea transfrontalieră a organismelor modificate genetic, ca produse în sine sau componente ale altor produse.

¹³¹ Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 208-216 art. 379 din 15.07.2022

În domeniul protecției și conservării biodiversității

Aprobată participarea Republicii Moldova la Programul Uniunii Europene pentru mediu și politici climatice – „LIFE”. La data de 26 noiembrie 2022, a fost semnat și aprobat Acordul „LIFE” (HG nr. 842/2022) cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru ratificarea Acordului de Asociere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană, pe de altă parte, privind participarea Republicii Moldova la Programul Uniunii Europene pentru mediu și politici climatice – „LIFE”.

Menținerea sau restaurarea habitatelor și speciilor de floră și faună sălbatică de interes unional. A fost aprobată Hotărârea de Guvern nr. 483/2022 pentru aprobarea proiectului de lege privind modificarea unor acte normative (Legea nr. 94/2007 cu privire la rețeaua ecologică și Legea nr. 86/2014 cu privire la evaluarea impactului asupra mediului). Scopul promovării proiectului este menținerea sau restaurarea, la o stare de conservare favorabilă, a habitatelor și speciilor de floră și faună sălbatică de interes unional, prezente pe teritoriul Republicii Moldova, ținând cont de cerințele economice, sociale și culturale și de caracteristicile regionale și locale.

Constituirea rețelei Emerald – un instrument pentru protecția mediului natural al Europei. A fost aprobată Legea nr. 225/2022 privind modificarea unor acte normative - Constituirea rețelei Emerald (Legea nr. 94/2007 cu privire la rețeaua ecologică și Legea nr. 86/2014 cu privire la evaluarea impactului asupra mediului). Scopul promovării proiectului este consolidarea biodiversității și a patrimoniului natural care trebuie păstrat și transmis generațiilor viitoare.

Fondat Parcul Național "Nistrul de Jos" prin Legea nr.71/2022, publicată în Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 120-127 art. 218 din 22.04.2022.

Program pentru extinderii suprafeței de vegetație forestieră. A fost elaborat proiectul „Programului Național de Extindere și Reabilitare a Pădurilor pentru perioada 2023-2032 și Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia pentru perioada 2023-2027”, în vederea extinderii suprafeței de vegetație forestieră până la 15% din suprafața țării până în anul 2030. Proiectul Programului se află etapa de consultări publice.

Lansată campania „Acțiuni Comune de Împădurire a Moldovei” cu participarea președintei Republicii Moldova, Delegația UE din Republica Moldova și membrii corpului diplomatic. Programul Național de Împădurire este o prioritate a țării și prevede creșterea suprafeței pădurilor cu cel puțin 100.000 ha.

Alte proiecte

Eficientizată activitatea „Fondul Național pentru Mediu”. A fost elaborat proiectul de Lege cu privire la modificarea Legii nr. 1515/1993 privind protecția mediului înconjurător, în vederea asigurării reformei FEN, aprobat la data de 10.03.2022, Legea nr. 54 pentru modificarea unor acte normative, anume, modificarea Capitolului VIII „Fondul Național pentru Mediu”. Totodată a fost aprobat Regulamentul privind modul de administrare a Fondului Național pentru Mediu, în vederea îmbunătățirii cadrului legal de funcționare a FEN.

Provocări și constrângeri în implementarea politicilor

- Politici realizarea cărora implică costuri net superioare resurselor financiare disponibile;
- Cadrul normativ învechit și reglementări depășite în domeniul emisiilor de poluanți în aer, deversările de poluanți în ape, depozitarea deșeurilor etc.;

- Normativul plăților pentru poluare (pentru emisii, deversări, depozitarea deșeurilor) foarte mic și învechit (din anul 1998) în comparație cu plățile existente în țările europene;
- Lipsa stațiilor de epurare/pre-epurare a apelor uzate este una dintre cauzele principale, care duc la deteriorarea constantă a calității apelor, distrugerea ecosistemelor și dispariția treptată a râurilor mici;
- Lipsa infrastructurii de management a deșeurilor, indiferent de mediu rural sau urban;
- Capacitatea redusă de reciclare a deșeurilor afectează negativ aerul, apa, solul și sănătatea oamenilor - în mod special;
- Iresponsabilitatea în procesul de activitate a persoanelor fizice și entităților economice prin încălcarea prevederilor legislației de mediu, cauzează prejudicii semnificative componentelor de mediu.

Protecție socială și muncă

Pentru susținerea progreselor obținute în ultimii ani de Republica Moldova în domeniul reducerii sărăciei, eforturile Guvernului în domeniu pentru perioada de referință au fost axate pe îmbunătățirea calității vieții persoanelor/famiiliilor defavorizate prin promovarea unei politici comprehensive, asigurarea abordării complexe a egalității dintre femei și bărbați și promovarea politicilor naționale privind bunăstarea și dezvoltarea demografică, inclusiv prin administrarea depolitizată și transparentă a sistemului social în vederea asigurării unei protecții sociale durabile, echitabile și social responsabile, care să susțină adecvat populația, inclusiv în situațiile de risc, și să asigure un grad sporit de reziliență.

În vederea implementării angajamentelor asumate Guvernul a întreprins măsuri și acțiuni consistente, și anume:

În domeniul vulnerabilității energetice

➤ **Adoptarea Legii nr.241/2022 privind Fondul de reducere a vulnerabilității energetice**, care stabilește cadrul legal privind modul de organizare și funcționare a Fondului de reducere a vulnerabilității energetice, măsurile și programele finanțate din mijloacele acestui fond, îndreptate spre prevenirea și combaterea vulnerabilității energetice a populației și creșterea accesibilității energiei în rândul consumatorilor vulnerabili, precum și spre promovarea creșterii eficienței energetice.

➤ **Stabilirea mecanismului de oferirea compensațiilor pentru perioada rece a anului** în mod echitabil pentru toți cetățenii Republicii Moldova prin aprobarea *Regulamentului cu privire la atribuirea categoriilor de vulnerabilitate energetică și modul de stabilire și plată a compensațiilor pentru achitarea facturilor la energie*¹³² și aprobarea *Hotărârii Guvernului privind volumul compensat și a prețurilor/tarifelor pentru consumatorii casnici în funcție de categoria de vulnerabilitate energetică pentru perioada noiembrie 2022–martie 2023*¹³³

➤ **Dezvoltarea Sistemului informațional „Vulnerabilitatea energetică”**¹³⁴ destinat implementării Fondului de reducere a vulnerabilității energetice.

În domeniul protecției sociale

➤ **Majorarea pragului indicatorilor de bunăstare și susținerea celor mai defavorizate familii** prin *aprobarea modificărilor la Hotărârea Guvernului nr. 1167/2008 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului social*¹³⁵, care prevede: stimularea angajării persoanelor apte de muncă din cadrul familiilor beneficiare de ajutor social; majorarea ratei de ignorare de la 200 lei la 500 lei din veniturile salariale lunare pentru fiecare membru angajat al familiei; creșterea numărului familiilor cu copii incluse în program; includerea zilierilor în program și încurajarea acestora să activeze legal, prin oferirea dreptului de a beneficia de ajutor social lucrătorilor în agricultură; diferențierea mărimii venitului lunar garantat în cazul persoanelor cu dizabilități.

➤ **Extinderea funcțională a Inspectoratului Social de Stat**¹³⁶ prin suplinirea acestuia cu funcțiile de constatare a faptelor ce reprezintă contravenții și reprezentarea în Instanța de Judecată și completarea cu noi domenii de control.

➤ **Sporirea nivelului de protecție a drepturilor persoanelor cu dizabilități** prin reexaminarea pensiilor de dizabilitate, persoanelor care activează sau au activat în câmpul muncii după realizarea dreptului la pensie;

¹³² Hotărârea Guvernului nr. 704/2022

¹³³ Hotărârea Guvernului nr. 812/2022

¹³⁴ Hotărârea Guvernului nr. 703/2022

¹³⁵ Hotărârea Guvernului nr. 655/2022

¹³⁶ Hotărârea Guvernului nr. 944/2022

- **Reanimarea Consiliul Național pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități;**
- aprobarea reglementărilor privind modul de funcționare a Sistemului Informațional „Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă” în vederea eficientizării procedurilor de determinare a dizabilității și capacității de muncă și de evidență a solicitărilor și persoanelor care interacționează cu CNDDCM;
- aprobarea procedurilor de subvenționare parțială și alocarea mijloacelor financiare în cuantum de 2.8 mii AO ”Casa Republicană de Cultură a Surzilor din Moldova” și Centrului Național de Informare și Reabilitare al AO ”Asociația Nevăzătorilor din Moldova”, în acest sens lei;
- reglementarea în premieră a modului de asigurare gratuită a persoanelor cu dizabilități slab-văzătoare și nevăzătoare cu dispozitive asistive pentru diminuarea, compensarea, monitorizarea sau neutralizarea limitărilor vizuale ale persoanelor cu dizabilități;
- majorarea alocațiilor sociale și indexarea pensiilor de dizabilitate cu circa 14%;
- majorarea compensațiilor pentru serviciile de transport persoanelor cu dizabilități locomotorii, persoanelor cu dizabilități severe și accentuate și copiilor cu dizabilități cu 33%;
- semnarea Memorandumul de Înțelegere între MMPS și Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF), unul din obiectivele Memorandumului menționat, este extinderea Serviciului social „Asistență personală” prin angajarea suplimentară și salarizarea a 900 unități de asistenți personali pentru copiii cu dizabilități, inclusiv copiii refugiați din Ucraina, pentru o perioadă de 12 luni.
- **Revizuirea mecanismului de acordare a pensiilor participanților la acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și a independenței Republicii Moldova și a membrilor familiilor** prin adoptarea Legii nr. 63/2022 privind susținerea participanților la acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și a independenței Republicii Moldova și a membrilor familiilor lor în contextul comemorării a 30 de ani de la acțiunile de luptă de pe Nistru și pentru modificarea unor acte normative.
- **Introducerea unei formule noi de reexaminare a pensiei pentru limită de vârstă pentru stagiul de cotizare realizat după stabilirea pensiei.** Prin *modificarea*¹³⁷ *formulei de reexaminare a pensiei pentru limită de vârstă pentru stagiul de cotizare realizat după stabilirea pensiei*. Respectiv, începând cu 1 ianuarie 2023, beneficiarii de pensii care au realizat un stagiul de cotizare după stabilirea pensiei pentru limită de vârstă vor beneficia garantat de un cuantum reexaminat al pensiei.
- **Introducerea unei opțiuni noi de solicitare a indemnizației pentru îngrijirea copilului** Prin *adoptarea modificărilor*¹³⁸ *la cadrul legislativ privind promovarea programelor flexibile de muncă pentru familiile cu copii și noile opțiuni a indemnizației pentru îngrijirea copilului și durata concediului de îngrijire*. Începând cu 1 septembrie 2022, au intrat în vigoare opțiuni suplimentare de acordare a dreptului la indemnizația lunară pentru creșterea copilului.
- **Extinderea perioadei de solicitare a concediului paternal.** Începând cu 1 septembrie 2022, prin *adoptarea Legii nr. 195/2022*, perioada în care tații pot solicita concediul paternal de 14 zile a fost extinsă de la 56 zile la 12 luni de la nașterea copilului.

În domeniul protecției drepturilor copilului și familiilor cu copii

- **Consolidarea politicilor în domeniul protecției sociale adresate copilului și familiilor cu copii**, orientate spre: prevenirea separării copilului de familie; prevenirea instituționalizării și reducerii continue a numărului de copii aflați în îngrijire rezidențială; prevenirea și combaterea

¹³⁷ Legea nr. 242/2022

¹³⁸ Legea nr. 195/2022

violentei, neglijării și exploatării copiilor; promovarea practicilor nonviolente în creșterea și educarea copiilor; creșterea calității vieții familiei, dar și îmbunătățirea serviciilor adresate copiilor rămași temporar fără ocrotire părintească. În acest sens, la data de 01 iunie 2022, a fost aprobat *Programul Național pentru Protecția Copilului pe anii 2022 – 2026 și Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia* - un instrument important în vederea redresării problemelor cu care se confruntă copiii în Republica Moldova. În scopul implementării Programului MMPS a semnat un *Memorandum de colaborare cu Fondul Națiunilor Unite Moldova (UNICEF)* trasând pentru perioada septembrie 2022 – septembrie 2023 mai multe acțiuni de suport, inclusiv: finanțarea Serviciului social „*Sprrijin pentru familiile cu copii*”; majorarea cuantumului indemnizației lunare pentru copiii plasați în serviciile sociale; oferirea suportului financiar suplimentar pentru asistenții parentali profesioniști și părinți-educatori; contractarea specialiștilor în domeniul protecției copilului în cadrul structurilor teritoriale de asistență socială ș.a.

➤ **Mecanism de sesizare privind încălcarea drepturilor copiilor.** La 16 mai 2022 a fost promulgată *Legea nr. 117/2022 pentru ratificarea Protocolului facultativ la Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului privind procedura de comunicare*. Tratatul instituie procedura internațională de depunere a plângerilor pentru încălcarea drepturilor copiilor, precum și procedura de comunicare interstatală și de investigare a încălcărilor grave sau sistemice. Astfel, copiii vor putea depune plângeri direct la Comitetul ONU, în cazul în care consideră că drepturile lor au fost lezate, iar problema nu a fost soluționată la nivel național. Totodată, Prin ordinul comun¹³⁹ al ministrului muncii și protecției sociale, ministrului sănătății și ministrului educației și cercetării au fost aprobate *Fișa de observare a bunăstării copilului, Fișa de evaluare a bunăstării copilului și Fișa de planificare a acțiunilor pentru prevenirea primară a riscurilor privind bunăstarea copilului*.

➤ **Primul Centru regional de asistență integrată a copiilor victime/martori ai infracțiunilor**¹⁴⁰, și-a început luna martie 2022. Scopul primordial al Centrului este prevenirea revictimizării și retraumatizării copilului în procesul de colectare a probelor în cauzele penale, prin oferirea asistenței juridice, medicale, psihologice și sociale copilului și familiei acestuia în aceeași locație „sub un singur acoperiș”.

➤ **Aprobarea Conceptului Sistemului Informațional în domeniul Protecției Copilului**¹⁴¹, care reprezintă o soluție informatică pentru managementul de caz al copiilor aflați în evidența autorităților competente și pentru urmărirea serviciilor sociale prestate copiilor sau a formelor de protecție identificate pentru copii, după caz.

➤ **Reglementarea dreptului pentru toți copii, la indemnizație lunară pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 2 ani**, indiferent de statutul părintelui de persoană asigurată sau neasigurată, prin efectuarea modificărilor¹⁴² la *Legea nr. 315/2016 privind prestațiile sociale pentru copii*. Indemnizația a fost stabilită pentru fiecare copil în cuantum egal de 1000 lei. Totodată, a fost majorat și cuantumului indemnizației lunare de suport pentru creșterea copilului până la vârsta de 3 ani a copiilor gemeni sau a mai multor copii născuți dintr-o singură sarcină, care începând cu 01 octombrie 2022 constituie 500 lei.

➤ **Susținerea părinților în dezvoltarea competențelor parentale la diferite etape de dezvoltare**, prin aprobarea *Metodologiei privind programul de sprijin familial "Mellow Parenting"*¹⁴³. Acest document reprezintă un program de educație parentală, care este bazat pe evidențe și dovezi științifice.

¹³⁹ Ordinul comun al ministrului muncii și protecției sociale, ministrului sănătății și ministrului educației și cercetării nr. 96/1006/1158 din 25.11.2022

¹⁴⁰ Hotărârea Guvernului nr. 708/2019

¹⁴¹ Hotărârea Guvernului nr. 446/2022

¹⁴² Hotărârea Guvernului nr. 1478/2002

¹⁴³ Ordinul ministrului muncii și protecției sociale nr. 140 din 3 februarie 2022

➤ **Constituie consolidarea parteneriatului privind pregătirea universitară și formarea continuă a asistenților sociali și specialiștilor în domeniul protecției copilului** dintre Ministerul Muncii și Protecției Sociale și instituțiile din subordine, și mediul academic prin semnarea, la 25 noiembrie 2022, *Memorandumului de Cooperare*.

În domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei și a violenței în familie și egalității de gen

➤ Aprobarea *Programului de creare și dezvoltare a Mecanismului național de referire pentru protecția și asistența victimelor infracțiunilor pe anii 2022-2026 și a Planului de acțiuni pentru anii 2022-2024 privind implementarea acestuia*.

➤ **Eficientizarea activității prestatorilor de servicii specializate pentru agresorii familiali** și îmbunătățirii mecanismului de conlucrare dintre prestatori și organele de drept, prin aprobatoarea și implementarea *modificărilor la Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a Centrului de Asistență și Consiliere pentru Agresorii Familiali și a standardelor minime de calitate*¹⁴⁴.

➤ În urma **intrării în vigoare la 1 mai 2022 pentru Republica Moldova a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței față de femei și a violenței domestice** (Convenția de la Istanbul) și în conformitate cu calendarul provizoriu pentru evaluările în temeiul Convenției, comitetul GREVIO a inițiat procedura de evaluare pentru țara noastră, fiind elaborat primul raport pe țară privind implementarea Convenției pentru perioada 2020-2022 pentru grupul GREVIO și expediat MAEIE. Iar în scopul implementării Convenției În scopul implementării prevederilor Convenției și eficientizării cooperării intersectoriale între instituțiile publice cu competențe în domeniu, a fost semnat Ordinul intersectorial între pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, care constituie un instrument practic de realizare a pilonului „Politici integrate”.

În domeniul muncii și dialogului social

➤ **Consolidarea cadrului normativ și de planificare privind ocuparea și migrațiunea forței de muncă.** În scopul stabilirii unor vectori clari privind dezvoltarea pieței naționale a muncii a fost aprobat Programul național pentru ocuparea forței de muncă pe anii 2022-2026 și a Planul de acțiuni privind implementarea acestuia¹⁴⁵. De asemenea au fost aprobate 7 Standarde ocupaționale și Conceptul de vouchere pentru formarea profesională a șomerilor – ca instrument de încurajarea pentru încadrarea în câmpul muncii, și a fost implementat noul Clasificator al ocupațiilor.

➤ **Consolidarea parteneriatelor în domeniul securității sociale** prin semnarea *Acordului în domeniul securității sociale între Republica Moldova și Regatul Spaniei și Aranjamentul administrativ pentru aplicarea Acordului*. Și desfășurarea negocierilor privind proiectele Acordului între Republica Moldova și Republica Letonia în domeniul securității sociale și Acordului între Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova și Ministerul Bunăstării al Republicii Letonia pentru implementarea Acordului dintre Republica Moldova și Republica Letonia în domeniul securității sociale și proiectului Acordului între Republica Moldova și Confederația Elvețiană în domeniul securității sociale.

➤ **Reforma Inspectoratului de Stat al Muncii**¹⁴⁶

➤ **Desfășurarea campaniei ”Trecem pe alb”** care prevede combaterea muncii ”la negru”, muncii ”la gri” și achitarea salariilor în plic.

¹⁴⁴ Hotărârea Guvernului nr.624/2022 pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr.496/2014

¹⁴⁵ Hotărârea Guvernului nr. 785/2022

¹⁴⁶ Hotărârea Guvernului nr.725/2022

- **Perfecționarea Codului muncii** prin introducerea unor noi prevederi care vizează regimul flexibil de muncă, forme non-standarde de muncă și concediul paternal.
- **Unificarea salariului minim din sectorul bugetar cu cel real.**
- **Aprobarea cerințelor minime pentru îmbunătățirea protecției sănătății și securității lucrătorilor expuși unui potențial risc în medii explozive¹⁴⁷.** Prezentul proiect asigură inclusiv transpunerea Directivei 1999/92/CE privind cerințele minime pentru îmbunătățirea protecției sănătății și securității lucrătorilor expuși unui potențial risc în medii explozive.

În domeniul demografiei

- **Crearea facilităților pentru asigurării reconcilierii vieții profesionale cu cea de familie**, prin adoptarea Legii privind *oferea dreptul angajatorilor să creeze servicii alternative de îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani pentru salariați¹⁴⁸*, care include servicii de îngrijire a copilului, organizate de angajator la locul de muncă, servicii de îngrijire individualizată a copilului și servicii de îngrijire a copilului de tip familial; Adoptarea modificărilor¹⁴⁹ la cadrul legislativ privind promovarea programelor flexibile de muncă pentru familiile cu copiii și noile opțiuni a indemnizației pentru îngrijirea copilului și durata concediului de îngrijire.
- **Asigurarea integrării și participării sociale a persoanelor în etate**, prin realizarea *Programul de granturi pentru mobilizarea vârstnicilor, ediția a VI-a*, pentru ONG-urile implementatoare de proiecte și inițiative în domeniul îmbătrânirii active. În urma implementării proiectelor au fost create 2 cluburi pentru seniori, ateliere de cusut în cadrul a 5 centre de plasament unde vârstnicii au fost implicați în câmpul muncii, în cadrul laboratorului de bune practici au fost realizate activități culturale pentru bunei, copii și tineri.
- **Organizarea Concursului Premiul Național pentru Vârstnici ”Pentru o viață activă la orice vârstă”**, cu prilejul Zilei internaționale a persoanelor în etate, fiind la cea de-a VI-a ediție consecutivă. În urma examinării și evaluării dosarelor participanților, au fost desemnați 14 câștigători ai concursului care au demonstrat realizări și performanțe deosebite în domeniile cultural-artistic, medical, agricultură, activism civic și sport.

Provocări și constrângeri întâmpinate în realizarea angajamentelor:

Transformările sistemului de protecție socială, demografie și muncă generează rezultate pozitive privind acoperirea grupurilor vulnerabile și eficiența costurilor. Totuși, continuă să existe provocări, atât în raport cu acoperirea grupurilor vulnerabile de programele existente, precum și eficacitatea susținerii beneficiarilor în tranziția lor din sărăcie pe termen lung, inclusiv:

- Dezvoltarea modestă a economiei și nivelul redus de disponibilitate a locurilor de muncă atractive pentru a asigura integrarea șomerilor pe piața muncii;
- Numărul insuficient de resurse umane în cadrul ANOFM pentru implementarea măsurilor de ocupare prevăzute în Legea nr. 105/2018;
- Lipsa calificării profesionale la 68,5% din numărul total al șomerilor înregistrați;
- Discrepanță semnificativă între cerere și ofertă de muncă, ponderea locurilor vacante concentrate în mediul urban;
- Sistemul informațional nefuncțional pe deplin pentru asigurarea implementării Lege nr. 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj.
- Numărul insuficient de personal pentru implementarea politicilor de asistență socială în cadrul Structurilor Teritoriale de Asistență Socială;
- Insuficiența resurselor financiare pentru acoperirea costurilor financiare necesare pentru aprobarea proiectelor de acte normative;

¹⁴⁷ Hotărârea Guvernului nr. 12/2022

¹⁴⁸ Legea nr. 46/2022

¹⁴⁹ Legea nr. 195/2022

Ocrotirea sănătății

Pe parcursul anului 2022, activitățile realizate în domeniul ocrotirii sănătății au ținut modernizarea sistemului de sănătate, capabil să ofere populației acces prompt la servicii medicale de calitate, medicamente sigure, eficiente și la prețuri accesibile, precum și soluții viabile de tratament și prevenire a bolii. Printre rezultatele majore și progresele obținute se evidențiază:

➤ **Modernizarea sistemului de sănătate** – investiții în infrastructura instituțiilor medicale și asigurarea lor cu echipamente și dispozitive medicale performante. Astfel, în perioada 2021-2022, au fost oferite bunuri în valoare de circa 1 mlrd. 401,6 milioane lei instituțiilor medicale, în special echipamente performante. În acest context, s-a remarcat colaborarea *eficientă și activă cu partenerii și donatorii externi*. Au fost implementate mai multe proiecte finanțate de către partenerii externi pe dimensiunea bilaterală, organizații internaționale și instituții financiare străine, direcționate spre fortificarea sectorului spitalicesc al RM.

➤ **Creșterea accesului populației la medicamente și dispozitive medicale** - în perioada anului 2022 comparativ cu perioada similară a anului 2021 *au fost majorate alocațiile pentru medicamente compensate* cu cca 129,00 mln. lei (20,01%). Totodată, *a crescut numărul de beneficiari* cu cca 30 mii persoane (4,05 %); a crescut rata de compensare per lista de medicamente compensate de la 89,75% (anul 2021), la 94,14% (anul 2022).

➤ **Creșterea accesului populației la servicii medicale calitative și în timp util** - s-au identificat resurse financiare suplimentare pentru investigații de Rezonanță Magnetică și Tomografie Computerizată (2000 de servicii suplimentar contractate în sumă de 4,8 mln. lei) destinate pacienților oncologici primar depistați indispensabile aprecierii tacticii și inițierii cât mai rapide a tratamentului, care a redus *perioada de așteptare de la 45 zile la 7 zile în mediu*. A fost actualizat Catalogul tarifelor unice pentru servicii medico-sanitare (ultima actualizare în 2014), cu includerea a 143 tarife pentru servicii medicale noi și excluderea a 111 de tarife deja depășite.

➤ **Majorarea salariilor angajaților din Sistemul Asigurării Obligatorii de Asistență Medicală (SAOAM)** - începând cu 1 noiembrie 2021 au fost majorate salariile de funcție a personalului auxiliar cu +57%. Totodată, începând cu 1 octombrie 2022, s-au majorat salariile de funcție lunare pentru tot personalul din instituțiile medico-sanitare publice încadrate în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală în mediu cu +10% și cu +5,5% pentru personalul de conducere. Pentru personalul din instituțiile bugetare ale sistemului de sănătate creșterea cu +5,5% s-a reușit de la 1 septembrie 2022.

➤ În scopul fortificării instituțiilor medico-sanitare publice spitalicești și creării premiselor pentru dotarea, finanțarea și îmbunătățirea managementului în cadrul acestora, începând cu anul 2023, **spitalele raionale au trecut în subordinea Ministerului Sănătății**.

➤ Implementarea **proiectelor de construcție a spitalelor regionale Bălți și Cahul** – a fost elaborată și promovată cererea de împrumut; semnarea Acordurilor cu Swedfund și BEI, care prevăd oferirea asistenței financiare nerambursabile pentru finanțarea unității de implementare a proiectelor, realizarea studiului de fezabilitate privind construcția Spitalului Regional Cahul.

Acțiunile prioritare implementate în perioada de raportare, inclusiv în contextul realizării angajamentelor aferente procesului de integrare europeană, conform prevederilor Acordului de Asociere RM-UE și Agendei de Asociere RM-UE pentru anii 2021-2027, au fost următoarele:

Accesul populației la servicii medicale

- lărgirea semnificativă a spectrului de servicii și dispozitive medicale prin aprobarea modificărilor la Programul unic al AOAM;

- actualizarea Catalogului tarifelor unice pentru servicii medico-sanitare¹⁵⁰, cu includerea a 143 tarife pentru servicii medicale noi și excluderea a 111 de tarife deja depășite (*modificarea anexei nr. 3 a HG nr.1020/2011*);
- majorarea veniturilor și cheltuielilor FAOAM întru acoperirea cheltuielilor pentru serviciile medicale acordate cetățenilor refugiați din Ucraina;
- majorarea normelor de cheltuieli pentru alimentare în cadrul Centrelor de reabilitare și recuperare pentru copii și a donatorilor de sânge și componente sanguine¹⁵¹ (*modificarea HG nr. 1240/2006*);
- modificarea Regulamentului privind modul de ținere a Registrului medical¹⁵²;
- aprobarea conceptului de regionalizare a serviciilor AVC și crearea centrelor primare multidisciplinare și comprehensive¹⁵³;
- trecerea spitalelor raionale în subordinea Ministerului Sănătății¹⁵⁴.

Accesul la medicamente și dispozitive medicale

- aprobarea procedurii de autorizare simplificată de recunoaștere unilaterală a medicamentelor care dețin autorizare EMA(Agenția Europeană a Medicamentului), FDA. Astfel, în anul 2022, au fost autorizate 1008 de produse medicamentoase, cu 271 mai multe decât în 2021. Majoritatea produselor autorizate sunt fabricate în spațiul economic european (Marea Britanie și SUA), în timp ce doar 9% sunt de origine autohtonă.
- aprobarea procedurii de înregistrare a medicamentelor precalificate de OMS;
- simplificarea procedurii de înregistrare a medicamentelor la momentul expirării certificatului de înregistrare;
- simplificarea metodei de compensare a medicamentelor din FAOAM utilizându-se un singur plafon de compensare, care a dus la micșorarea semnificativă a coplății;
- aprobarea unui nou mecanism de compensare a medicamentelor și dispozitivelor medicale prin:
 - a. Regulamentul privind mecanismul de includere a dispozitivelor medicale pentru compensare din FAOAM¹⁵⁵;
 - b. Mecanismul de negociere pentru includerea medicamentelor și/sau dispozitivelor medicale pentru compensare din FAOAM¹⁵⁶;
 - c. Prescrierea și eliberarea medicamentelor și dispozitivelor medicale compensate pentru tratamentul în condiții de ambulatoriu persoanelor înregistrate la medicul de familie¹⁵⁷;
- compensarea în premieră a **analogilor de insulină** și a dispozitivelor medicale din FAOAM. Completarea listei de medicamente compensate cu noi preparate;
- revizuirea și îmbunătățirea procedurii de formare a prețurilor la medicamente¹⁵⁸.

¹⁵⁰ Hotărârea Guvernului nr. 672/2022

¹⁵¹ Hotărârea Guvernului nr. 667/2022

¹⁵² Hotărârea Guvernului nr. 522/2022

¹⁵³ Hotărârea Colegiului MS nr.1/2022

¹⁵⁴ Legea nr. 868/2022

¹⁵⁵ Hotărârea Guvernului nr.104/2022

¹⁵⁶ Hotărârea Guvernului nr.105/2022

¹⁵⁷ Hotărârea Guvernului nr.106/2022

¹⁵⁸ Legea nr. 371/2022

Controlul bolilor transmisibile și nontransmisibile

- aprobarea Programului Național de răspuns la tuberculoză pentru anii 2022-2025¹⁵⁹;
- aprobarea Programului Național de control și prevenire al infecției HIV/SIDA pentru anii 2022-2025¹⁶⁰;
- aderarea RM la Protocolul privind eliminarea comerțului ilicit cu produse din tutun a Convenției-cadru a OMS privind controlul tutunului¹⁶¹;
- instituirea Sistemului informațional de supraveghere a bolilor transmisibile și evenimentelor de sănătate publică¹⁶²;
- ajustarea regulamentelor sanitare privind produsele din tutun și produsele conexe¹⁶³;
- aprobarea unor măsuri de eradicare a tulburărilor prin deficit de iod¹⁶⁴;
- reglementarea măsurilor de prevenire și control a infecției variola maimuței;
- asigurarea sistemului de sănătate cu capacități pentru detecția virusului variolei maimuței, în cadrul laboratorului ANSP (realizată cu suportul OMS);
- asigurarea disponibilității în țară a iodurii de potasiu, în cazul pericolului radio-nuclear cu un lot de peste 1 milion de pastile oferit din partea României.

Resurse umane în sănătate

- elaborarea, negocierea și semnarea Convenției colective între Ministerul Sănătății, Compania Națională de Asigurări în Medicină și Federația Sindicală „Sănătatea” pentru asigurarea drepturilor și garanțiilor angajaților din domeniul sănătății;
- reorganizarea Centrului de Excelență în Medicină și Farmacie „Raisa Pacalo”, prin fuziunea (absorbția) Centrului de Educație Medicală Continuă a Personalului Medical și Farmaceutic cu Studii Medii¹⁶⁵;
- majorarea, începând cu 1 noiembrie 2021 a salariilor de funcție a personalului din instituțiile medico-sanitare publice încadrate în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală în mediu cu +10% și cu +5,5% pentru personalul de conducere¹⁶⁶;
- debursarea într-o singură tranșă a indemnizației unice tinerilor specialiști¹⁶⁷;
- aprobarea Regulamentului de organizare a studiilor de rezidențiat, în scopul reglementării relației de activitate dintre medicul/farmacistul rezident și instituția medicală/farmaceutică¹⁶⁸.

Tratate internaționale ratificate sau semnate:

- Ratificarea *Acordului încheiat prin schimb de note, dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Japoniei* privind implementarea Programului de Consolidare a Sistemului Medical, în valoare de un miliard de Yeni Japonezi (¥ 1. 000. 000. 000), echivalentul a peste șapte milioane de euro, semnat la Chișinău, la 17 august 2022. Vor fi fortificate capacitățile sectorului spitalicesc, prin achiziția de echipamente medicale în următoarele IMSP: Institutul de Medicină Urgentă,

¹⁵⁹ Hotărârea Guvernului nr.107/2022

¹⁶⁰ Hotărârea Guvernului nr.134/2022

¹⁶¹ Hotărârea Guvernului nr. 131/2022, Legea nr. 61/2022

¹⁶² Hotărârea Guvernului nr. 885/2022

¹⁶³ Hotărârea Guvernului nr. 946/2022

¹⁶⁴ Hotărârea Guvernului nr. 959/2022

¹⁶⁵ Hotărârea Guvernului nr. 521/2022

¹⁶⁶ Hotărârea Guvernului nr. 708/2022

¹⁶⁷ Legea nr. 348/2022

¹⁶⁸ Hotărârea Guvernului nr. 875/2022

Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga”, Institutul Mamei și Copilului, Institutul Oncologic, Spitalul Clinic Municipal „Sfânta Treime”.

➤ Ratificarea *Acordului de grant dintre Republica Moldova și Banca de Dezvoltare a Consiliului European* pentru realizarea asistenței financiare din Fondul pentru migranți și refugiați „Sprijinirea furnizării în Moldova a serviciilor de sănătate pentru persoanele afectate de criza din Ucraina”, semnat la 9 august 2022, care prevede asistență financiară nerambursabilă, sub formă de grant, în valoare totală de 900 mii EURO, care va fi utilizat pentru finanțarea retroactivă a cheltuielilor suportate de către sistemul de sănătate în vederea acordării asistenței medicale refugiaților din Ucraina.

➤ Semnarea *Acordului de grant între Ministerul Sănătății al Republicii Moldova și Banca Europeană pentru Investiții (BEI)* (28 septembrie 2022) care prevede oferirea asistenței financiare nerambursabile (498 000 EURO), sub formă de grant, din sursele Eastern Partnership Technical Assistance Trust Fund (EPTATF) al BEI, pentru finanțarea unității de implementare a proiectelor de construcție Spitalelor Regionale Bălți și Cahul.

➤ Semnarea *Acordului de grant dintre Ministerul Sănătății și Swedfund* (6 mai 2022), care prevede oferirea asistenței nerambursabile (în valoare de 1 mln. EURO) pentru efectuarea Studiului de fezabilitate privind proiectul „Spitalul Regional Cahul”, Planului funcțional al viitorului Spital Regional, Proiectului tehnic preliminar și documentelor de achiziție.

➤ Semnarea *Acordului întocmit prin schimb de note, privind cea de-a III-a fază de asistență tehnică pentru Centrul de Medicină Tradițională Chineză din Republica Moldova* (1 august 2022). Scopul – continuarea cadrului de cooperare pentru dezvoltarea moldo-chineză și fortificarea Centrului de Medicină Tradițională Chineză.

Provocări și constrângeri în implementarea politicilor

- Crize multiple și simultane, care presupun măsuri imediate și eforturi suplimentare: criza pandemică, criza refugiaților, criză energetică, criza gazelor;
- Întâmpinarea dificultăților în procesul de achiziții a medicamentelor și dispozitivelor medicale (achiziții repetate sau anulate, contestări etc.);
- Tergiversarea și birocratizarea procesului de aprobare a actelor înaintate de Ministerul Sănătății;
- Insuficiența de cadre medicale, în mod special în zonele rurale;
- Rețelele din spitalele din țară sunt învechite și nu corespund cerințelor pentru instalarea și funcționarea echipamentelor/dispozitivelor medicale moderne;
- Existența unei discrepanțe majore între salariile personalului medical din instituțiile medico-sanitare publice încadrate în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală și salariile personalului medical din instituțiile bugetare;
- Sisteme informaționale fragmentate, cu capacități funcționale joase, fapt ce constituie o barieră în prestarea serviciilor medicale integrate/urgente.

Educație, știință, inovații, tineret și sport

Politicile implementate în domeniul educației, cercetării, tineretului și sportului au fost orientate spre asigurarea unei educații incluzive, echitabile și de calitate, capabilă să ofere oportunități de învățare pe tot parcursul vieții, să asigure relevanța calificărilor și cercetărilor științifice pentru mediul de afaceri, să dezvolte oportunități pentru tineri și să promoveze sportul de performanță și în masă.

Astfel, în anul de studii 2022-2023 a fost asigurată activitatea a 2812 de instituții învățământ cu un contingent de 574,3 mii de copii/elevi/studenți, inclusiv:

- 1483 de instituții de educație timpurie¹⁶⁹ cu un număr de 137,1 mii de copii;
- 1218 de instituții de învățământ primar și secundar general, în care studiază 334,5 mii de elevi;
- 90 de instituții de învățământ profesional tehnic cu un număr de 46,0 mii de elevi (41 de școli profesionale cu 13,2 mii de elevi, 36 de colegii cu 20,0 mii de elevi, 13 Centre de excelență cu 12,8 mii de elevi);
- 21 de instituții de învățământ superior cu un contingent de 56,7 mii de studenți, cu 3 instituții mai puțin față de anul de studii 2021-2022, ca rezultat al reorganizării prin fuziune a unor instituții de învățământ superior publice, inclusiv 13 instituții publice și 8 – private.

Rata brută de cuprindere în învățământ pe niveluri educaționale a fost: educație ante-preșcolară – 23,5%; învățământul preșcolar - 93,1%; învățământul primar - 107,1%; învățământul gimnazial – 103,9%; învățământul secundar de treapta II – 83,0%; învățământul terțiar 64,5%.

Activitatea de cercetare și inovare în anul 2022 s-a desfășurat în 23 organizații din domeniile cercetării și inovării, dintre care 8 - instituții de învățământ superior; 6 - institute de cercetare; 6 - instituții medico-sanitare publice și o autoritate publică. În anul 2022 activau în domeniile de cercetării și inovării 4157 de salariați dintre care 2920 cercetători.

În scopul susținerii sistemului de învățământ, a cadrelor didactice, a elevilor și a studenților au fost realizate măsuri esențiale în vederea elaborării politicilor, aprobării finanțării, realizării dotărilor:

- pentru circa 43000 de cadre didactice și de conducere, angajate la locul de muncă de bază în învățământul general, a fost majorată compensația unică de la 2000 de lei la 4000 de lei, în acest scop fiind alocate de către Guvern circa 172 mil. lei;
- au fost majorate bursele pentru studenții doctoranzi (bursele pentru studenții doctoranzi din anul I constituie 1430 de lei, pentru cei din anul II - 1570 de lei, iar cei din anul III primesc 1720 de lei lunar);
- a fost majorat cuantumul burselor pentru elevii din învățământul profesional tehnic și superior (cu 6.9%, în acest scop fiind alocate 17,4 mil. lei);
- a fost majorat salariul minim pentru angajații instituțiilor de învățământ, care funcționează în regim de autogestiune financiar-economică, până la 3500 de lei,
- a fost majorat sporul lunar pentru persoanele care dețin titluri onorifice, salariul pentru personalul de conducere din învățământul profesional tehnic și pentru bibliotecari, în acest scop fiind alocate suplimentar 82,5 mil. lei¹⁷⁰;
- a fost majorată norma bănească pentru asigurarea prânzului pentru elevii din instituțiile de învățământ profesional tehnic secundar pentru anul 2022, cu 20%, în acest scop fiind alocate suplimentar 4,3 mln. lei¹⁷¹.

¹⁶⁹ Conform situației din 01.01.2021.

¹⁷⁰ Hotărârea Guvernului nr. 320/2022;

¹⁷¹ Hotărârea Guvernului nr. 463/2022

- Pentru susținerea reformelor în domeniul educației, cu accent pe **promovarea digitalizării** în sistemul educațional național, a fost obținut un grant de 5 milioane de dolari de la Fondul de Multiplicare al Parteneriatului Global pentru Educație. Sursele financiare ale grantului urmează a fi utilizate pentru învățământul general până în anul 2025.
- Pentru **asigurarea elevilor cu manuale** școlare conform curricula modernizată a fost aprobat Regulamentul cu privire la selectarea și achiziția manualelor școlare și inițiată licitația pentru 69 de titluri de manuale școlare iar pentru prevenirea violenței în rândul elevilor a fost aprobată și este în proces de implementare Metodologia de prevenire și combatere a bullyingului.
- A fost **dezvoltată infrastructura tehnică a instituțiilor de învățământ** - în instituțiile de învățământ primar, gimnazial și liceal sunt utilizate 52519 dispozitive TIC (computere, tablete, laptopuri), din ele, circa 48000 sunt utilizate în procesul de predare-învățare. De asemenea, sunt utilizate 4391 de proiectoare multimedia și 1861 de table interactive. De asemenea, în perioada anilor 2020-2022 partenerii de dezvoltare (MAEIE, România, Coreea, China, UNICEF) au donat instituțiilor de învățământ în peste 1700 de dispozitive TIC (computere, tablete, laptopuri). În cadrul proiectului Tekwill în fiecare școală și în parteneriat cu USAID, Suedia și UNDP Moldova au fost dotate 19 instituții de învățământ cu Laboratoare Digitale
- Pentru **susținerea performanțelor elevilor** au fost organizate și desfășurate în perioada pandemică 21 de olimpiade și concursuri republicane în trei zone ale republicii, la care au participat circa 2500 de elevi din toate raioanele/municipiile din țară. Loturile olimpice naționale au fost delegate la 9 din 19 olimpiade și concursuri regionale și internaționale, obținând 37 de premii: 6 medalii de argint, 23 medalii de bronz și 8 mențiuni de onoare.
- Au fost obținute 51 de medalii și premii de către elevii noștri, dintre care: 8 medalii de argint, 31 medalii de bronz, 10 mențiuni de onoare și 2 premii III. În acest sens, Ministerul Educației și Cercetării și Agenția Națională pentru Curriculum și Evaluare a delegat loturile olimpice naționale la 15 olimpiade și concursuri regionale și internaționale, organizate în Statele Unite ale Americii, Ungaria, Indonezia, Norvegia, Bosnia și Herțegovina, Cipru, Turcia, România, Armenia, China, Columbia. Republica Moldova. La disciplina matematica au fost obținute 20 de premii, la fizică – 10 premii, la informatică – 9 premii, la științe – 5 premii, la chimie – 4 premii, la biologie – 1 premiu, la științe și inginerie – 2 premii. Valoarea totală a premiilor oferite elevilor și cadrelor didactice în acest an constituie 710.000 lei.
- În scopul realizării obiectivului ca toți elevii să atingă nivelul minim de competență la citire/lectură pentru prima dată în Republica Moldova a fost desfășurată Testarea PISA la calculator. În perioada martie-mai 2022, a fost organizată și desfășurată Testarea de Bază PISA 2022, la care au participat circa 7000 de elevi din 270 de instituții de învățământ din toate raioanele/municipiile republicii.
- În anul 2022 a fost **finalizată implementarea celui mai mare proiect de investiții în educație din Republica Moldova – Proiectul „Reforma Învățământului în Moldova”** (PRIM), în valoare de circa 50 mil. dolari SUA, rezultatele acestuia fiind: i) 23 de școli de circumscripție renovate și dotate cu mobilier și tehnică; ii) 100 de Centre de Resurse pentru Educația Incluzivă dotate cu echipament modern și materiale pentru educația incluzivă, de activitatea cărora se bucură peste 1700 de copii cu cerințe educaționale speciale și/ sau dizabilități; iii) 10 000 de laptopuri achiziționate pentru asigurarea accesului la învățământul la distanță; iv) 160 de instituții de învățământ general dotate cu echipament și materiale necesare pentru laboratoarele de fizică, chimie și biologie.
- Pentru dezvoltarea competențelor profesionale generale ale cadrelor didactice din învățământul general a fost implementat *Programul național de formare în aplicarea Standardelor de competență profesională*, în cadrul căruia au fost formate peste 3500 de cadre didactice. Iar pentru dezvoltarea competențelor digitale a fost implementat *Programul național de Alfabetizare digitală* fiind formate peste 35 de mii de cadre didactice din învățământul general și peste 700 de profesori din învățământul profesional tehnic. În acest sens, de la bugetul de stat au fost alocate circa 400.000 lei, iar din partea partenerilor de dezvoltare UNICEF, USAID, Suedia și Marea Britanie - peste 1 mln. de lei.

- Pentru îmbunătățirea modului de evaluare a gradului de cunoaștere a limbii române și a prevederilor Constituției a fost aprobat Regulamentului cu privire la modul de evaluare a gradului de cunoaștere a prevederilor Constituției Republicii Moldova și a limbii române pentru dobândirea cetățeniei Republicii Moldova și obținerea dreptului de ședere permanentă în Republica Moldova. Hotărârea de Guvern nr. 809/2022 ¹⁷².
- În scopul asigurării relevanței studiilor în conformitate cu necesitățile pieței muncii a fost stabilite reglementări privind compensarea până la 50% a cheltuielilor suportate de agentul economic pentru realizarea învățământului dual și majorarea remunerării elevilor care urmează acest program ¹⁷³.
- A fost lansată **reforma sistemului de învățământ superior și de cercetare** prin fuziunea unor universități și instituții academice. Sistemul de management, infrastructura universităților și programele de studii sunt în proces de modernizare ¹⁷⁴. În acest context, au fost alocate 14,3 milioane de euro pentru 7 universități și 6 colegii pedagogice pentru îmbunătățirea programelor de studii, formarea resursei umane și dotarea cabinetelor, laboratoarelor, centrelor de cercetare. Ca rezultat al implementării proiectelor aprobate, urmează să fie dotate 52 de laboratoare și centre de cercetare, 67 de săli de curs, săli polifuncționale și alte spații de instruire, 18 centre didactice și de consiliere. Astfel, peste 20 000 de studenți și circa 1500 de cadre didactice vor beneficia de aceste investiții.
- Pentru asigurarea calității programelor de studii au fost evaluate și luate decizii privind autorizarea de funcționare provizorie a 12 programe de licență și master, au fost acreditate 16 programe de licență, 3 programe de studii superioare integrate și 99 de programe de master din 20 de instituții de învățământ superior, au fost dezvoltate, evaluate și autorizate provizoriu/acreditate 106 programe de formare continuă (autorizate provizoriu – 28 de programe, acreditate – 78 de programe).
- Pentru sprijinirea mobilității academice și profesionale a cetățenilor noștri, dar și a străinilor care au optat pentru realizarea studiilor în țara noastră, au fost eliberate 2458 de declarații de valoare privind drepturile titularilor pentru continuarea studiilor și pentru angajarea în câmpul muncii. Au fost perfectate acte de studii pentru atestarea a 456 de calificări ale absolvenților din unitățile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului și mun. Bender, inclusiv 275 pentru angajare.
- În scopul admiterii la studii în sistemul de învățământ național și pentru asigurarea accesului la studii a copiilor reveniți în țară după o perioadă de timp petrecută cu părinții în străinătate, au fost recunoscute cca 2600 de calificări academice obținute în străinătate cca 170 de calificări profesionale pentru angajarea în câmpul muncii și cca 1450 perioade de studii realizate peste hotare.
- Au fost **create 2 centre noi de validare a competențelor profesionale** (Centrul de Excelență în Economie și Finanțe; Centrul de Excelență în Energetică și Electronică) asigurând dezvoltarea și prestarea de servicii de validare a competențelor profesionale în 17 meserii și specialități noi din domeniile: economie, finanțe, energetică și electronică și, respectiv, au fost validate competențele profesionale ale 243 de cetățeni, dintre care 194 de cetățeni rezidenți, 48 de migranți și 1 refugiat ucrainean.
- În colaborare cu Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă, a fost asigurată formarea gratuită, din bugetul de stat, a 1006 adulți cu statut de șomer, la diverse cursuri de calificare, recalificare, perfecționare și specializare, dintre care 704 absolvenți au fost angajați în câmpul muncii, ceea ce constituie 70% din totalul de absolvenți.
- Pe parcursul anului 2022, au fost **semnate 15 tratate de cooperare** cu diverse state ale lumii și organizații internaționale, precum: România, Elveția, Italia, Polonia, Ungaria, Fundația Servicii de Dezvoltare din Liechtenstein, Corpul Păcii, Agenția Austriacă pentru Dezvoltare. A crescut numărul studenților internaționali care învață în instituțiile de învățământ superior din Republica

¹⁷² Hotărârea de Guvern nr. 809/2022

¹⁷³ Legea nr.110/2022

¹⁷⁴ Hotărârii Guvernului nr. 485/2022

Moldova. Astfel, în anul academic 2022-2023, în instituțiile de învățământ din R. Moldova își efectuează studiile, la toate ciclurile de studii - 5741 studenți străini, dintre care 5503 își efectuează studiile pe bază de contract, cu taxă, iar 238 - pe bază de bursă cu finanțare de la bugetul de stat. Tarile de proveniență: în mod tradițional, cei mai mulți străini vin la studii în Republica Moldova din România, Statul Israel, India, Ucraina, Turcia, Federația Rusă etc.

➤ Pe parcursul anului 2022, în **sectorul de tineret** a continuat implementarea celor 4 programe destinate consolidării democrației participative în rândul tinerilor, promovării spiritului civic și voluntariatului, dezvoltării serviciilor de tineret de calitate și consolidării sectorului asociativ de tineret: i) Programul de dezvoltare a Centrelor de tineret; ii) Programul Național de asistență pentru consolidarea și dezvoltarea Consiliilor raionale/municipale ale tinerilor; iii) Programul de granturi pentru organizațiile de tineret; iv) Programul „Capitala tineretului”.

➤ Pentru **susținerea Programelor de Granturi** desfășurate de autoritățile publice locale pentru inițiativele tinerilor, prin mecanismul de co-finanțare pe bază de paritate, au fost alocate resurse financiare, în valoare de 940 mii lei de care au beneficiat 14 raioane.

➤ În baza parteneriatelor stabilite cu autoritățile administrației publice locale de nivel I și II, Rețeaua Centrelor de tineret, cu o acoperire teritorială de 68,75 % din numărul total al UAT nivel II, s-a extins, fiind **create alte 9 centre locale de tineret**, inclusiv din stânga Nistrului, care au fost dotate cu bunuri (circa 130 mii lei pentru un Centru de tineret) în formă de echipamente IT, mobilier de birou, inclusiv seturi de materiale utile în organizarea și desfășurarea activităților cu tinerii.

➤ Pentru dezvoltarea lucrului mobil de tineret și sporirea accesului la serviciile prietenoase tinerilor din medii dezavantajate a fost **lansat Programul lucrului mobil de tineret** (outreach) în Rețeaua Centrelor de tineret. În 22 raioane și municipii și 22 zone rurale au fost dezvoltate mai multe servicii și programe prietenoase pentru tineri, care au devenit semnificativ mai disponibile și accesibile în profil teritorial. La momentul actual mai mult de 60% din Centrele de tineret din cadrul Rețelei Naționale a Centrelor de tineret, facilitează accesul și implicarea în cadrul activităților a tinerilor vulnerabili, inclusiv a celor din zone rurale sau în care infrastructura de servicii pentru tineri nu există. Astfel, numărul de beneficiari ai serviciilor pentru tineri atinge cota de 20%, inclusiv 15% fiind tineri proveniți din medii dezavantajate.

➤ Prin intermediul Programului național pentru dezvoltarea și consolidarea structurilor reprezentative ale tinerilor a fost dezvoltat un mecanism de cooperare cu APL, care a contribuit la **extinderea rețelei de consilii ale tinerilor**. Astfel, rata de acoperire teritorială a consiliilor funcționale la finele anului 2022 a constituit 90,62 % din unitățile administrativ-teritoriale de nivel II (29 CR/MT) și 20,8 % (185 CLT) de nivel I.

➤ **Valorificarea programelor regionale de asistență externă UE** pentru țările Parteneriatului Estic a constituit una din prioritățile Guvernului pe dimensiunea tineret, fiind preluate și realizate activități dedicate Anului European al Tineretului, precum și coordonată implementarea fazei III a Programului EU4Youth „Policy Labs”.

➤ **Rețeaua de instituții sportive** finanțate de la bugetul de stat este constituită din 23 de instituții, dintre care: 20 școli sportive un centru sportiv, un liceu sportiv și Clubul republican de șah și joc de dame, fără activitate didactică. Numărul total de sportivi din aceste instituții este de 5648 de persoane. Cu finanțare de la bugetele unităților administrativ-teritoriale în teritoriu activează 72 de școli sportive, 5 licee cu profil sport, un Centru de pregătire sportivă în gestiunea Ministerului Apărării și un centru de pregătire sportivă, care sunt frecventate de 32357 copii. În total practică sportul în instituțiile sportive 38005 de sportivi, dintre care 9102 sunt femei.

➤ Școlile sportive sunt instituții de învățământ extrașcolar specializate care, cu mijloacele educației fizice și sportului, contribuie la pregătirea rezervelor pentru loturile naționale.

➤ În perioada de raportare au fost majorate considerabil bursele lunare ale sportivilor de performanță prin modificările aprobate în cadrul legislativ¹⁷⁵ și normativ prin aprobarea

¹⁷⁵ Legea nr.300/2022

Regulamentului cu privire la modul de stabilire și de plată a burselor lunare sportivilor de performanță¹⁷⁶.

Provocări și constrângeri în implementarea politicilor:

- Situația economică dificilă, criza de sănătate provocată de COVID-19, criza refugiaților și criza energetică;
- Insuficiența mijloacelor financiare pentru acoperirea acțiunilor planificate în documentele de politici care se doresc a fi promovate;
- Factorul uman – insuficiența, calitatea și motivația factorului uman, atât la nivel central cât și la nivel local, inclusiv rezistență la schimbare din partea unor actori implicați;
- Lipsa datelor necesare (statistici) pentru realizarea proceselor de analiză și monitorizare a activității, dar și planificarea de perspectivă (necesitatea actualizării sistemelor de management informațional din domeniile de competență);
- Lipsa de investiții pentru consolidarea sectorului de tineret;
- Lipsa condițiilor adecvate pentru organizarea și desfășurarea antrenamentelor și competițiilor în edificiile sportive;

¹⁷⁶ Hotărârea Guvernului nr.939/2022

Cultură și turism

În domeniul cultură și turism pe parcursul anului 2022 au fost realizate un șir de acțiuni și politici pentru dezvoltarea tuturor sectoarelor, în condițiile lipsei unor mecanisme de finanțare clare în domeniul culturii și patrimoniului național, imperfecțiunii sistemului instituțional în domeniu, pe fundalul unui context regional incert, generat de conflictul armat din Ucraina.

Cultură

- În perioada de referință a fost **dezvoltat Programul Național Moldova Creativă**. Creat în premieră pentru Republica Moldova, cu Proiectul „Tehnologiile Viitorului”, finanțat de USAID Moldova și Ambasada Suediei la Chișinău în parteneriat cu COR Creative Industries Association in Moldova, Programul își propune să dezvolte o economie creativă competitivă, incluzivă și durabilă, generând beneficii sociale, economice și de mediu.
- Pentru a facilita accesul tinerilor la produse și servicii culturale, cum ar fi spectacole de teatru, concerte, produse cinematografice, achiziții de cărți, a fost lansat **Programul Național „Voucher cultural”**, dedicat tinerilor în vârstă de 18 ani (eligibili în intervalul de timp din ziua împlinirii vârstei de 18 ani și până în ziua împlinirii vârstei de 19 ani) care vor intra în posesia unui voucher anual în valoare de 1000 de lei.
- Pentru dezvoltarea importanței lecturii, dragostei față de carte, promovarea culturii scrise, a fost **instiuită Ziua Națională a Lecturii**¹⁷⁷, în data de 14 februarie, zi în care s-a născut marele poet Grigore Vieru, dar și în contextul marcării, la nivel mondial, a Zilei Internaționale a Cititului Împreună, desfășurată anual în primele zile ale lunii februarie. În același context, au fost susținute și promovate acțiuni culturale majore dedicate cărții și zilei naționale a lecturii: **Salonul Internațional de Carte pentru Copii și Tineret; Salonul Internațional de Carte Bookfest Chișinău; Programul Național Lectura Central**.
- În scopul susținerii oamenilor de creație a fost asigurată finanțarea pentru: i) 32 de proiecte culturale; ii) 16 proiecte cinematografice; iii) 14 nominalizați ai Premiului Ministerului Culturii; iv) indemnizațiile de merit ale 250 personalități beneficiari; v) editarea a 76 titluri de carte.

Patrimoniul

- În cadrul celei de-a 17-a sesiune a Comitetului Interguvernamental al UNESCO pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, a fost adoptată decizia privind **înscrierea elementului „Arta cămășii cu alțiță – element de identitate culturală în România și Republica Moldova” pe Lista reprezentativă a patrimoniului cultural imaterial al umanității**.
- În scopul păstrării, valorificării și utilizării bunurilor întreprinderii „Barza Albă” S.A - valoare națională de unicat în producerea divinului, comunicarea acestor valori materiale și spirituale viitoarelor generații, a fost acordat **statutul de obiect al patrimoniului cultural național al Republicii Moldova, bunurilor întreprinderii „Barza Albă” S.A.**¹⁷⁸.
- Întru luarea sub protecția statului a bunurilor culturale istorice pasibile de clasare în patrimoniul cultural național, a păstrării autenticității și punerii în valoare a acestora, accentuând însemnătatea lor pentru circuitul vieții cotidiene, a fost actualizat Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat¹⁷⁹.
- Au fost **restaurate și puse în valoare 6 obiecte de patrimoniu** construit, inclusiv din stânga Nistrului, după cum urmează: i) Necropola familiei Donici și Macri, din s. Dubăsarii Vechi, r. Criuleni; ii) Moara de vânt din s. Gaidar, r. Ceadâr-Lunga; iii) Turnul vânturilor, în memoria mareșalului P.H. Wittghestein, s. Stroiști, r. Rîbnița; iv) Turnul de apă din or. Șoldănești; v) Sinagoga și Biserica „Acoperământul Maicii Domnului” din s. Rașcov, r-l Camenca (conservarea ruinelor); vi) Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din or. Căușeni.

¹⁷⁷ Hotărârea Parlamentului nr. 284/2022.

¹⁷⁸ Legea nr. 238/2022

¹⁷⁹ Hotărârea de Guvern nr. 299/2022

- În scopul identificării, cercetării, inventarierii, clasării, conservării, asigurării securității, întreținerii, preparării, restaurării și punerii în valoare a bunurilor culturale mobile a fost aprobat Regulamentul cu privire la evaluarea/estimarea bunurilor culturale mobile¹⁸⁰ și modificată Legea nr.280/2011 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil¹⁸¹.
- În anul 2022, în scopul comemorării evenimentelor și personalităților istorice, au fost elaborate și aprobate 10 hotărâri de Guvern¹⁸² privind **edificarea monumentelor de for public**.
- Un aspect important reprezintă și **demararea proiectului „Istorie și Muzică – Valori ce ne reunesc”**, finanțat de Uniunea Europeană prin intermediul Programului Operațional Comun România – Republica Moldova, 2014-2020, precum și elaborarea și prezentarea în premieră către Secretariatul UNESCO a raportului privind implementarea în Republica Moldova a Convenției din 2003 cu privire la salvagardarea patrimoniului cultural imaterial¹⁸³.
- În perioada de referință au fost **acreditate 25 muzee de categorie națională și locală**, înregistrate în Registrul muzeelor din Republica Moldova.
- Totodată, la solicitarea persoanelor fizice și juridice, a instituțiilor publice, a fost asigurat procesul de circulație al bunurilor culturale mobile prin eliberarea rapoartelor de expertiză, a certificatelor, notificărilor și ordinelor aprobate de Ministrul Culturii, fapt ce a permis circulația deținătorilor legali de bunuri culturale, a contribuit la mobilitatea artistică și promovarea imaginii țării prin organizarea proiectelor expoziționale internaționale.

Turism

- Ținând cont de faptul că atât la nivelul Uniunii Europene, cât și la nivel global, este recunoscut într-o măsură din ce în ce mai mare a rolului dezvoltării sectorului turistic în redresarea și creșterea economică și în contextul includerii turismului printre domeniile naționale strategice de interes, a fost aprobată proiectul de lege pentru **ratificarea Acordului parțial extins al rutelor culturale europene**, adoptat prin Rezoluția CM/Res (2010) 53 al Consiliul de Miniștri al Uniunii Europene la 10 decembrie 2010¹⁸⁴. Accederea la Acord va întări dimensiunea democratică a schimburilor și a turismului cultural prin implicarea unor rețele și asociații la nivel local, a autorităților locale și regionale, precum și va contribui la conservarea unui patrimoniu divers prin itinerare turistice tematice și alternative și proiecte culturale
- Cu suportul activității de susținere a Competitivității în Industria Ușoară și cea a Turismului (USAID Moldova , EDGE) a fost elaborat „**Ghidul Juridic pentru inițierea afacerilor în turism**”¹⁸⁵, conceput a fi un ghid accesibil, cu interpretări profesionale ale normelor legale aferente cadrului juridic al activităților din industria turismului, cu precădere pentru întreprinderile micro, mici și activitățile liber-profesionale. În acest sens, a fost realizat cursul de instruire pentru lansarea și menținerea unei afaceri în domeniul turismului „Moldova Tourism Startup Academy”. În acest sens, a fost realizate 10 cursuri de instruire pentru lansarea și menținerea unei afaceri în domeniul turismului „Moldova Tourism Startup Academy”, la care au participat circa 120 actori din domeniul vizat.
- În scopul sporirii atractivității turistice în regiunile de dezvoltare au **fost elaborate și implementate 10 trasee turistice în cadrul Rutei Meșteșugarilor**, disponibilă pentru acces în format digital, pe platforma Teleportavel¹⁸⁶, unde pot fi alese traseele după regiune, după meșter și după experiență.
- A fost organizat și desfășurat Forumul „**Moldova Tourism Forum 2022**” - unicul eveniment național dedicat industriei turismului, care reunește experți naționali și internaționali, reprezentanți ai guvernului și instituțiilor de stat, reprezentanți ai sectorul asociativ și ai mediului de afaceri din domeniu. Evenimentul a găzduit paneluri de discuții de specialitate, în cadrul cărora

¹⁸⁰ Ordin MC nr.299/2022

¹⁸¹ Legea nr.285/2022

¹⁸² Hotărârile Guvernului nr. 34; 153; 233;280; 281; 611; 651; 650; 810; 961 din 2022

¹⁸³ <https://ich.unesco.org/en/state/republic-of-moldova-MD?info=periodic-reporting>

¹⁸⁴ Hotărârea Guvernului nr. 50/2023

¹⁸⁵ <https://antrim.md/wp-content/uploads/2022/06/GHIDUL-JURIDIC.pdf>

¹⁸⁶ <https://ruta-mestesugarilor.teleportavel.com/ro/#rec359385615>

experții internaționali și locali au abordat noi tendințe în turism, schimbări ale cererii pentru o digitalizare mai mare, experiențe turistice autentice bazate pe natură și o multitudine de oportunități pentru antreprenori și comunități.

➤ Pentru promovarea și susținerea turismului intern, prin care se urmărește creșterea fluxului vizitatorilor către atracțiile turistice autohtone și stimularea creării și consumului produsului turistic autohton, a fost organizată **Campania națională „NeamPornit”**, atingând peste 100 obiective din circa 30 de localități. În urma promovării destinațiilor, obiectivele turistice au devenit mult mai vizibile, iar rezervările pentru unele obiective fiind planificate deja pentru 3 luni înainte

➤ În anul 2022 a fost lansat proiectul **„Republica Moldova, de la o destinație turistică emergentă spre o destinație turistică durabilă”**, în vederea alinierii industriei turismului din Republica Moldova la practicile globale ale ONU și Organizației Mondiale a Turismului. În acest fel, industria turismului din Moldova se aliază experiențelor globale și inițiativelor Uniunii Europene în cadrul Pactului Verde, prin planificarea eficientă, sistemică și strategică a standardelor de sustenabilitate în turism și dezvoltarea unei industrii turistice, care să țină cont pe deplin de impactul său economic, social și de mediu, atât actual, cât și de viitor, prestate la nevoile turiștilor, ale industriei, mediului și comunității gazdă.

➤ Urmare a semnării parteneriatului dintre Ministerul Culturii, Consiliul Global de Turism Sustenabil și Proiectul USAID de Competitivitate și Reziliență Rurală privind Angajamentul de Sustenabilitate în turism, peste 30 de profesioniști, antreprenori, lideri de opinie din domeniul turismului au participat la două sesiuni de instruire și formare în domeniul standardelor de sustenabilitate în turism, oferit de experții GSTC.

➤ Au fost realizate cu succes acțiunile preconizate pentru atingerea obiectivului privind promovarea Republicii Moldova ca destinație turistică pe piața din România, prin organizarea și participarea în cadrul Târgului de Turism al României, în perioada 24 - 27 februarie 2022 la ROMEXPO, or. București, precum și promovarea Rutei cultural-turistice „Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt”.

➤ Au fost realizate cu succes acțiunile preconizate pentru atingerea obiectivului privind promovarea Republicii Moldova ca destinație turistică pe piața din România, prin organizarea și participarea în cadrul Târgului de Turism al României, în perioada 24 - 27 februarie 2022 la ROMEXPO, or. București, precum și promovarea Rutei cultural-turistice „Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt”.

Provocări și constrângeri în implementarea politicilor

- Insuficiența resurselor financiare;
- Imperfecțiunea cadrului normativ privind mecanismul de finanțare a instituțiilor publice din domeniul artelor spectacolului; mecanismul de finanțare și stabilire a prețurilor pentru serviciile prestate de către muzee;
- Discrepanțe dintre cadrul legal național și cel european în domeniul evidenței și circulației bunurilor culturale, precum și sistem instituțional ineficient;
- Insuficiența /fluctuația de personal calificat în elaborarea politicilor publice;
- Implicare redusă din partea APL I și APL II în procesul de elaborare a documentelor de politici;
- Deficiențe de colaborare și comunicare interinstituțională;
- Suspendarea/anularea unor evenimente din cauza situației regionale incerte.

Diaspora și relații interetnice

În anul 2022 realizările în domeniu s-au axat pe valorificarea potențialului uman al diasporei prin transferul de bune practici și expertiză, de asemenea, implicarea concetățenilor de peste hotare în procesul de guvernare și accesul la servicii de calitate.

Prin programele dezvoltate și implementate de Guvernul Republicii Moldova, prin intermediul Biroului Relații cu Diaspora (BRD) și cu suportul partenerilor de dezvoltare, se pune accent pe mobilizarea, valorificarea și recunoașterea potențialului uman al diasporei și implicarea directă și indirectă a diasporei în dezvoltarea economică durabilă a Republicii Moldova.

Pentru extinderea la nivel național a modelului de implicare a diasporei în dezvoltarea locală, în colaborare cu PNUD Moldova în cadrul Proiectului „Migrație și Dezvoltare Locală”, susținut financiar de către Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare, a fost **creată Alianța Asociațiilor de Băștinași**, fiind o platformă care își propune să sporească cooperarea pentru dezvoltare locală dintre asociațiile de băștinași, autoritățile publice locale, diasporă și locuitorii comunităților.

În scopul valorificării potențialului și susținerea mediului asociativ al diasporei și Centrelor Educaționale de studiere a limbii române peste hotare pentru consolidarea, dezvoltarea acestora și participarea activă la promovarea identității naționale, culturii, limbii și tradițiilor peste hotare a fost **dezvoltat și lansat Programul de granturi pentru susținerea activităților culturale și educaționale în diasporă**. Totodată, prin intermediul Programului a fost creat un mecanism de finanțare pentru Centre Educaționale în diasporă, întru susținerea activităților acestora.

Pentru a valorifica potențialul tinerilor din diasporă, de a stimula revenirea acestora în Republica Moldova, pentru a facilita schimbul de experiență și implementarea abilităților, practicilor și cunoștințelor obținute peste hotare în cadrul instituțiilor publice sau private din Republica Moldova a fost elaborat Conceptul **Programului guvernamental de stagii pentru studenții sau absolvenții instituțiilor universitare de peste hotare** - Implicat@casă.

Urmărind același scop, și anume de a aduce Guvernul și politicile acestuia mai aproape de conaționali aflați peste hotare, au fost create **3 platforme de cooperare** pe dimensiunile Diasporă–Guvern/Guvern–Diasporă: Platforma de colaborare MEC – BRD – diaspora; Grupul de lucru BRD - studenți din diaspora și - Grupul de lucru Diaspora – BRD - Centrul Național al Cinematografiei.

Totodată, au fost implementate:

- **Programul „Diaspora Acasă Reușește DAR 1+3”**, fiind implementate 30 de proiecte (11 proiecte - amenajarea zonelor de odihnă și a terenurilor de sport; 7 – renovarea și reanimarea clădirilor publice; 6 – reparația drumurilor și căilor pietonale; 6 - procurarea mijloacelor de transport și a echipamentului necesar pentru întreținerea mediului ambiant; 5 – instalarea iluminatului public; 3 – construcția, extinderea, reabilitarea sistemelor de alimentare cu apă; 3 - instalarea sistemelor de producere și furnizare a energiei electrice). Valoarea totală a proiectelor este 37,4 mln lei fiind aplicată formula 1+3, dintre care: 9,9 mln lei contribuția Guvernului și 4,1 mln lei contribuția diasporei. În cadrul Programului au fost susținute 41 APL; 228 470 persoane beneficiari direcți ai proiectelor.
- **Programul „Diaspora Engagement Hub”**- fiind realizat: 1 subprogram nou lansat „Program de susținere a activităților culturale și educaționale din diaspora” destinat asociațiilor diasporei și Centrelor Educaționale și 13 proiecte finanțate atât din Bugetul de Stat cât și cu suportul Partenerilor de Dezvoltare, în domeniile inovării și de susținere a activităților culturale și educaționale din diaspora. Beneficiarii granturilor sunt membri ai diasporei din: Elveția, Canada, SUA, Franța, Italia, România, Regatul Țărilor de Jos;
- **Programul „Guvernul mai aproape de tine”** - fiind organizate 6 activități împreună cu Președinția RM, Parlamentul RM, Serviciul Vamal, AGE, MMPS, MAEIE, ANOFM, CCTFU.

Din resursele bugetare alocate pentru programul bugetar „Susținerea diasporei” a fost posibilă finanțarea doar a 5 proiecte: Subprogramul Reîntoarcerea profesională a diasporei – 1 proiect; Subprogramul Proiecte inovative ale diasporei – 2 proiecte; Subprogramul destinat tinerilor din diaspora – 2 proiecte;

Pe parcursul au fost organizate 6 evenimente de consolidare a cooperării dintre Guvernul Republicii Moldova și misiunile diplomatice în RM și ale RM peste hotare: Ambasada RM în Irlanda; Ambasada RM în Regatul Spaniei; Ambasada Letoniei în RM; Sesiune Diplomația Culturală (organizată în colaborare cu Institutul Diplomatic al MAEIE și BNRM); Coordonatorii regionali pentru reintegrare din Letonia și Ministerul Afacerilor Externe Leton; Ambasada RM în Austria.

Pentru promovarea dialogului la nivel de diasporă – țară / țară – diasporă au fost organizate **6 evenimente**: *Zilele Diasporei la nivel local* (150 participanți din diasporă; 11 300 vizualizări ale evenimentului, 43 APL implicate), *ediția X-a a Programului DOR* (organizat online cu participarea directă a 84 de persoane; 25508 urmăritori pe platformele de promovare); *Programul de formare pentru Profesorii din Centrele Educaționale ale Diasporei* (25 profesori din diasporă instruiți); *Ziua Universală a IEI*; *Ziua Internațională a Copiilor (Copilărim! Povestim! Creștem!)*; lansarea Campaniei „De sărbători, Moldova te așteaptă acasă!” la Aeroportul Internațional Chișinău, în colaborare cu Poliția de Frontieră, Serviciul Vamal, Ministerul Culturii, Asociația Națională pentru Turismul Receptor și Intern din Moldova, USAID și PNUD Moldova.

În perioada de referință a fost realizat exercițiul de evaluare la mijloc de termen a Strategiei Naționale „Diaspora - 2025”, recomandările căruia vor fi transpuse într-un exercițiu de elaborare a unui nou document național de politici în domeniul diasporei.

În anul 2022 **în domeniul relațiilor interetnice** a continuat procesul de implementare a cadrului normativ în domeniul consolidării relațiilor interetnice și protecției drepturilor minorităților naționale pe următoarele documente de politici publice:

- *Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027 (Hotărârea Guvernului nr. 1464 din 30 decembrie 2016);*
- *Programul pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022-2025 (Hotărârea Guvernului nr. 576 din 3 august 2022);*
- *Planul de acțiuni privind drepturile omului 2018-2022 (Hotărârea Parlamentului nr.89/2018);*
- *Planul de acțiuni pentru anii 2021-2024 privind promovarea memoriei Holocaustului și a culturii toleranței în vederea combaterii rasismului, antisemitismului, xenofobiei și altor forme de intoleranță (HG nr.980 din 22 decembrie 2020).*

Pe parcursul anului 2022 au fost desfășurate diverse activități pentru asigurarea drepturilor minorităților etnice, sprijinirea identității etnoculturale a acestora, prevenirea și combaterea discriminării pe motive de rasă, etnie sau apartenență lingvistică.

Pentru facilitarea și extinderea dialogului intercultural, păstrarea identității naționale, promovarea tradițiilor și patrimoniului cultural a minorităților etnice pe parcursul anului au fost organizarea evenimentelor etnoculturale: Zilei Internaționale a Limbii Materne, Zilei Internaționale a Romilor, Zilelor Scrisului și Culturii Slave în Republica Moldova, Zilei Internaționale a Copilului, etc.

Întru realizarea programelor socio-culturale ale organizațiilor etnoculturale, pe parcursul perioadei de referință, în incinta Casei Naționalităților în parteneriat cu organizațiile etnoculturale ale minorităților etnice s-au desfășurat circa **93 de activități**: seminare, mese rotunde, training-uri, expoziții de artă plastică și artizanat, manifestări de promovare a obiceiurilor și tradițiilor naționale, cu participarea a circa 4350 de persoane.

În contextul eforturilor orientate spre dezvoltarea dialogului intercultural și consolidarea relațiilor de prietenie între reprezentanții diferitor etnii de pe teritoriul Republicii Moldova, în perioadă de raportare a fost organizată cea de-a XXI-ea ediție a Festivalului Republican al Etniilor „Unitate

prin diversitate”. La ediția din acest an au participat cca 45 de organizații etnoculturale ce reprezintă 35 de etnii.

În scopul informării și sensibilizării publicului larg privind efectele negative ale stereotipurilor și discriminării și pentru difuzarea mesajului toleranței și culturii păcii între cetățeni, au fost organizate manifestări cu prilejul Zilei internaționale de comemorare a victimelor Holocaustului, Zilei Europene de Comemorare a Holocaustului împotriva Romilor în cel de-al II-lea război mondial, Zilei Internaționale a Toleranței, Zilei internaționale a drepturilor omului, etc.

Totodată, pentru îmbunătățirea competențelor lingvistice și cunoașterii limbii române în rândul populației alolingve a fost lansat **Proiectul „Instruirea lingvistică a tinerilor, reprezentanți ai grupurilor etnice din Republica Moldova și refugiați din Ucraina”** și implementat programul de instruire la distanță la limba română prin intermediul platformei invat.antem.org pentru 350 de beneficiarii - reprezentanți ai minorităților etnice din 24 de localități din sudul, nordul și centrul țării.

Pentru soluționarea problemelor și dificultăților cu care se confruntă populația de etnie romă din Republica Moldova a fost aprobat **Programul pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2022 -2025**¹⁸⁷. Urmare a adoptării Programului a fost inițiat colaborarea cu autoritățile administrației publice locale (45 de primării) privind elaborarea și aprobarea planurilor de acțiuni locale pentru susținerea populației de etnie romă, deja planuri respective fiind aprobate de 10 localități. Pentru asigurarea accesului romilor la serviciile publice oferite de către stat sunt angajați 46 de mediatori din cele 54 funcții planificate. Astfel, întru formarea continuă a mediatorilor comunitari, pe parcursul anului 2022 cu suportul partenerilor de dezvoltare (GIZ, USAID) a fost organizate un șir de sesiuni de formare. În vederea diminuării deficiențelor în asistență a populației romă privind dreptul lor la integrarea comunitară a fost elaborat Ghidul pentru familiile de romi.

În contextul gestionării crizei refugiaților declanșate de războiul din Ucraina au fost organizate evenimentele de caritate și de integrare socială a refugiaților din Ucraina: „Ziua NUMELUP” organizată la data de 29 iulie pentru 50 de copiii refugiați din Ucraina de A.O. Mișcarea Culturală a Ucrainenilor din Moldova „Letopisețul” și Comunitatea Ucrainenilor din Moldova; Ziua Ucrainei în Moldova, marcată la Chișinău la data de 20 august 2022; *Congresul național al ucrainenilor din Moldova*, în parteneriat cu Înalțul comisariat pentru refugiații, Ambasada Ucrainei în Republica Moldova; *30 de ani de la fondarea Liceul teoretic cu profil ucrainean „M. Koșubinski” din Chișinău*, etc.

Provocări și constrângeri în implementarea politicilor

- Nivelul insuficient de cunoaștere și de conștientizare a prevederilor politicilor publice și standardelor internaționale ce țin de drepturile minorităților naționale și eliminarea discriminării rasiale de către funcționarii publici, în special de cei care activează în organele administrației publice locale;
- Nerespectarea prevederilor cadrului legislativ-normativ, legislația națională relevantă uneori nu este pusă în aplicare în mod adecvat, există și situații de încălcare a unor legi și a altor acte normative actuale.

¹⁸⁷ Hotărârea Guvernului nr. 576/2022

Afaceri interne și ordine publică

În anul 2022 a fost dezvoltată și aprobată **Strategia de dezvoltare a domeniului afacerilor interne pentru anii 2022-2030**¹⁸⁸ - primul document de politici pe termen lung în domeniu care stabilește viziunea strategică și pune bazele unei predictibilități pentru consolidarea eforturilor tuturor actorilor, inclusiv în raport cu societatea și are ca obiective de bază: i) creșterea siguranței populației la domiciliu, în comunitate și pe drumurile publice; ii) reducerea numărului infracțiunilor și alinierea indicatorilor statistici la indicatorii ONU de monitorizare; iii) automatizarea proceselor informaționale și digitalizarea serviciilor prestate.

Pentru implementarea Strategiei au fost elaborate și **aprobate 6 programe sectoriale**, după cum urmează: Programul de ordine și securitate publică pentru anii 2022-2025¹⁸⁹; Programul de prevenire și combatere a criminalității pentru anii 2022-2025¹⁹⁰; Programul de management integrat al frontierei de stat pentru anii 2022 – 2025¹⁹¹; Programul privind gestionarea fluxului migrațional, azilului și integrării străinilor pentru anii 2022–2025¹⁹²; Programul de gestionare a situațiilor de urgență și excepționale pentru anii 2022-2025¹⁹³; Programul de consolidare a încrederii și siguranței societății prin formare profesională, integritate și digitalizare a sistemului afacerilor interne pentru anii 2022 – 2025¹⁹⁴.

Cadrul normativ dezvoltat în domeniul afacerilor interne în perioada de raportare a vizat: ajustarea proceselor de obținere și emitere a permisului de conducere, promovarea cadrului normativ de aderare la EUCARIS și de conversiune a permiselor de conducere; gestionarea stării de urgență și asigurarea rezervelor de stat; dezvoltarea sistemelor informaționale; inițierea negocierilor asupra proiectului Acordului dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind controlul coordonat în punctul de trecere a frontierei de stat Leușeni-Albița rutier, pe sensul de intrare în România, semnat între părți la data de 09.02.2023; fluidizarea traficului internațional rutier și înființarea punctului de trecere a frontierei de stat dintre Republica Moldova și România deschis traficului internațional rutier, Leova–Bumbăta; ajustarea regulamentului circulației rutiere; consolidarea și eficientizarea activității aparatului central al MAI, IGPF și BMA etc..

Pe parcursul anului 2022 au fost **dezvoltate și perfecționate sistemele informaționale** utilizate, inclusiv: i) extinsă și îmbunătățită funcționalitatea sistemului de monitorizare video a traficului rutier „Control trafic”; ii) extinse serviciile pentru cetățeni: registrul armelor și cazierul judiciar online; iii) dezvoltat și extins Sistemul informațional automatizat de evidență dactiloscopică „AFIS”; iv) ajustat sistemul informațional integrat al Poliției de Frontieră și elaborat modulul pentru protecție temporară în cadrul SIA „Migrație și azil”.

A continuat extinderea cooperării bilaterale și multilaterale în domeniu, fiind semnate 2 tratate și 8 documente internaționale. Astfel, în premieră a fost **acceptată cererea de aderare a Republicii Moldova la Mecanismul de Protecție Civilă al UE și la Rețeaua Europeană a Poliției Rutiere (ROADPOL)**. A fost lansat **Hub-ul de sprijin al UE pentru securitatea internă și gestionarea frontierelor în Republica Moldova**, care va consolida parteneriatul de securitate dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, prin facilitarea cooperării și acțiunile operaționale, pentru a aborda amenințările de securitate comune (organizate 4 reuniuni).

În anul 2022, evoluția principalilor indicatori care măsoară tendințele în domeniu au înregistrat tendințe de îmbunătățire, fapt ce confirmă relevanța și eficiența politicilor implementare și capacitatea îmbunătățită a instituțiilor statului din domeniul respectiv.

¹⁸⁸ Hotărârea Guvernului nr. 658/2022.

¹⁸⁹ Hotărârea Guvernului nr. 913/2022.

¹⁹⁰ Hotărârea Guvernului nr. 948/2022.

¹⁹¹ Hotărârea Guvernului nr. 792/2022.

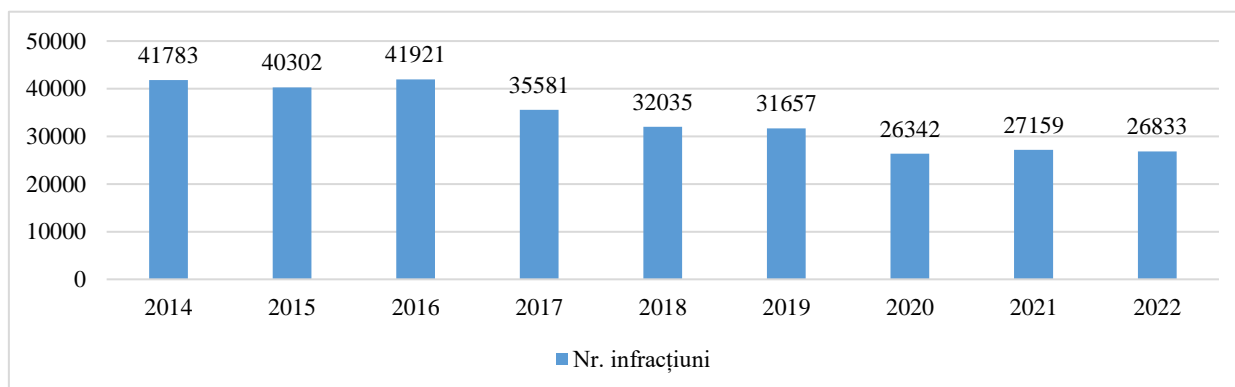
¹⁹² Hotărârea Guvernului nr. 808/2022.

¹⁹³ Hotărârea Guvernului nr. 846/2022.

¹⁹⁴ Hotărârea Guvernului nr. 947/2022.

Astfel, în anul 2022 pe teritoriul Republicii Moldova au fost înregistrate în total 26 833 mii infracțiuni, în descreștere comparativ cu anul 2021, când au fost înregistrate 27 159 mii.

Figura nr. 1: Trendul infracțiunilor pe parcursul anilor 2014 – 2022

Din numărul total de infracțiuni, 48% revin infracțiunilor patrimoniale, 22% se atribuie celor în domeniul transporturilor, 5% celor contra securității și ordinii publice, 5% celor contra familiei și minorilor și 4% contra sănătății publice și conviețuirii sociale. Conform criteriului de divizare regională a infracționalității, se atestă că fenomenul infracțional este concentrat în mediul urban, în proporție de 60%. Rata criminalității a scăzut constant, începând cu anul 2018, de la 9,02 la 7,55 în 2022.

În perioada de raport au fost înregistrate și examinate 2 312 încălcări a regulilor de securitate a circulației soldate cu deces sau cu vătămarea medie sau gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei (2 586 persoane traumatizate și 217 persoane decedate), comparativ cu 2 517 încălcări (2 834 persoane traumatizate și 254 persoane decedate), înregistrate și examinate în perioada anului precedent.

Tabelul nr.1: Date comparative privind situația accidentară înregistrată pe parcursul perioadei de 12 luni ale anilor 2021 – 2022

Accidente/persoane	Anul 2021	Anul 2022	+/-	%
Înregistrate	2 517	2 312	-205	-9,26
Decedați	254	217	-37	-15,56
Traumatizați	2 834	2 586	-248	-9,71

Rata cazurilor de deces raportate la numărul accidentelor rutiere a scăzut de la 12,23 în 2020, la 9,38, în 2022.

Analiza situațiilor excepționale ce s-au produs pe teritoriul Republicii Moldova pe parcursul perioadei de 12 luni ale anului 2022, denotă micșorarea numărului acestora cu 31%, comparativ cu perioada anului 2021 (de la 298 la 206). În particular, se constată micșorarea cu -14,0% a numărului de situații excepționale cu caracter tehnogen (de la 194 în anul 2021 la 166 în perioada de raport), micșorarea cu -67,0% a numărului de situații excepționale cu caracter natural (de la 103 în anul 2021 la 34 în perioada de raport) și majorarea cu +500,0% a numărului de situații excepționale cu caracter biologic-social (de la 1 în anul 2021 la 6 în perioada de raport).

Nivelul de încredere a populației în Poliție a crescut cu 5 p.p., evoluând de la 31%, în 2021, la 36%, în 2022¹⁹⁵. Astfel, din cele 13 instituții ale statului supuse evaluării, la moment Poliția se află pe locul 4 în clasament.

¹⁹⁵ Datele Barometrului de opinie publică, realizat de Institutul de politici publice.

Timpul mediu de intervenție al Poliției la apelurile cetățenilor a scăzut de la 32 minute, în 2020, la 25,5 minute în 2022. Conform informațiilor furnizate de Serviciul Național Unic Pentru Apelurile de Urgență 112, durata medie de prelucrare a apelurilor solicitanților constituie circa 00:01:49 minute, media de reacționare la apelurile cetățenilor constituie circa 00:25:50 minute. Media zilnică de apeluri de urgență 112 de competența Poliției este de 735 cazuri.

Timp mediu de răspuns la apelurile de urgență a fost diminuat de la 0:21:43 în 2020, la 0:19:40 în 2022, în pofida creșterii numărului de intervenții. Astfel, cele 61 subdiviziuni de intervenție ale IGSU au realizat 30 963 de misiuni, cu 9 832 (47 %) mai multe comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent.

Răspuns prompt și eficient al specialiștilor a fost acordat cazurilor de violență în familie. În perioada vizată au fost constatate 2471 (-5,28%) cazuri, dintre care: 852 (- 10,03%) cazuri, au întrunit elementele constitutive ale componentei de infracțiune. Totodată, au fost înaintate 291 demersuri către instanțele judecătorești, privind aplicarea măsurilor de protecție victimelor violenței în familie. Au fost eliberate 5907 ordine de restricție de urgență, în privința agresorilor familiali. A fost acordată asistență și protecție victimelor, fiind întocmite 4843 planuri personalizate de siguranță. 3728 cazuri au fost referite altor autorități pentru acordarea serviciilor de asistență și consiliere, dintre care: 3100 cazuri - către asistentul social; 496 cazuri - către direcțiile raionale se asistență și protecție a familiei; 80 cazuri - către ONG-urile specializate și 5 cazuri - către Centrul maternal pentru protecția și asistența victimelor violenței în familie.

Mentținând caracterul pro-activ al intervenției la cazurile de violență în familie, în perioada de raport au fost desfășurate 1332 intervenții în cadrul echipelor multidisciplinare. Au fost sesizate 271 cazuri către autoritățile tutelare privind victimele copii a violenței în familie, referite 47 cazuri către serviciile psihologice din cadrul Inspectoratelor de poliție pentru acordarea consilierii psihologice primare victimelor aflate în stare de criză.

Un factor principal în prevenirea și combaterea violenței în familie, îl ocupă activitatea de sensibilizare și informare a publicului cu privire la violența bazată pe gen, atât la nivel național cât și cel local. Pe parcursul anului 2022, au fost desfășurate 2366 activități cu caracter informativ și de promovare a valorilor nonviolente cu grupurile țintă – agresori/victime, în cadrul cărora au fost informați 13937 agresori/victime și distribuite 11164 materiale informative. Totodată, la nivel național au fost desfășurate 2 campanii cu genericul: „Familia – universul fericirii” și „Tu îți poți schimba viitorul – nu fi agresor”.

Menținerea unui nivel înalt al migrației ilegale în anul 2022 a fost alimentată de criza regională urmare a declanșării războiului din Ucraina. Materializarea fenomenului de migrație iregulară a luat forme diferite, și anume: trecerea ilegală a frontierei de stat pe sectorul „verde” de frontieră și ulterioara solicitare de azil pe teritoriul Republicii Moldova, în special a persoanelor de gen masculin; traversarea frontierei de stat în baza actelor false, inclusiv cu utilizarea teritoriului necontrolat din stânga Nistrului (cu atribuire la cetățeni de origine rusă sau ucraineană); cetățeni originari din state catalogate drept țări cu risc sporit de migrație ilegală, etc. Astfel, pe parcursul anului 2022, au fost relevate și documentate 2775 contravenții pentru încălcarea regulilor de ședere și de plasare în câmpul muncii, comparativ cu 2736 în aceeași perioadă a anului precedent. Prin urmare, cele 39 cazuri diferență, constituie o creștere cu 1,43% a numărului de delict documentate. Drept urmare, au fost aplicate amenzi în mărime totală de 4 482 350 lei.

Războiul din Ucraina a generat un aflus masiv și spontan de persoane strămutate, care au fost nevoite să caute refugiu și protecție în țările din regiune. Pentru prima dată în Republica Moldova, într-un timp restrâns ***a fost înregistrate un număr record de cereri de azil*** - 11 218., fiind necesară consolidarea capacităților instituționale ale Biroului migrație și azil privind recepționarea și procesarea cererilor de azil.

Diminuarea timpului de așteptare în punctele de trecere a frontierei de stat a fost posibil datorită operării unor noi funcționalități în cadrul Sistemului informațional „Evidența Traversărilor

Frontierei de Stat” care au permis automatizarea procesului de înregistrare a datelor și optimizarea activității polițistului de frontieră aflat la linia de control, prin introducerea și verificarea automată a datelor din actele de călătorie după citirea prin intermediul dispozitivelor de scanare, astfel fiind exclusă obligativitatea apăsării unor butoane adiționale. Totodată, urmare evaluării necesităților de dotare a locurilor de muncă, punctele de trecere a frontierei au fost dotate cu tehnică de calcul și dispozitive de control suplimentare. În cele mai solicitate puncte de trecere a frontierei de stat pe fundalul afluxului sporit de refugiați din Ucraina, au fost amenajate locuri de muncă suplimentare, inclusiv prin amplasarea containerelor modulare dotate conform necesităților.

Apărare și securitate națională

În anul 2022 a continuat procesul de reformare și modernizare a sectorului de apărare. În acest sens, au fost depuse eforturi pentru consolidarea, profesionalizarea și transformarea capabilităților militare ale Armatei Naționale prin: elaborarea politicilor de apărare și planificare, precum și crearea unui mecanism integrat de planificare a apărării naționale, ajustat la standardele moderne, ce să permită o abordare sistemică a securității și apărării

În perioada de referință, a fost consolidată integritatea instituțională, identificării conflictelor de interese, a influențelor necorespunzătoare și a riscurilor de corupție. Reprezentanții Armatei Naționale au participat la cursuri privind consolidarea integrității în misiunile de menținere a păcii.

La capitolul asigurării măsurilor de creștere a calității vieții, de protecție socială și de îmbunătățire a condițiilor de serviciu a personalului militar și civil din cadrul Ministerului Apărării și Armatei Naționale, accentul principal a fost pus pe îmbunătățirea sistemului de protecție socială a militarilor prin contract ai Armatei Naționale, angajaților civili și membrii familiilor lor, cu scopul atragerii și menținerii în serviciul militar a resurselor umane profesioniste.

La capitolul transparență și conlucrare cu societatea civilă, a fost semnat Acordul de colaborare între Ministerul Apărării și Asociația obștească „Platforma pentru inițiative de securitate și apărare”, potrivit căruia, cele două instituții urmează să coopereze în vederea implementării Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea, precum și dezvoltării profesionale a personalului civil și militar.

În scopul informării despre activitatea și obiectivele Ministerului Apărării, au fost lansate discuții cu reprezentanții organizațiile societății civile, fiind desfășurate 5 ședințe, care au fost mediatizate atât pe pagina-web oficială a Ministerului Apărării (www.army.md), cât și pe pagina de Facebook a Platformei societății civile.

În scopul sporirii eficienței instituției a fost finalizată extinderea și implementarea Sistemului informațional automatizat „e - Cancelaria” în toate autoritățile administrative și instituțiile din subordinea Ministerului Apărării. De asemenea, a fost realizată integrarea modului de gestionare a petițiilor în cadrul Sistemului informațional automatizat „e - Cancelaria”.

În scopul promovării și aprofundării dialogului strategic consistent și eficient cu partenerii externi, au fost desfășurate un șir de întrevederi și vizite la nivel de conducere a instituției militare precum și la nivel de experți. După declanșarea fazei active a războiului din Ucraina, mulți parteneri de cooperare și-au activizat raporturile cu Republica Moldova, acestea fiind manifestate prin consultanță, vizite la nivel de experți dar și asistență materială și tehnică.

În contextul extinderii contribuției Republicii Moldova în misiunile de menținere a păcii sub egida ONU, a fost semnat Acordul Tehnic între Ministerul Apărării al Republicii Moldova și Ministerul Apărării al Republicii Italiene privind cooperarea în cadrul operației UNIFIL (Forța Interimară a Națiunilor Unite în Liban).

Adițional, Republica Moldova este reprezentată în misiuni diplomatice și în operațiilor internaționale ONU de către 56 militari ai Armatei Naționale, sub egida ONU execută misiuni 13 militari, sub egida NATO execută misiuni 41 militari, 1 militar în cadrul Departamentul ONU pentru operațiuni de menținere a păcii (DPKO) New York, SUA și 1 militar la Comandamentul Suprem al Forțelor Aliate din Europa (SHAPE), Mons, Regatul Belgiei.

Provocări și constrângeri în implementarea politicilor

- Nivelul scăzut de protecția socială a militarilor și familiilor acestora, a veteranilor Forțelor Armate și a participanților la conflictele militare,
- Discrepanța privind salarizarea unor categorii de militari din cadrul unităților militare.

Afaceri externe și integrare europeană

În anul 2022 Republica Moldova a reușit să realizeze un progres semnificativ în atingerea obiectivelor politicii externe privind aderarea la UE, precum și consolidarea relațiilor cu partenerii săi strategici, atât pe plan bilateral, cât și multilateral, printr-o implicare mai activă în ceea ce privește procesele regionale și internaționale, dar și de reziliență economică a țării în contextul apariției unor crize majore la adresa securității energetice și alimentare mondiale.

Dimensiunea de integrare europeană a fost marcată la 23 iunie 2022 prin oferirea de către Uniunea Europeană a perspectivei europene a Republicii Moldova și acordarea statutului de țară candidată pentru aderare la UE. Odată cu depunerea cererii de aderare la 4 martie 2022, eforturile autorităților naționale au fost orientate pe obținerea statutului de țară candidată. După publicarea pe 17 iunie 2022 a Avizului Comisiei Europene pe marginea cererii de aderare eforturile s-au concentrat asupra realizării a celor 9 recomandări ale Comisiei Europene, precum și asupra ajustării Mecanismului de coordonare a procesului de integrare europeană. Aceasta tendință a continuat și în anul 2023, fiind completată prin planificarea activităților necesare la cele 33 de capitole ale legislației UE, în special în contextul emiterii, pe 1 februarie 2023, a celei de-a doua părți a Avizului Comisiei Europene pe marginea cererii de aderare.

În paralel s-a continuat cooperarea RM – UE în cadrul Acordului de Asociere, la 22 august 2022 fiind adoptată Agenda de Asociere RM – UE pentru anii 2021 – 2027. Subiectul aderării RM la UE a început să apară pe agenda structurilor de asociere, pentru prima dată la Comitetul de asociere (17 iunie 2022 și în anul 2023 la Consiliul de asociere (07 februarie 2023). Mecanismul de coordonare a procesului de integrare europeană, care acoperă atât procesul de aderare a RM la UE, cât și implementarea Acordului de Asociere RM – UE, a fost adoptat la 14 decembrie 2022.

S-a decis transformarea conceptului Planului de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere RM – UE în conceptul Planului de acțiuni pentru realizarea criteriilor de aderare a RM la UE și pentru implementarea Acordului de asociere RM – UE, acesta fiind integrat în proiectul Planului de acțiuni al Guvernului pentru anul 2023.

În baza celor agreeate în anul 2021, la 18 martie 2022 a fost lansat Dialogul politic și de securitate la nivel înalt RM – UE, a continuat Dialogul energetic la nivel înalt RM – UE (30 iunie 2022 și 15 decembrie 2022), precum și s-a realizat un dialog regulat pe marginea priorităților reformei sectorului justiției. La 01 august 2022, Ministerul Justiției s-a adresat Comisiei Europene cu inițiativa de a lansa un dialog la nivel înalt în domeniul justiției, care a rămas însă fără răspuns.

În anul 2022, Republica Moldova a deținut președințiile în cadrul Organizației Cooperării Economice a Mării Negre (OCEMN) și Organizației pentru Democrație și Dezvoltare Economică GUAM (GUAM). În cazul OCEMN perioada inițială a președinției 01 ianuarie – 30 iunie 2022, a fost extinsă până la 31 decembrie 2022.

Dimensiunea cooperării bilaterale a fost marcată de organizarea a **87 de întrevederi bilaterale la nivel de miniștri de externe din 44 de state ale lumii**: Austria, Azerbaidjan, Belgia, Bulgaria, Canada, Cehia, Cipru, Croația, Danemarca, Egipt, Estonia, Finlanda, Franța, Georgia, Germania, Grecia, India, Iordania, Irlanda, Islanda, Italia, Japonia, Liechtenstein, Lituania, Luxemburg, Macedonia de Nord, Malta, Marea Britanie, Norvegia, Polonia, Portugalia, Regatul Țărilor de Jos, România, San Marino, Serbia, Slovacia, Slovenia, Spania, SUA, Suedia, Turcia, Ucraina și Ungaria. La fel, în 2022 au fost desfășurate 65 de vizite oficiale și de lucru ale demnitarilor străini în RM, 13 vizite bilaterale peste hotare ale Ministrului de externe Nicu Popescu, 8 vizite în RM și 19 vizite peste hotare la nivel de Secretari de stat (consultări politice interministeriale).

Printr-un efort interinstituțional comun au fost desfășurate la Berlin, București și Paris **3 ediții ale Platformei de sprijin a Republicii Moldova** (MSP), co-fondată de Franța, Germania și România, cu participarea a peste 40 de țări, inclusiv din UE, G7, organizații internaționale și instituții financiare. Asistența mobilizată este evaluată la peste 420 milioane de euro care au fost transferate

în bugetul de stat după cele trei conferințe din aprilie/Berlin, iulie/București și noiembrie 2022/Paris ale Platformei de Sprijin pentru Moldova. În cadrul celor trei Conferințe ministeriale, partenerii de dezvoltare au enunțat pentru țara noastră angajamente financiare și umanitare în valoare echivalentă a cca. 1,4 mild. EUR.

Fortificarea parteneriatelor strategice. Împreună cu **România** a fost fortificat procesul de aderare la UE - diplomațiile ambelor state au lucrat coordonat și cu obiective comune (poduri, roaming, interconexiunea conductelor de gaz și electricitate, asistența română). Grație conexiunii cu România prin conducta de gaz Iași - Ungheni – Chișinău, dar și datorită interconectării energetice, în situațiile de criză Republica Moldova a accesat noi surse de gaze și electricitate.

Dialogul strategic și politic aprofundat a continuat prin vizite reciproce între Șefii de Stat, Președintele României Klaus Werner Iohannis, care a fost în vizită la Chișinău pe 16 martie, urmând vizitele la București a dnei Maia Sandu, pe 28-30 iulie și 1 noiembrie; ședința comună a guvernelor din 11 februarie, vizitele Prim-ministrului la București în septembrie și noiembrie 2022. Cooperarea dintre ministerele afacerilor externe a fost cea mai intensă din ultimii 30 de ani, șefii celor două diplomații Nicu Popescu și Bogdan Aurescu fiind în contact frecvent, întâlnindu-se la nivel bilateral cel puțin de 14 ori.

În cadrul ședinței comune a guvernelor, au fost semnate mai multe acorduri, inclusiv acordul cu privire la asistența financiară nerambursabilă de 100 mil. EUR, fiind omologate proiecte de peste 25 mil. EUR pentru programul „Satul European”, a creșterii accesului la servicii mai bune de apă și canalizare, pentru dotarea a 135 de unități școlare cu laboratoare de fizică, chimie și biologie și pentru achiziția de microbuze și autobuze școlare.

În luna iulie, Bucureștiul a găzduit cea de-a doua reuniune a MSP, sprijinul acumulat constituind 615 mil. EUR, dintre care 432 mil. EUR granturi. România a contribuit direct la bugetul RM prin transferul a 10 mil. EUR din asistența pentru dezvoltare. La 24 noiembrie, din fondurile de asistență pentru dezvoltare ale MAE al României a fost transferat un nou sprijin bugetar direct, de 340 mii EUR.

În condițiile războiului, **cooperarea bilaterală cu Ucraina** s-a axat în mare parte pe acțiunile politico-diplomatice și umanitare de sprijinire a Ucrainei, atât pe plan bilateral, cât și pe arena internațională. Partea moldovenească a oferit Ucrainei 7 tranșe (ultima pe 10 februarie 2023) de ajutor umanitar, a acordat asistența posibilă unui număr mare de cetățeni ucraineni aflați pe teritoriul RM, a contribuit la facilitarea tranzitului de mărfuri în/din Ucraina, inclusiv în cadrul inițiativei ”Solidarity Lanes”. Semnul de solidaritate a fost exprimat și pe linia ”Platformei Crimeea” prin participarea conducerii RM la summit-urile respective: a Președintelui RM (23 august, videoconferință) și Președintelui Parlamentului RM (24-25 octombrie, Zagreb). Totodată, subiectele ”tradiționale” de pe agenda moldo-ucraineană au fost abordate în cadrul contactelor bilaterale, inclusiv în timpul vizitelor oficialilor moldoveni în Ucraina: a Președintelui RM (27 iunie), Președintelui Parlamentului (4 mai) și Prim-ministrului (6 decembrie), când a fost semnată o declarație comună care conține mai multe înțelegeri concrete ce vizează dezvoltarea în perioada următoare a cooperării pe subiectele actuale. De asemenea, a fost organizată o reuniune în formatul trilateral RM-Ucraina-România (15 septembrie, Odesa) la nivel de miniștri de externe, cu participarea miniștrilor responsabili pentru sectorul energetic.

Dialogul politic moldo-american a cunoscut o dinamică ascendentă, oferind un impuls important consolidării și aprofundării relațiilor bilaterale, prin relansarea Dialogului Strategic RM-SUA. SUA a continuat să acorde, prin intermediul USAID, sprijin consistent sectoarelor cheie pentru dezvoltarea economică și democratică a RM, inclusiv în depășirea crizei energetice, dar și prin continuarea și demararea unor noi proiecte și realizarea obiectivelor Strategiei de cooperare pentru dezvoltare cu RM (2020-2025). Diplomația parlamentară a înregistrat evoluții pozitive, marcate exclusiv prin votarea în ambele camere ale legislativului a două rezoluții importante de susținere a RM: 1) H.Res.833 - ”Expressing support for Moldova's democracy, independence, and territorial

integrity and strengthening United States and Moldova relations” și 2) S.Res.638 - ”A resolution commending the Government and people of the Republic of Moldova for their heroic efforts to support Ukrainian refugees fleeing President Putin's illegal war against Ukraine”, dar și prin semnarea Acordului de Colaborare dintre Parlamentul RM și Parteneriatul pentru democrație al Camerei Reprezentanților (HDP).

Republica Franceză. S-au desfășurat mai multe vizite și întâlniri la nivelul conducerii de vârf, vizita Președintelui Emmanuel Macron în RM la 15 iunie reprezentând evenimentul culminant. Președintele RM M. Sandu s-a întreținut de mai multe ori cu omologul francez Emmanuel Macron (vizita la Paris din 19.05.2022), în marja Forumului Păcii de la Paris (11-12.11.2022) și Conferinței ministeriale a Platformei de sprijin pentru RM (Paris, 21.11.2022). Vizita Ministrului francez de externe Jean Yves Le Drian în RM (03.03.2022) și ale VPM, Ministrului AEIE Nicu Popescu în Franța (9-10.06.2022; 10-11.11.2002 și 21.11.2022 - PRM de la Paris), organizarea consultărilor bilaterale între ministerele de externe ale celor două state (15.10). Deosebit de intensă a fost cooperarea cu Agenția Franceză de Dezvoltare (AFD): a fost deschis oficiul AFD la Chișinău în februarie 2022.

Franța a acordat RM ajutor umanitar destinat refugiaților ucraineni (37 tone de asistentă umanitară în valoare de peste 300 mii EUR; 29 generatoare electrice destinate spitalelor din RM) și a fost unul dintre organizatorii și copreședinții celor 3 conferințe ministeriale ale ”Platformei de sprijin pentru Moldova”, desfășurate în 2022, anunțând, la cea de-a 3-a conferință, la Paris (21.11.2022) asistență RM în valoare de 10 mil. EUR prin intermediul UNHCR, WFP, UNICEF pentru refugiații ucraineni din RM; 10 generatoare de capacitate înaltă; 2 mil. EUR prin intermediul BERD pentru reforme structurale; 90 mil. EUR în perioada 2022-2024 pentru sectorul energetic și forestier.

Germania. La inițiativa Germaniei, României și Franței a fost creată Platforma de Sprijin pentru Moldova, prima reuniune ministerială desfășurându-se la Berlin, pe 4-7 aprilie, cu participarea unei delegații a Republicii Moldova, condusă de Prim-ministrul Natalia Gavrilă. În 2022, Germania a alocat Republicii Moldova un sprijin bugetar în valoare de 40 mil. EUR pentru Fondul de Reducere a Vulnerabilității Energetice, 20 mil. EUR pentru un proiect bilateral care vizează eficiența energetică și un pachet de 17 mil. EUR pentru sprijinul refugiaților din Ucraina, al instituțiilor guvernamentale și comunităților. Președinta Maia Sandu a realizat două vizite în Germania: pentru a participa la lucrările Conferinței de Securitate de la München (MSC), pe 18-19 februarie, și în vizită bilaterală la Berlin, în perioada 22-23 septembrie. Dialogul bilateral moldo-german a continuat la Berlin cu consultările politice din 26 aprilie. În premieră pentru Moldova, la Weissenhaus, la 13 mai, Viceprim-ministrul Nicu Popescu a participat la reuniunea miniștrilor de externe G7, la invitația MAE federal Baerbock, în cadrul căreia a avut loc o sesiune specială dedicată Moldovei și Ucrainei.

Cooperarea în cadrul ONU a fost marcată de eforturile de a răspunde eficient implicațiilor crizei umanitare din regiune provocată de invazia militară rusă în Ucraina. Republica Moldova a condamnat războiul Federației Ruse în Ucraina, cu susținerea constantă a integrității teritoriale a Ucrainei, participând la toate ședințele celei de-a 11-a sesiuni speciale de urgență dedicate situației din Ucraina prin co-autorarea tuturor rezoluțiilor promovate de UA și statele partenere, după cum urmează: 1) ”Aggression against Ukraine”; 2) ”Humanitarian consequences of the aggression against Ukraine”; 3) ”Suspension of the right of membership of the Russian Federation in the Human Rights Council”; 4) ”Territorial integrity of Ukraine: defending the principles of the UN Charter”; 5) ”Furtherance of the remedy and reparation for aggression against Ukraine”.

Printre evenimentele importante care au marcat cooperarea cu ONU în anul 2022 pot fi remarcate:

➤ Vizita Secretarului General ONU Antonio Guterres în RM pentru a exprima solidaritatea și sprijinul puternic din partea organizației, dar și atragerea atenției comunității internaționale

asupra necesității susținerii eforturilor autorităților RM de gestionare eficientă a implicațiilor crizei umanitare provocate de războiul din Ucraina;

➤ Semnarea de către Guvernul RM și membrii Echipei de țară ONU a *noului Cadru de parteneriat pentru dezvoltarea durabilă pentru perioada 2023-2027*;

➤ Promovarea dosarului *Cămașa cu alțiță - element de identitate culturală în România și Republica Moldova*, înscris cu succes pe Lista reprezentativă *UNESCO* a patrimoniului cultural imaterial al umanității.

Dezvoltarea parteneriatului cu NATO și cooperării internaționale în domeniul controlului armamentului, dezarmării și neproliferării. Dovadă a unui nou nivel mai avansat al dialogului politic și cooperării practice bilaterale servesc:

- Aprobarea unui nou pachet de asistență Republicii Moldova – „Tailored Support to the Republic of Moldova” la summit-ul din 29-30 iunie 2022 de la Madrid, care prevede suport politic pentru suveranitatea și integritatea teritorială a RM, dar și asistență practică pentru dezvoltarea capacităților de securitate, apărare și reziliență a Republicii Moldova;

- invitarea pentru prima dată a ministrului de externe al RM la o ministerială NATO, care s-a desfășurat pe 29-30 noiembrie 2022, la București. Au fost discutate securitatea regională, provocările la adresa RM, necesitățile de asistență și prioritățile în cooperarea bilaterală;

- obținerea asistenței NATO pentru sporirea rezilienței și nivelului de pregătire pentru situații de urgență civilă. MAEIE a coordonat completarea de către autoritățile RM a chestionarului NATO cu privire la cele 7 domenii critice identificate de aliați, pe care l-a transmis Alianței pentru examinare în iunie 2022;

- crearea echipei de experți NATO „Resilience Advisory Support Team” (RAST), care să dezvolte cooperarea cu țara noastră;

- aprobarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului RM-NATO pentru anii 2022-2023¹⁹⁶, menținând rolul IPAP drept unul din principalele instrumente pentru modernizarea sistemului național de securitate și apărare, dezvoltarea capacităților pentru combaterea noilor amenințări, gestionarea situațiilor excepționale, implementarea proiectelor cu suportul NATO, promovarea comunicării strategice și diplomației publice etc.;

- vizita la Chișinău a echipei RAST a NATO pentru a examina capacitățile naționale în domeniile critice: i) asigurarea funcționalității guvernului și abilității de a oferi servicii guvernamentale critice; ii) asigurarea cu resurse energetice; iii) abilitatea de a face față, în mod eficient, circulației necontrolate a persoanelor; iv) asigurarea cu resurse alimentare și apă; v) abilitatea de a face față accidentelor în masă; vi) securizarea rețelelor de telecomunicații și informatice; vii) securizarea rețelelor de transport.

Cooperarea în cadrul CoE a continuat să fie caracterizată de un nivel avansat și dinamic al relațiilor. Astfel, în 2022 au fost organizate un șir de vizite. Evidențiem vizita la Chișinău a Comisarului CoE pentru drepturile omului, Dunja Mijatovic (5-9 martie 2022), vizita de documentare a coraportorilor Comisiei de monitorizare a APCE (6-9 iunie 2022) și întrevederea Președintelui RM Maia Sandu cu SG al CoE (6 decembrie 2022), în contextul participării la Conferința Internațională Anticorupție, Washington, SUA. A fost organizată participarea VPM, ministrului afacerilor externe și integrării europene, Nicu Popescu, la cea de-a 132-a Sesiune Ministerială a Comitetului de Miniștri al CoE, care a avut loc la 19-20 mai 2022, la Torino, în cadrul căreia a susținut un discurs și care a prilejuit mai multe întrevederi, inclusiv cu SG al CoE.

Pe dimensiunea Adunării Parlamentare a Consiliului Europei remarcăm vizita de documentare a co-raportorilor APCE, Pierre-Alain Fridez (Elveția/SOC) și Inese Libina-Egnere

¹⁹⁶ Hotărârea Guvernului nr. 26/2022

(Letonia/EPP/CD). Aceștia au avut întrevederi cu înalți oficiali din RM, printre care Prim-ministrul Natalia Gavrilița, Președintele Parlamentului Igor Grosu, Bașcanul Găgăuziei Irina Vlah.

Dimensiunea dreptului internațional a fost remarcată prin:

- *încheierea acordurilor de stabilire a relațiilor diplomatice* cu Republica Kenya (1 martie 2022), Belize (3 august 2022) și Republica Sierra Leone (18 august 2022);
- *semnarea a 6 tratate cu România* în domeniile asistenței nerambursabile, infrastructurii peste râul Prut, roaming, educației și învățământului militar, iar ulterior încheierea tratatelor privind deschiderea unui punct la frontiera cu România și construcției de apeeducte;
- *încheierea a 5 tratate în domenii de importanță pentru diasporă*, și anume: Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene privind recunoașterea actelor de studii, semnat la 23 februarie 2022; Acordul în domeniul securității sociale între Republica Moldova și Regatul Spaniei, semnate la 21 iulie 2022, Acordul în domeniul securității sociale dintre Republica Moldova și Republica Elenă, în vigoare din 1 ianuarie 2023; Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Lituania privind conversiunea și recunoașterea reciprocă a permiselor de conducere, în vigoare din 8 ianuarie 2022; Declarația comună de intenție între Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova și Ministerul Federal al Dezvoltării Digitale și Transporturilor al Republicii Federale Germania privind aspecte procedurale privind transcrierea permiselor de conducere, semnată la 4 aprilie 2022;
- *semnarea a 2 acorduri între Guvernul Republicii Moldova și Cabinetul de Miniștri al Ucrainei*: i) privind construcția peste râul Nistru a podului de trecere a frontierei de stat moldo-ucrainene în regiunea localităților Cosauti -Yampil; ii) privind cooperarea în domeniul învățământului superior.
- *semnarea a 31 tratate multilaterale* și au intrat în vigoare 28 tratate multilaterale, precum: Acordul între Republica Moldova și Uniunea Europeană privind activitățile operative desfășurate de Agenția Europeană pentru Poliția de Frontieră și Garda de Coastă în Republica Moldova; Memorandum de Înțelegere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană privind asistența macrofinanciară pentru Republica Moldova; Acordul de împrumut dintre Republica Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare în vederea realizării proiectului „Securitatea furnizării gazelor naturale”.
- *negocierea acordurilor de participare la programele UE*: „FISCALIS”, „UE pentru sănătate”, „Piața Unică”, „Vama/Customs”, „LIFE”.

Dimensiunea consulară a înregistrat progrese în facilitarea accesului cetățenilor aflați peste hotare la servicii calitative și accesibile, inclusiv prin:

- operaționalizarea portalului centralizat de programări pentru servicii consulare prestate în misiunile diplomatice ale Republicii Moldova peste hotarele țării, disponibil începând cu decembrie 2022 la ambasadele țării noastre în Ungaria, China, Azerbaidjan, Reprezentanța permanentă pe lângă Oficiul ONU la Geneva, Confederația Elvețiană, Turcia, Lituania, Austria, Letonia, Estonia, Suedia, Polonia, Bulgaria, Ucraina și Consulatul de la Istanbul.
- realocarea statelor de personal pe posturi consulare cu unități suplimentare la misiunile diplomatice la Berlin, Londra și Paris.
- instituționalizarea serviciului de obținere a semnăturii electronice prin intermediul MDOC
- digitalizarea serviciului de obținere a vizei de tip A (tranzita aeroportuar) și tip B (tranzit terestru), care, începând din luna august, se eliberează on-line prin portalul E-Visa, fiind eliminate astfel necesitatea deplasării cetățeanului străin la sediile MDOC.
- reducerea taxei consulare cu 50% pentru servicii consulare de bază, începând cu 1 ianuarie 2023.

- implementarea serviciului guvernamental de livrare (MDelivery) și instrumentului guvernamental de plată Mpay pentru serviciile ASP prestate peste hotarele țării în cadrul MDOC prin intermediul sistemului informatic Oficiul Web, pilotat în cadrul ambasadelor la Budapesta, Stockholm și Viena.

Provocări și constrângeri în implementarea angajamentelor

Printre principalele provocări pentru realizarea priorităților în domeniul integrării europene se enumeră insuficiența resurselor umane calificate din cadrul autorităților naționale responsabile (în cazul completării chestionarului Comisiei Europene pe marginea cererii de aderare a RM la UE, precum și elaborării Planurilor Naționale pentru implementarea a celor 9 recomandări ale Comisiei Europene și pentru realizarea progreselor în cele 33 de capitole ale legislației UE). De asemenea, impactul războiului în Ucraina a lăsat amprenta sa negativă (dificultățile funcționării OCEMN din cauza relațiilor tensionate între Ucraina și Rusia). Din cauza insuficienței personalului calificat, precum și din necesitatea de a reacționa prompt la crizele refugiaților, energetică, economică și de securitate, au derivat activitățile insuficiente în domeniul integrării europene, resursele existente fiind redirecționate pentru reacționarea la crizele actuale.

Reintegrare teritorială

Pe parcursul anului 2022 Guvernul a intensificat eforturile de promovare a unor politici coerente/uniforme de reintegrare a țării, eficiente coordonate interinstituțional și axarea pe rezolvarea problemelor urgente cu care se confruntă cetățenii din regiunea transnistreană.

Astfel, în perioada vizată au avut loc:

- **9 întâlniri de lucru ale reprezentanților politici din partea Chișinăului și Tiraspolului și 17 ședințe ale grupurilor de lucru sectoriale**, fiind efectuate schimburi de opinii și de viziuni referitor la posibile soluții tehnice la problemele stringente de pe agendă;
- **21 de întâlniri cu reprezentanții mediatorilor și observatorilor în cadrul formatului de negocieri „5+2”**;
- **115 întâlniri cu ambasadorii acreditați în Republica Moldova** și cu reprezentanții organizațiilor internaționale, comparativ cu anul 2021, când au avut loc doar 39 întâlniri similare, în cadrul cărora au fost abordate aspecte ce țin de procesul de negocieri și agenda bilaterală, susținerea reciprocă a pozițiilor în platformele de dialog internațional, aprofundarea cooperării în soluționarea problemelor de interes comun.

La capitolul documentării a fost menținută o evoluție ascendentă a procesului de documentare cu acte naționale a locuitorilor și agenților economici din regiunea transnistreană. Astfel, la data de 31 decembrie 2022 erau luați la evidență 360 938 locuitori domiciliați în stânga Nistrului și municipiul Bender, dintre care 349 188 posedă cetățenia Republicii Moldova, inclusiv 293 305 persoane dețin buletin de identitate și 328 625 persoane - pașaport al cetățeanului Republicii Moldova. Totodată, 2334 de companii din regiune sunt înregistrate la Agenția Servicii Publice.

Dinamica preschimbării și obținerii permiselor de conducere moldovenești este ascendentă. În perioada anilor 2017-2022 locuitorii din regiune au ridicat 29 039 22 463 de permise moldovenești (6576 sau 23% în anul 2022), au fost înregistrate 555 de automobile (total - 9644 de vehicule au fost înregistrate în perioada 01.09.2018-31.12.2022).

În perioada de referință a fost dat în exploatare după reconstruire și modernizare grație mijloacelor acordate de UE a perimetrului de drum „Bender-Varnița-Cartierul Nordic” și se finalizează studiul de fezabilitate pentru modernizarea infrastructurii feriboturilor de peste r. Nistru ce aparțin Î.S. „Bacul Molovata”.

Au fost oferită toată asistența necesară companiilor licențiate din regiune ce importă medicamente, cu autorizarea loturilor de marfă introduse în regiune în termeni restrânși și cu respectarea rigorilor de conformitate și de securitate în vigoare și a fost asigurată continuitatea procedurii de transportare simplificată prin posturile vamale interne de control a producției agricole cultivate de către fermierii din raionul Dubăsari ce dețin terenuri după traseul Tiraspol-Râbnița.

Prin intermediul Programului activităților de reintegrare a țării pentru anul 2022 ¹⁹⁷ au fost finanțate 48 proiecte în valoare totală de 19,6 mil. lei, cu impact major pentru localitățile din perimetrul Zonei de Securitate.

Provocări și constrângeri în implementarea politicilor

- Acțiuni din partea Tiraspolului de limitare a liberei circulații și respectarea drepturilor și libertățile fundamentale ale cetățenilor;
- Politizarea procesului de negocieri;
- Limitarea accesului fermierilor la terenurile agricole pe traseul Camenca-Tiraspol.

¹⁹⁷ Hotărârea Guvernului 410/2022;
Hotărârea Guvernului 696/2022